

# Lillehammermål

*En sosiolingvistisk studie av språket til ungdommer på Lillehammer*

*av*

***Ingunn Fagervold Clausen***

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap

Institutt for språk og litteratur

Norges Teknisk-Naturvitenskapelige Universitet, NTNU, Trondheim

Høsten 2014



## Forord

Denne oppgava har vært interessant og morsom å jobbe med. Det har vært et slitsomt år med mye arbeid, og det er mange personer som fortjener en stor takk for bidrag og hjelp med oppgava.

Først og fremst, tusen takk til veileder Brit Mæhlum som har tatt meg imot som ny NTNU-student med åpne armer og som har vist stor interesse for prosjektet mitt fra dag én. Jeg vil også takke henne for å gi raske og presise tilbakemeldinger og god hjelp gjennom hele prosessen. Hun fortjener også en stor takk fordi hun tar initiativ til sosiolingvistisk lesegruppe, og jeg vil også takke alle i denne gruppa som har vært med å gi meg innspill og gode råd underveis.

Jeg vil takke mor, far og Lisbeth og vennene mine for å ha vært så tålmodige og interesserte i studiene mine. Dere har måttet tåle å høre om masteroppgava mi lenge, og dere har vært interesserte hele veien. Sylvi-Ann – du fortjener også en stor takk. Takk for at du har vært en så god og støttende venn gjennom hele studietida mi. Takk for at du orket å lese korrektur på hele oppgava, og takk for alle de gode, faglige diskusjonene vi har hatt sammen.

Tusen takk til lærerne på Vargstad og Lillehammer videregående som hjalp meg med å finne tolv flotte informanter og for å hjelpe meg med å organisere intervjuene. Alle de tolv informantene mine fortjener også en kjempestor takk. Dere har vært imøtekommende, interesserte og har gikk meg mye interessant å jobbe med i oppgava.

Jeg vil også rette en stor takk til Brynjulf Handgaard som møtte meg i sommer og hjalp meg med faglig input og mye ekstramateriale til oppgava.

Ingunn



# Innhold

|                                                                |           |
|----------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>DEL I – Innledning og teoretisk bakteppe</b> .....          | <b>1</b>  |
| <b>1 INNLEDNING</b> .....                                      | <b>1</b>  |
| 1.1 Motivasjon og bakgrunn .....                               | 1         |
| 1.2 Problemstilling og arbeidshypoteser .....                  | 2         |
| 1.3 Oppgavas struktur.....                                     | 3         |
| <b>2 LILLEHAMMER</b> .....                                     | <b>5</b>  |
| 2.1 Om byen .....                                              | 5         |
| 2.2 Tidligere beskrivelser av lillehammermål .....             | 8         |
| 2.2.1 Handgaards undersøkelse av Lillehammer bymål.....        | 11        |
| 2.3 Kort om Lillehammer og Vargstad videregående skole .....   | 13        |
| 2.3.1 Lillehammer videregående skole.....                      | 13        |
| 2.3.2 Vargstad videregående skole.....                         | 14        |
| <b>3 TEORI</b> .....                                           | <b>15</b> |
| 3.1 Bymål.....                                                 | 16        |
| 3.1.1 Urbanisering og modernitet.....                          | 17        |
| 3.2 Regionalisering .....                                      | 19        |
| 3.2.1 Innlandet som region .....                               | 20        |
| 3.2.2 Regionsenteret Oslo .....                                | 21        |
| 3.3 Språk og identitet.....                                    | 22        |
| 3.3.1 Alder.....                                               | 23        |
| 3.3.2 Kjønn.....                                               | 24        |
| 3.3.3 Yrkesfaglig vs. studiespesialiserende studieretning..... | 25        |
| 3.3.4 Foreldrebakgrunn .....                                   | 25        |
| 3.3.5 Sosial bakgrunn og framtidsplaner.....                   | 25        |
| 3.3.6 Gruppetilhørighet med fokus på skolevalg .....           | 26        |
| 3.4 Språk og lokal tilhørighet .....                           | 27        |
| 3.5 Oppsummering .....                                         | 28        |
| <b>DEL II – Metode</b> .....                                   | <b>29</b> |
| <b>4 METODE</b> .....                                          | <b>29</b> |
| 4.1 Kvantitativ vs. kvalitativ metode.....                     | 29        |

|          |                                                                          |           |
|----------|--------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 4.2      | Forberedelser .....                                                      | 30        |
| 4.3      | Intervjuet.....                                                          | 30        |
| 4.4      | Informantutvalg .....                                                    | 32        |
| 4.5      | Etterarbeid og transkripsjon.....                                        | 33        |
| 4.6      | Metodiske utfordringer .....                                             | 34        |
| 4.6.1    | Informantutvalg .....                                                    | 34        |
| 4.6.2    | Planlegging.....                                                         | 35        |
| 4.6.3    | Intervjusituasjonen .....                                                | 35        |
| 4.6.4    | Mitt eget talemål.....                                                   | 36        |
| <b>5</b> | <b>SPRÅKLIGE VARIABLER .....</b>                                         | <b>37</b> |
| 5.1      | Lydlige variabler.....                                                   | 38        |
| 5.1.1    | LYD 1: Tjukk <i>l</i> (/ɫ/)... ..                                        | 38        |
| 5.1.2    | LYD2: «Østfold-L» (/l/)... ..                                            | 38        |
| 5.1.3    | LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord.....                             | 39        |
| 5.1.4    | LYD4: Jamning .....                                                      | 40        |
| 5.1.5    | LYD5: Bruk av monoftong/diftong.....                                     | 40        |
| 5.2      | Morfologiske variabler .....                                             | 41        |
| 5.2.1    | MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall.....                   | 41        |
| 5.2.2    | MORF2: Substantiv – hunkjønn, best.form, entall .....                    | 41        |
| 5.2.3    | MORF3: Substantiv – intetkjønn, best.form, flertall .....                | 41        |
| 5.2.4    | MORF4: Svake <i>a</i> -verb – <i>et-/a</i> -endelser .....               | 42        |
| 5.2.5    | MORF5: Personlig pronomener, 3. pers. entall (hunkjønn) – Hun/hu/ho..... | 42        |
| 5.2.6    | MORF6: Personlig pronomener, 3. pers. flertall – De/dem/rem/døm/røm..... | 42        |
| 5.2.7    | MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser .....              | 42        |
| 5.3      | Oppsummering .....                                                       | 43        |
|          | <b>DEL III – Resultater og drøfting .....</b>                            | <b>45</b> |
| <b>6</b> | <b>KVANTITATIV ANALYSE PÅ GRUPPENIVÅ .....</b>                           | <b>45</b> |
| 6.1      | Lydlige variabler.....                                                   | 45        |
| 6.1.1    | LYD1: Tjukk <i>l</i> (/ɫ/)... ..                                         | 45        |
| 6.1.2    | LYD2: «Østfold-L» (/l/)... ..                                            | 47        |
| 6.1.3    | LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord.....                             | 48        |
| 6.1.4    | LYD4: Jamning .....                                                      | 49        |
| 6.1.5    | LYD5: Bruk av monoftong/diftong.....                                     | 50        |

|          |                                                                        |           |
|----------|------------------------------------------------------------------------|-----------|
| 6.2      | Morfologiske variabler .....                                           | 51        |
| 6.2.1    | MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall.....                 | 51        |
| 6.2.2    | MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall .....                 | 52        |
| 6.2.3    | MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall .....             | 53        |
| 6.2.4    | MORF4: Svake <i>a</i> -verb – <i>et-/a</i> -endelser .....             | 54        |
| 6.2.5    | MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – Hun/hu/ho..... | 54        |
| 6.2.6    | MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – De/dem/rem/døm/røm..... | 55        |
| 6.2.7    | MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser. ....            | 56        |
| 6.3      | Oppsummering .....                                                     | 57        |
| <b>7</b> | <b>KVANTITATIV ANALYSE PÅ INDIVIDNIVÅ .....</b>                        | <b>61</b> |
| 7.1      | Lydlige variabler.....                                                 | 61        |
| 7.1.1    | LYD1: Tjukk <i>l</i> (/ʎ/)... .....                                    | 61        |
| 7.1.2    | LYD2: «Østfold-L» (/l/)... .....                                       | 65        |
| 7.1.3    | LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord.....                           | 66        |
| 7.1.4    | LYD5: Bruk av monoftong/diftong.....                                   | 68        |
| 7.2      | Morfologiske variabler .....                                           | 69        |
| 7.2.1    | MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall.....                 | 69        |
| 7.2.2    | MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall .....                 | 71        |
| 7.2.3    | MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall .....             | 73        |
| 7.2.4    | MORF4: Svake <i>a</i> -verb – <i>et-/a</i> -endelser .....             | 75        |
| 7.2.5    | MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – Hun/hu/ho..... | 75        |
| 7.2.6    | MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – De/dem/rem/døm/røm..... | 76        |
| 7.2.7    | MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser. ....            | 78        |
| 7.3      | Oppsummering .....                                                     | 79        |
| <b>8</b> | <b>KVALITATIV ANALYSE AV INFORMANTENE .....</b>                        | <b>83</b> |
| 8.1      | Lillehammer videregående skole.....                                    | 84        |
| 8.1.1    | Marie .....                                                            | 84        |
| 8.1.2    | Stian.....                                                             | 86        |
| 8.1.3    | Elias.....                                                             | 87        |
| 8.1.4    | Tirill.....                                                            | 89        |
| 8.2      | Vargstad videregående skole .....                                      | 91        |
| 8.2.1    | Niklas .....                                                           | 91        |
| 8.2.2    | William.....                                                           | 92        |

|          |                                                 |            |
|----------|-------------------------------------------------|------------|
| 8.2.3    | Kim.....                                        | 94         |
| 8.2.4    | Håvard.....                                     | 96         |
| 8.3      | «Homo dynamicus» eller «homo domesticus»? ..... | 97         |
| <b>9</b> | <b>DRØFTING .....</b>                           | <b>99</b>  |
| 9.1      | Avslutning og oppsummering .....                | 106        |
|          | <b>LITTERATURLISTE.....</b>                     | <b>109</b> |
|          | <b>OVERSIKT OVER TABELLER OG FIGURER.....</b>   | <b>112</b> |
|          | <b>VEDLEGG.....</b>                             | <b>114</b> |
|          | VEDLEGG 1 – Spørreskjema .....                  | 114        |
|          | VEDLEGG 2 – Intervjuguide .....                 | 117        |
|          | VEDLEGG 3 – Kart.....                           | 119        |
|          | <b>SAMMENDRAG.....</b>                          | <b>122</b> |



# DEL I – Innledning og teoretisk bakteppe

## 1 INNLEDNING

«I'm thinking Lilyhammer!»<sup>1</sup>

### 1.1 Motivasjon og bakgrunn

Denne masteroppgava har som formål å gi en beskrivelse av språket blant ungdommer på Lillehammer. I tillegg til å studere hvilke språklige varianter som forekommer i lillehammermål, vil jeg se nærmere på den språklige variasjonen hos informantene mine. I en avisartikkel fra *Gudbrandsdølen Dagingen*, lokalavisa i lillehammerområdet, i 2001 sier Brynjulf Handgaard (2001b) at «Lillehammers ungdom snakker Frogner-dialekt». I forbindelse med en undersøkelse han gjorde av språket på Lillehammer samme år, fant han ut at lillehammerungdommer snakket som om de var fra vestkanten i Oslo.

En utviklingstendens man ser i norsk språkforskning i dag, er at språktrekk i oslomålet vinner terreng i resten av østlandsområdet, og lokale språktrekk blir lagt bort til fordel for overregionale standardvarianter. I Norge er det oslomålet som regnes som den nasjonale standarden, og det er det konservative, bokmålsnære standardspråket som troner øverst i prestisjehierarkiet (jf. f.eks. Mæhlum & Røyneland, 2012). Jeg synes derfor det vil være interessant å undersøke hvor langt denne utviklingsprosessen har kommet på Lillehammer, og om tradisjonelle språktrekk fortsatt er i bruk blant ungdommer.

Språkbruk og språklig variasjon henger sammen med identitet, og språket er en viktig del av identitetsbyggingen til et individ (jf. f.eks. Hårstad, 2010). Jeg vil derfor undersøke hva det er ved personligheten til informantene mine som er avgjørende for språkbruken deres. Jeg har latt meg inspirere av Martin Skjekkeland's studie av språket i Kvinesdal i Vest-Agder hvor han undersøker språket til en gruppe ungdommer og knytter språkbruken opp mot grad av lokal tilhørighet (Skjekkeland, 2009). Hans undersøkelse viser at ungdommer med sterk lokal tilhørighet bruker flere lokale, tradisjonelle språklige varianter, mens de med svak lokal

---

<sup>1</sup> Sitat hentet fra tv-serien «Lilyhammer», episode 1, sesong 1.

tilhørighet ligger nærmere det regionale standardspråket<sup>2</sup>. Dette er for øvrig en utvikling man ser også ellers i landet – tradisjonelle dialekter utvikler seg i retning av et regionalt eller nasjonalt standardtalemål.

Motivasjonen min for å skrive denne oppgava er at jeg selv er lillehamring, og jeg er nysgjerrig på å finne ut mer om mitt eget språk og dermed også min egen språklige identitet. Lillehammermål har ikke blitt forsket så mye på tidligere, så denne oppgava vil være et bidrag til mer kunnskap om hvordan språksituasjonen er i dag. Jeg har tenkt over at mange ungdommer på Lillehammer som er yngre enn meg, snakker veldig «pent». Med dette mener jeg at de har et talemål som ligger nært det språket man forbinder med vestkanten i Oslo. Jeg hadde likevel en tanke om at dette ikke gjelder alle ungdommer på Lillehammer, noe som vil bety at det vil være relativt stor språklig variasjon innad i byen.

Jeg har valgt å undersøke språket til et lite utvalg ungdommer som går på to videregående skoler på Lillehammer, der en av skolene tilbyr studiespesialiserende studieretning, tidligere allmennfag, og den andre tilbyr yrkesfaglig studieretning. Gjennom intervjuer med disse ungdommene vil jeg kunne danne et bilde av språket deres og gå nærmere inn på den språklige variasjonen. Jeg vil også drøfte om det er noe ved ungdommenes personlighet og identitet som har en sammenheng med språkbruken deres. Antall informanter er ikke stort nok til å generalisere, men det vil kunne vise flere tendenser som kanskje også kan fortelle noe om situasjonen på Lillehammer mer generelt.

## **1.2 Problemstilling og arbeidshypoteser**

Min hypotese er at elevene som går studiespesialiserende studieretning på Lillehammer videregående gjennomgående har en svakere lokal tilhørighet enn de som går yrkesfag på Vargstad. Jeg ser for meg at de som går studiespesialiserende, ønsker å studere videre etter videregående og dermed må flytte fra Lillehammer. Elevene på Vargstad er ferdige med utdannelsen sin når de går ut av videregående, og de fleste skal ut som lærlinger. Det er derfor grunn til å anta at yrkesfagelevne har et sterkere ønske om å bli boende på Lillehammer og dermed også en sterkere lokal identitet. Dersom resultatene fra Skjekkelands undersøkelse (2009) også skulle stemme for informantene mine, vil dette bety at elevene på Lillehammer videregående har et mer standardnært språk enn de som går på Vargstad som på sin side vil bruke flere tradisjonelle trekk.

---

<sup>2</sup> Se grundigere gjennomgang av Skjekkelands undersøkelse i kapittel 3.

Dette danner bakgrunnen for de tre problemstillingene jeg skal forsøke å belyse i oppgava:

1. Hvilke språklige varianter blir brukt av ungdommer på Lillehammer?
2. Er det forskjell på talemålet til ungdommer som går studiespesialiserende vs. yrkesfaglig studieretning på videregående?
3. Har grad av lokal identitet noe å si for måten ungdommene snakker på?

### **1.3 Oppgavas struktur**

Opgava er delt inn i tre deler som totalt inneholder ni kapitler. Del I er innledningen der jeg presenterer oppgava og det teoretiske bakteppet. Jeg vil gi en presentasjon av Lillehammer og omtale tidligere beskrivelser av lillehammermålet. Jeg vil også gå inn i faglitteraturen som jeg har valgt å støtte meg på. I del II vil jeg beskrive metodene som har blitt brukt og presentere de språklige variablene jeg har valgt å undersøke. I del III av oppgava presenterer jeg resultatene og vil foreta kvantitative analyser på gruppe- og individnivå. Jeg vil også foreta en kvalitativ analyse der jeg vil gå nærmere inn på innholdet i intervjuene med enkelte av informantene. Videre følger en drøfting som avslutter oppgava.



## 2 LILLEHAMMER

*Du er hilset i dag, Lillehammer, med sang  
av en festglad og jublende by!  
Det skal stråle som sol over dag-strevets trang,  
at vi elsker ditt navn og ditt ry.  
Se, det lyser av fliden som her er møtt frem  
til din pris under rødmende flagg.  
Og hvert hamrende verksted, hvert higende hjem  
synger med på din hundred-årsdag.<sup>3</sup>*

I dette kapittelet ønsker jeg å danne et bilde av Lillehammer som by. Jeg vil gi et innblikk i byens historie samt si noe om hvordan byen er i dag, og jeg har her tatt utgangspunkt i flere beskrivelser av Lillehammers historie. Jeg vil også se på tidligere beskrivelser av språket på Lillehammer. Til slutt vil jeg gi en kort omtale av de to videregående skolene som informantene mine er hentet fra.

### 2.1 Om byen

Lillehammer ligger i Oppland fylke i sørenden av Gudbrandsdalen og helt i nordenden av Mjøsa<sup>4</sup>. Lillehammer fikk kjøpstadsrettigheter i 1827, og da hadde byen 50 innbyggere. To år senere hadde innbyggertallet steget til 360. To ganger i året ble det arrangert marked på Stortorget, og håndverkere og kjøpmenn reiste til byen for å selge produktene sine. Kjøpstadsrettighetene gjorde at varehandelen og håndverket i byen vokste. I 1841 ble Lillehammer Sparebank dannet, og dette gjorde den økonomiske situasjonen i kommunen mye lettere. Banken hjalp til med byggingen av blant annet Lillehammer kirke, vannverk, vei- og kloakkanlegg (Lillehammer kommune, 1927).

Plasseringen til byen har vært avgjørende for samfunnsutviklingen, og Lillehammer var et viktig knutepunkt for «den trondhjemske hovedvei» og veien opp fra fergestedet ved Mjøsa. Da Oslo-Eidsvoll-jernbanen åpnet i 1858, ble det enkelt å komme seg til Lillehammer via dampskip og videre til Trondheim med hest. Dette førte til stor befolkningsvekst, og utbyggingen av jernbanen var «et nytt avsnitt i Lillehammer bys historie» (Lillehammer kommune, 1927: 19). Fra 1890 til 1900 hadde folketallet økt fra 1832 til 3251.

---

<sup>3</sup> Første vers i «Fest-sang ved Lillehammer by's 100-årsjubileum» i 1927 (Lillehammer kommune, 1927: 7).

<sup>4</sup> Se kart over Oppland og lillehammerområdet i VEDLEGG 3.

Fram til omtrent 1910 var Lillehammer regnet som en småby, men passerte grensen til å regnes som en mellomstor by da folketallet økte med 34,2 % i perioden 1910-1920 (Bjørnhaug, 2000), og i 1927 var innbyggertallet oppe i 5277 personer (Lillehammer kommune, 1927). Mange unge bosatte seg i byen for å jobbe, og det viktigste næringsgrunnlaget var industri og håndverk. Fabrikker som Gudbrandsdalens Uldvarefabrik og Mesna Kartonfabrik ga arbeid til mange. Ettersom det kom flere og flere mennesker til byen, var det behov for å bygge ut fabrikkene, men også gi husrom til alle innflytterne.

Turisme har vært og er en viktig næring for Lillehammer, mye på grunn av at byen har vært et naturlig knutepunkt for reisende på Mjøsa og senere også langs jernbanen. Bjørnhaug (2000) skriver at Lillehammer var et attraktivt reisemål fordi byen kunne tilby ro, frisk luft og naturopplevelser. «Byens vakre beliggenhet ved inngangen til landets mektigste dalføre, Mesnaelven med dens mange vakre fosser, høifjellets umiddelbare nærhet og ikke minst det utmerkede klima har til sammen helt naturlig bidratt til å gjøre byen til den populære turistby den er» (Lillehammer kommune, 1927: 73). Lillehammer har blitt regnet som en by med godt kultur- og kunsttilbud, og den har huset kunstnere som Fredrik Collett, Lars Jorde, Alf Lundeby og, ikke minst, Sigrid Undset. Byen hadde sin egen malerisamling, og man hadde også friluftsmuseet De Sandvigske Samlinger som ble åpnet i 1903 av tannlegen Anders Sandvig, der han samlet inn gamle hus fra distriktet og samlet dem på ett sted. Dette har ført til at mange tilreisende har kommet til Lillehammer, og turisme er i dag fortsatt en av Lillehammers viktigste næringer.

Den store veksten både i industrien og servicesektoren førte til at det var både fattige og rike som bodde i byen, og dette gjenspeiles i dag i bebyggelsen i de forskjellige bydelene. Områdene nord for Mesna bru var et arbeiderstrøk, arbeidsgiverne og håndverkerne bodde i sentrum, og folk med formue bodde sør i byen der man i dag finner gamle, flotte villaer. Klaseskillene var likevel ikke helt gjennomgående, og man kunne også finne arbeiderboliger blant villaene. Men Mesna bru var ifølge Bjørnhaug (2000) et skille mellom to bydeler der det ikke var særlig mye kontakt. Etter 1920 opplevde man at byens grenser var sprengte, og dette førte til mindre befolkningsvekst. Mange ble arbeidsløse, og fattigkassa og nødsarbeid ble den siste utveien for mange. I 1964 ble Lillehammer kommune slått sammen med Fåberg kommune for å utvide plassen i byen. Tidligere hadde Lillehammer vært bykommunen, og Fåberg bygdekommunen i området. Mens Lillehammer hadde hatt industri og håndverk, hadde hovednæringen på Fåberg vært jordbruk. Fåberg har altså siden 1964 vært en del av Lillehammer kommune.

På 1970-tallet var det et sterkt ønske i Gudbrandsdalen om at Lillehammer skulle fungere som regionsenter i området, og Bjørnhaug (2000) skriver at Lillehammer var senter for handel og servicenæringen i Gudbrandsdalen. Ønsket om at Lillehammer skulle være regionsenter kom av et ønske om at gudbrandsdølene ikke skulle forsvinne i «Oslo-gryta». Da E6 ble bygget gjennom nedre del av sentrum, fortsatte man å bygge ut byen, og dette førte til en stor befolkningsvekst i perioden fra 1970-1995.

Lillehammers industri sto i fare på 70-tallet, og Mesna Kartonfabrik gikk konkurs. Nedleggelsen førte til at industribyen Lillehammer var historie. Bjørnhaug (2000) skriver at «I 1970 hadde 23,4 % av Lillehammers befolkning arbeid i industrien. I 1980 gjaldt det 15,3 % og i 1990 9,6 %». I stedet fikk man utbyggingen av Lillehammer sykehus, byggingen av Høgskolen i Lillehammer (HiL) og militærbasen på Jørstadmoen. Det var dermed behov for andre former for arbeidskraft, og disse institusjonene er i dag arbeidsplass for store deler av Lillehammers befolkning. Enda flere deler av byen har blitt bygget ut, og dette gjelder særlig områdene Vingnes, Nybu, Suttestad og Nordre Ål.

Lillehammer er i de senere årene mest kjent for å ha arrangert de 17. olympiske vinterleker i 1994. Arrangementet førte med seg utbygging av de olympiske anleggene. Dette betød også at sentrum fikk en stor vekst med utesteder, restauranter, butikker, hoteller og museer. Det var på forhånd stor uenighet om hvorvidt Lillehammer skulle arrangere OL i 1994, og mange mente at dette ville ødelegge og «myrde» byen. Men Bjørnhaug (op.cit.:380) skriver «Lillehammer ble nok såret, men ikke myrdet, og fikk en god del gevinster på kjøpet».

Lillehammer kommunes informasjonsbrosjyre (2012) understreker at Lillehammer ikke bare er en vinterby, men også en urban by. Man har Gågata i sentrum med butikker, kafeer og lignende og Strandtorget kjøpesenter, men må man ikke bevege seg langt ut av sentrumskjernen for å komme seg ut i naturen. Byen er kjent for sine idretts- og kulturtilbud og arrangementer og fikk nylig tildelt femte plass blant alle norske kommuner i *Norsk kulturindeks 2014* (se Mon, 2014). I dag er det over 27 000 innbyggere som bor i kommunen (Lillehammer kommune, 2013).

Jeg har valgt å fokusere på Lillehammer sentrum og har valgt ut informanter som kommer fra sentrumskjernen, Søre Ål, Nordre Ål, Vårsetergrenda og Røyslimoen. Jeg har derfor valgt å utelate bydelene Vingnes, Fåberg og Jørstadmoen som ligger et stykke unna sentrumskjernen<sup>5</sup>. Kartet på neste side viser Lillehammer kommune. Informantene jeg har

---

<sup>5</sup> Se kart over lillehammerområdet i VEDLEGG 3.

intervjuet i denne oppgava, kommer alle sammen fra området innenfor den røde figuren på kartet<sup>6</sup>.



## 2.2 Tidligere beskrivelser av lillehammermål

I *Gudbrandsdølen Dagingen*, GD, ble det sommeren 2014 publisert en sak om at lillehammerdialekten og lokale ord og uttrykk er på vei ut (Schinstad, 2014). Saken ble utgitt i forbindelse med sommerrevyen på Lillehammer samme år, der lillehammerdialekten var et sentralt tema. Lillehammerdialekten har ikke blitt forsket mye på tidligere, men Brynjulf Handgaard (2001a) som jobber i NRK, har skrevet om lillehammerdialekten på oppdrag fra Fåberg og Lillehammer historielag. Denne beskrivelsen vil kunne danne et bilde av hvordan språket på Lillehammer<sup>7</sup> har vært og ikke minst vil den kunne gi en indikator på hvordan språksituasjonen kan være i dag. Handgaard skriver:

Finnes det en lillehammer-dialekt? Iallfall fantes det en. Det fantes fellestrekk ved måten vi lillehamringer snakka på, som gjorde at vi skilte oss ut fra andre østlendinger. Den dialekten kan bestemmes, og vi skal grave i dens røtter. Det finnes en bydialekt også – fortsatt, om enn litt avblomstra og pjuskete, utsatt som den er for vinder fra hovedstaden [...] Ungdom preges også av det gamle bymålet. Du kan ane Lillehammer-odøren, om ikke på alle skolene i byen, så på enkelte. Språkskiller følger sosiale skiller fortsatt på Lillehammer (Handgaard, 2001: 117).

<sup>6</sup> Kartet er hentet fra GULESIDER.NO. 2014. *Kart over Lillehammer kommune*.

<sup>7</sup> Det er viktig å få fram forskjellen mellom *på* Lillehammer og *i* Lillehammer. *På* Lillehammer betyr i Lillehammer sentrum, mens *i* Lillehammer betyr i Lillehammer kommune (Handgaard, 2001).



Som sitatet over viser, hevder Handgaard at lillehammerdialekten har mistet mye av sitt særpreg, og at de lokale språktrekkene har måttet vike for impulser fra Oslo. Han antyder imidlertid at lillehammerungdommen har et språk som har enkelte trekk fra den gamle lillehammerdialekten, men at dette avhenger av sosiale skiller. Noen av eksemplene han trekker fram som typiske for lillehammerdialekten og som fortsatt ble brukt av informantene, er «i høyden noen a-ender, *ha're* og *frakk*<sup>8</sup>» (Handgaard, 2001a: 145). Dette nevner han også i GD-artikkelen som ble omtalt over, og han sier også at humorprogrammer på TV, som «Nytt på nytt» på NRK, har en tendens til å bruke dialekter for å framheve dumskap og lavere sosial status (Schinstad, 2014). Man kan derfor tenke seg at denne holdningen til lillehammermålet og andre lignende østnorske dialekter også finnes blant befolkningen og er knyttet til lav status.

Handgaard skriver i sin artikkel om filologen Ingvald Marm, født i 1913, som har beskrevet Lillehammer bymål som en «modernisering» av fåbergmålet<sup>9</sup>. I boka *Någgå tå huru* har Fåberg Historielag publisert en tekst skrevet av Marm i 1947 der han gir en beskrivelse av fåbergmålet. Han nevner også Lillehammer bymål med få ord, men hovedfokusset ligger på fåbergmålet som han beskriver som det mest autentiske ettersom det har flere tradisjonelle trekk både fra gudbrandsdalsmålene og flatbygdsområdet. Han skriver at «Lillehammer har et temmelig utpreget bymål» og omtaler dialekten som fåbergmålets «moderniserte og avslippede form». Han skriver også at bymålet var særlig utbredt nord i byen, sør for Mesna bru, og at det tales av «den jevne, enkle lillehamring som er født og oppvokset i byen, og selv de innfødte blant de «kondisjonerte» har en mer eller mindre bred rem av huden, som dog i mange tilfelle ikke strekker seg lenger enn til visse a-former som: kasta og gutta og uttale av «tykk l»» (1997: 15). Nord for Mesna bru var det «den jevne, *alminnelige borger uten særlige sosiale ambisjoner* som bodde (Handgaard, 2001a: 122, Handgaards egne uthevninger).

Det er vanskelig å si helt nøyaktig når bymålet på Lillehammer vokste fram, men antageligvis begynte bymålet å utvikles da flere og flere arbeidere med ulik dialektbakgrunn flyttet til byen. Marm skriver at «[i] en by hvor man så å si daglig kommer i berøring med folk som har noe forskjellig talemål fra ens eget, blir lett altfor store og påfallende dialekteiendommeligheter avslippt. Gamle ord og former forsvant hos den yngre generasjon av lillehamringer» (1997: 15). Dette betyr at mange av de opprinnelige formene som fortsatt var

---

<sup>8</sup> Forklaring: *Ha're* = ha det, *frakk* = forsterkende adjektiv, voldsom, utenom det vanlige, storartet.

<sup>9</sup> Fåbergmålet er beskrevet i MARM, I. 1997. Litt om målet i Fåberg og Lillehammer. I: HISTORIELAG, F. (red.) *Någgå tå huru. Fåbergmålet slik det ha vore*. Lillehammer: Thorsrud a.s., Lokalhistorisk Forlag. Jeg kommer ikke til å gi noen beskrivelse av fåbergmålet her.

bevart i fåbergmålet, uteble i det nye lillehammermålet. De største endringene var at man for eksempel gikk over til å bruke *a*-endelser i substantiv i stedet for *an*- og *om*-endelser og å si *ikke* i stedet for *itte* (Handgaard, 2001a).

Handgaard skriver at lillehammerdialekten sto sterkest på 50- og 60-tallet da industrien blomstret på Lillehammer: «Bjørklund lagde osthøvler, Larsen piper, Liljedahl skistaver, Sjøsteen karosserier og Døla produserte matvarer» (op.cit: 129), og man hadde for eksempel både kartongfabrikk og ullvarefabrikk. Om lag 40 % av yrkesbefolkningen jobbet i industrien på midten av 1900-tallet.

Handgaard gir en oversikt over hvilke språktrekk som har vært de mest framtrepende i det opprinnelige lillehammermålet. Disse trekkene er samlet i tabellen under og er hentet fra Handgaards tekst:

| Lillehammer bymål                                                                                                     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| a) Trykk på første stavelse <i>'stasjon</i>                                                                           |
| b) <i>Døm</i> og <i>dekk</i> i stedet for <i>di</i> og <i>dere</i>                                                    |
| c) <i>d</i> blir til <i>r</i> ved sammentrekninger som « <i>Ha' røm kommi? Ha' rekk sett'n? Ha' ru vori der?</i>      |
| d) Bruk av <i>ikke</i> , mens fåbergmålet har <i>itte</i>                                                             |
| e) A-endelser i fortid av svake a-verb                                                                                |
| f) I-endelse i partisipp av sterke verb: har <i>skrivi</i>                                                            |
| g) Jarningsformen <i>a-a</i> ( <i>gammal</i> ), mens fåbergmålet har <i>å-å</i> ( <i>gåmmål</i> )                     |
| h) Dativformen <i>-om</i> <sup>10</sup> er frekvent, også i subjektposisjon, eks.: <i>Jentom kjæm borti gata her.</i> |

I tillegg til de konkrete målmerkene som er omtalt over, er lillehammerdialekten ifølge Handgaard preget av en del typiske enkeltord. Blant annet lister han opp ord som *brask* (søppel), *dama/'rama* (da må vite), *frakk* (forsterkende adjektiv, voldsom, utenom det vanlige), *gitt* (forsterkende etterledd, sannelig, altså), *maule* (bare spise pålegg) og *mæssom* (liksom) som typiske for lillehammer bymål<sup>11</sup> (op.cit.).

<sup>10</sup> Dette trekket omtaler også Ingvald Marm i 1947 (s. 15). Han skriver at: «[s]ærlig interessant er det å iaktta hvilken skjebne dativen fikk i Lillehammer bymål. Det var kanskje ikke å vente at en slik språklig finesse skulle holde seg her. Sansen for dativ er i hvert fall gått tapt, og vi har fått den nær sagt groteske utviklingen at dativformen i flertall på *-om* er blitt den eneste flertallsformen hos de yngre som bruker den i tide og utide».

<sup>11</sup> For flere eksempler, se Handgaard, 2001: 133.

### 2.2.1 Handgaards undersøkelse av Lillehammer bymål

I 2001 utførte Handgaard en undersøkelse av lillehammermål der han delte ut spørreskjema til 109 elever på de tre videregående skolene på Lillehammer – Lillehammer videregående skole, Vargstad videregående og Mesna videregående. Han ga elevene en rekke setninger der de skulle velge mellom språktrekk som tilhørte «'dannet' østnorsk», «folkelig østnorsk» og «lillehammerdialekt». Handgaard ønsket at elevene skulle krysse av for språkformene de selv brukte. I tillegg stilte han spørsmål som kunne fortelle om bakgrunnen til elevene. Han sier selv at denne spørreundersøkelsen har svakheter. Spørreskjemaet kan ikke forklare *hvorfor* elevene snakker som de gjør, og han skriver at «svarene du får på et slikt spørreskjema, [sier] like mye om hvordan ungdommene ønsker å prate, som om hvilke målformer de faktisk bruker. Det første er imidlertid like interessant, for – det ønskede blir trolig det faktiske språket om ei tid» (Handgaard, 2001a: 138). Handgaards undersøkelse viser ungdommenes *rapporterte* språkbruk, og den sier dermed ikke noe om hvordan informantenes *faktiske* språkbruk. I motsetning til undersøkelsen fra 2001 vil min undersøkelse basere seg på informantenes registrerte språkbruk, slik den kommer til uttrykk gjennom intervjuer. Intervjuene som jeg har gjennomført, vil også kunne vise hva informantene tenker om sitt eget talemål og språk generelt.

Under et møte med Handgaard sommeren 2014 fikk jeg tilgang til spørreundersøkelsen han hadde levert ut til elevene i tillegg til oversikter over variablene og variantene han undersøkte. Noen av variablene var bruk av tjukk *l*, *a*-endelser i hunkjønns substantiv bestemt form, entall og preteritum av svake *a*-verb, kløyvd infinitiv, jamning og senkning. I tillegg er for eksempel verbbygning noe som har kjennetegnet lillehammermålet. Man har sagt *kjæm* i stedet for *kåmmer* i presens og *fraus* i stedet for *frøs/frøys* i preteritum av sterke verb.

Resultatet av undersøkelsen viser at tradisjonelle trekk ved lillehammermålet er i ferd med å forsvinne. De fleste av de tradisjonelle språktrekkene som er omtalt over, har forsvunnet ifølge Handgaards undersøkelse, og ungdommene foretrekker folkelige, østnorske former i 50 % av tilfellene, bokmålsformer i 33 % av tilfellene, mens bare 14 % valgte lillehammerformer. Det viste seg også at former som *guttom* og *bilom* var «døende» og at partisippene på *-i* var på vei ut. Undersøkelsen viste at *a*-endelser står sterkest på Lillehammer, men at enkelte partipper med *-i*, som *drikki*, *finni* og *sitti*, er i ferd med å forsvinne. Når det gjelder presens av sterke verb, sier 40 % av elevene at de bruker formene *sitt*, *finn*, *frys* framfor *sitter*, *finner* og *fryser*. Samtidig viser undersøkelsen at den tjukke *l*-en er trua, bortsett fra i enkelte ord som *elv* og *dal*.

Undersøkelsen viste at 10-15 elever verken ville si *hestom*, *hesta* eller *hestene*, men heller *hæstan* og dermed selv førte det opp i spørreskjemaet. Dette er en interessant observasjon, da denne *an*-endelsen ikke var med i Handgaards undersøkelse i utgangspunktet og heller ikke kommer fra «folkelig østnorsk» eller «'dannet' østnorsk». Han kan ikke svare på hvor denne varianten kommer fra, men for eksempel Jahr (1990) skriver at denne endelsen er brukt sør i Gudbrandsdalen. Lenger nord i Gudbrandsdalen brukes tradisjonelt palatalisert endestavelse, så man sier for eksempel *hestæin* (= hestene) og *honnæin* (= hundene), mens man sør i Gudbrandsdalen heller sier *hestan/hæstan* og *hunnan*.

Et annet språktrekk som er i ferd med å forsvinne, ifølge Handgaard, er senkning av en del norrøne korte vokaler. På Lillehammer har det vært vanlig å si *bælte* for *belte*, *fæst* for *fest* og *væske* for *veske*. Det var i underkant av 20 % av informantene som oppga at de uttaler ordene med *æ*.

Spørreskjemaene ga elevene mulighet til å forklare i hvilke sammenhenger de bruker de forskjellige trekkene, og de fleste skrev at de varierer etter hvem de snakker med. Undersøkelsen viser ingen forskjell på variasjonen hos gutter og jenter, men en gjennomgående tendens er at «[j]o mer folkelig og alminnelig tingen eller handlingen vi skal beskrive er, jo mer folkelig blir også betegnelsen og bøyingsformen» (Handgaard, 2001a: 143). Dette antyder at språkbruken er kontekstavhengig, og at det er flere faktorer som avgjør hvilke språkformer som brukes.

Den gamle lillehammerdialekten er på Lillehammer videregående «alt dau», ifølge Handgaard, og han skriver at «[p]å gamle Lillehammer gymnas går det rett Oslo vest» (Handgaard, 2001a: 144). Det er stort sett bare hos yrkesfagelevne han fant spor av lillehammerdialekten. Han mener skillet kan forklares ved å se på *hvor* elevene er fra og at de som er innflyttere har flere bokmålsformer enn de som kommer fra Lillehammer. Han skriver også at «Lillehammer-dialekten er så bokmålsnær i utgangspunktet at det skal lite til før målmerkene forsvinner. [...] En dialekt som til de grader er på vikende front, kan da ikke være så mye å forsvare, sier lillehamringer sjøl» (op.cit: 145). En annen faktor han trekker fram for å forklare hvorfor situasjonen er slik den er på Lillehammer, er at Lillehammer ligger på grensen mellom to forskjellige målføreområder: Gudbrandsdalen og flatbygdsområdet, altså det midlandske og det østlandske området. Denne «ustabiliteten» fører til at de lokale språktrekkene ikke holder seg like godt som for eksempel på Hamar og Gjøvik, som ligger i homogene språkområder.

Et annet svar på at Lillehammer har mistet såpass mye av sine lokale språktrekk, er at Lillehammer er en by mange flytter til for en periode livet, og at byen er et midlertidig

stoppested på karriereveien for mange. «I løpet av de siste tredivet år, fra og med 1971 til og med 2000, har 38.431 mennesker flytta til Lillehammer, til en by som 1. januar 2001 hadde 24.888 innbyggere» (Handgaard, 2001a: 146). Denne innflyttingen fører til at mange dialekter kommer i kontakt med hverandre, og som jeg vil komme tilbake til senere, er dette en vanlig årsak til at dialekter endrer seg.

Handgaard nevner at lillehammerdialekten har vært utsatt for en standardisering der media, mobilitet og modernitet er forklaringsfaktorer. Han sier at lillehammermålet påvirkes av et «folkelig oslomål» og at dialektene på Østlandet må vike for en «østnorsk landsdelsdialekt». Med det mener han et bokmålsnært talemål med bruk av tjukk *l*, *a*-endelser, partisipper på som slutter på *-i*, *øy*-lyder i fortid av sterke verb og svak bøyning av sterke verb, som for eksempel at man sier *bært* i stedet for *båret*.

Handgaards undersøkelse er relevant for min undersøkelse. Ikke bare er det fin bakgrunnsinformasjon for meg, men det vil også være veldig interessant å se på om enkelte av tendensene han så i 2001, stemmer i dag, 13 år etter. To av målene med denne oppgava er jo å danne et bilde av hvordan språket til ungdommene er, og se på om to av byens videregående skoler skiller seg fra hverandre språklig sett.

## **2.3 Kort om Lillehammer og Vargstad videregående skole<sup>12</sup>**

På lignende måte som Handgaard har jeg valgt å undersøke språket til elever på forskjellige videregående skoler på Lillehammer. Det finnes totalt tre videregående skoler på Lillehammer, og i 2013 ble disse tre skolene slått sammen til én administrativ enhet, Lillehammer videregående skole, fordelt på to avdelinger. Etter sammenslåingen har skolene fått nye navn, men jeg velger her å omtale skolene med de gamle navnene, altså Vargstad videregående skole og Lillehammer videregående skole. I det følgende vil jeg gi en kort beskrivelse av de to skolene. Informantutvalget vil jeg komme tilbake til i kapittel 4.

### **2.3.1 Lillehammer videregående skole**

Lillehammer videregående skole ligger midt i Lillehammer sentrum med Søndre Park og Gågata som nærmeste nabo. Skolebygget er 150 år gammelt og rommer 700 elever og ansatte. Lillehammer videregående skole tilbyr studiespesialisering, det som tidligere het allmennfag, og har mer enn 20 ulike fagtilbud. På skolens hjemmesider står følgende:

---

<sup>12</sup> Se kart over hvor skolene ligger i VEDLEGG 3.

Skolen er en del av byen og regionen, vi ønsker å bruke ressursene rundt oss og gi tilbake mest mulig. Mye av opplæringen spiller på naturen, på næringslivet og på institusjoner i nærmiljøet [...]. Uten kunst og kultur blir det fattig. Vi bygger skolemiljøet på mange felles kulturelle opplevelser, for eksempel konserter, teater, film og dans. Dette er miljøskapende faktorer som styrker både samhold og trivsel. Og med det læringsmiljøet (Ljones, 2009).

Skolen har høyt fokus på læring og at byen og kulturen skal være en del av elevenes skolehverdag.

### **2.3.2 Vargstad videregående skole**

Vargstad videregående skole ble først tatt i bruk i 1996. Skolen har om lag 400 elever og tilbyr studieretningene design og håndverk, elektrofag, teknikk og industriell produksjon og bygg- og anleggsteknikk. Skolen ligger nord i Lillehammer, og etter sammenslåingen vil denne skolen hete «avdeling nord» (Bjørklund, 2009).

Jeg har vært inne i klasser som har elektrofag i forbindelse med denne undersøkelsen. Siden Vargstad tilbyr yrkesfaglige studieretninger, er målet at elevene skal oppnå fagbrev for at de skal kunne gå ut som lærlinger etter to år med skole. Noen velger også å ta et tredje skoleår for å få generell studiekompetanse eller for å sikte seg mer direkte inn på ett konkret yrke. Skolehverdagen for elevene på yrkesfag består av programfag som er relatert til studieveien de har valgt å gå, og skolefag som norsk og matematikk.

### 3 TEORI

*Samspelet mellom språkbrukar og språksamfunn er komplisert. På den eine sida kan ein beskriva språkbruken til individet som eit resultat av dei språklege normene i det samfunnet han veks opp i. På den andre sida kan ein med like stor rett seia at språkbrukaren gjennom dei språlege handlingane sine er med på å forma språksamfunnet (Hernes, 2005: 146).*

Sosiolingvistikken som forskningsgren vokste fram på 1960- og 70-tallet, og var delvis en reaksjon på den tradisjonelle dialektologien som hadde vært gjeldende tidligere (Mæhlum & Røyneland, 2012). Tradisjonell dialektologi hadde som hovedmål å kunne gi en beskrivelse av de «autentiske» norske dialektene. Man mente at disse dialektene var best bevart hos eldre mennesker, særlig menn, som bodde i de rurale områdene av landet, og andre dialekter og former ble ansett som mindre riktige (Venås, 1991). Dialektologene var på utkikk etter de «ekte», «ubesudlete» og «riktige» talemålene (Mæhlum & Røyneland, 2012), og det var dialektene som var blitt minst utsatt for påvirkning og endring som ble målet for forskningen.

Sosiolingvistikk på sin side er «den delen av språkvitenskapen som beskjeftiger seg med forholdet mellom språket og samfunnet, dvs. studiet av språket som sosialt fenomen» (Simonsen, 2013). Sosiolingvistikken har i motsetning til dialektologien som oppgave å prøve å finne svar på *hvorfor* språket er som det er, ved å se på språket som en del av samfunnet og språket som sosiale og kulturelle fenomener og praksiser (Hårstad & Opsahl, 2013). Sosiolingvistene mener at språkbruk må ses i sammenheng med teorier fra andre fagfelt, blant annet sosiologi og sosialpsykologi, og for å kunne få en dypere innsikt i språklig variasjon, endring og språkbruk generelt, er man nødt til å trekke inn sosiale variabler. Sosiolingvister studerer derfor språket til et individ eller en gruppe og knytter dette opp mot kjønn, alder, oppvekst og andre sosiale variabler, for å kunne finne en forklaring på hvorfor dette mennesket eller denne gruppen snakker som de gjør. Jeg vil gå nærmere inn på ulike sosiale variabler i del 3.3.

Som nevnt kan den sosiolingvistiske forskningen være med på å forklare språklig variasjon og endring, og man skiller mellom *synkron* og *diakron* sosiolingvistikk. Synkron sosiolingvistikk studerer hvordan språket er her og nå, og kan dermed avdekke og forklare språklig variasjon. Diakron sosiolingvistikk, derimot, studerer språklig endring. Ved å se på språkbruk hos individet på ulike tidspunkt kan man se hvordan språket har forandret seg. Det er også vanlig å studere språkendring ved å gjøre synkrone studier av språkbruken til

mennesker som tilhører ulike aldersgrupper, det vil si studier i «tilsynelatende tid». For eksempel kan man studere barn, ungdommer, voksne og eldre og se om språkbruken deres skiller seg fra hverandre og anse dette som språkendring. Denne måten å undersøke språkendring på har noen ulemper. Det er nemlig ikke sikkert at den språklige variasjonen man ser mellom generasjonene, viser språkendring. Språket kan også være avhengig av hvilken livsfase individene er i (Røyneland, 2001).

Min undersøkelse er i hovedsak en synkron sosiolingvistisk undersøkelse der målet er å studere språket slik det er nå og avdekke variasjon hos en gruppe ungdommer, men den vil også til en viss grad kunne fungere som en diakron studie hvor jeg kan spore endring, siden jeg også har Handgaards undersøkelse (2001a) som et bakteppe for undersøkelsen min. Det som skiller min studie fra Handgaards undersøkelse, er blant annet at jeg vil gå nærmere inn på hva som kan være årsaken til at ungdommene snakker som de gjør.

I dette kapittelet vil jeg etablere et teoretisk bakteppe for resten av oppgava som senere blir knyttet opp mot resultatene av undersøkelsen. Kapittelet er delt inn i flere deler. Fokuset i den første delen vil ligge på temaene bymål, urbanisering, modernitet og regionalisering. Videre vil jeg gå inn på temaet språk og identitet og trekke fram en del sosiale variabler som kan bidra til å forklare språkbruken til informantene. Til slutt i dette kapittelet vil jeg gå nærmere inn på sammenhengen mellom språk og lokal tilhørighet med utgangspunkt i Skjekkeland (2009) sin undersøkelse av kvinesdaldialekten.

### **3.1 Bymål**

Bymålene har ikke blitt viet mest oppmerksomhet i norsk dialektforskning. Den tradisjonelle dialektologien hadde som nevnt som mål å avdekke de mest «autentiske» talemålene, og bymålene fikk lite oppmerksomhet. Hårstad og Opsahl (2013) skriver at «[b]ysamfunnene ble [...] oppfattet som kulturelt ureine eller rett og slett forderva, og talespråket ble holdt fram som et eksempel på dette» (Hårstad & Opsahl, 2013: 20). Byene er imidlertid interessante å gjøre språklige undersøkelser av fordi de gjennom tidene har fungert som møteplass og knutepunkt for folk med ulik dialektbakgrunn og som kommer fra ulike geografiske områder av landet. Byene har blitt brukt til utveksling av mange forskjellige tjenester og har hatt et annet næringsgrunnlag enn bygdesamfunnene. Byene har også et større kulturelt mangfold, og «[b]yen *trenger* kompleksitet, mens det tradisjonelle bygdesamfunnet derimot har hatt en større grad av ensidig spesialisering som fundament» (op.cit.: 20). Omring 1900 var det bare en tredjedel av Norges befolkning som bodde i byer, men de siste hundre årene har



situasjonen endret seg, og i dag bor mer enn 80 % av Norges befolkning i byer eller tettbygde strøk (Hårstad & Opsahl, 2013).

Amund B. Larsen og Gerhard Stoltz var noen av de første som gjennomførte omfattende undersøkelser av språket i Kristiania (1907), Bergen (1912) og Stavanger (1925) tidlig på 1900-tallet (jf. f.eks. Nesse, 2008). I byene, som er mer heterogene samfunn enn bygdene, har det vært en tydeligere sosial lagdeling enn i bygdene. Denne sosiale lagdelingen har ført til at man også har hatt flere språklige varieteter i en og samme by, og bymålsforskningen fra rundt 1900 har hatt fokus på to bymålsformer: et «gatespråk» eller «vulgærspråk» og et «høyere talemål» (Hårstad & Opsahl, 2013). Gatespråket har trekk fra dialektene i området og er det som er mest brukt i byen. Dette gatespråket har vært ansett som språket til arbeidere og lavere sosiale lag, og har dermed vært forbundet med lavere status. Det høyere talemålet har på den andre siden trekk fra en overregional eller nasjonal standard og ligger tettere opp mot skriftspråket. Det har blitt brukt av de øvre sosiale lagene i byene, og er forbundet med høyere prestisje. Ifølge Hårstad og Opsahl (2013) er ikke dette skillet så enkelt, og de skriver at det har eksistert «blandingstalemål» med trekk både fra «vulgærspråket» og det «høyere talemålet» til alle tider.

Bymål, og da særlig oslomål, har mange flere konservative, bokmålsnære språktrekk enn man finner i de rurale områdene, men det er viktig å merke seg at det ikke er skriftspråket som påvirker bymålene direkte. I byene har det bestandig bodd mange folk som har et mer bokmålsnært talemål, og i kontakt med andre talemål er det de konservative bokmålsnære formene som har fungert som kompromissformer mellom de ulike språkbrukerne. Når språkbrukere med ulik dialektbakgrunn kommer i kontakt med hverandre, tilpasser de seg samtalepartneren for å gjøre seg forstått og være imøtekommende. Språket i hovedstaden har stor påvirkningskraft på bymålene på Østlandet (jf. f.eks. Røyneland, 2005). Man har sett at de tradisjonelle språktrekkene i bymål generelt er på vei vekk, og at bymålene nærmer seg en regional eller nasjonal standard (Mæhlum, 2002). Det er stort sett bare eldre språkbrukere i byene som fortsatt bruker tradisjonelle varianter. Jeg vil gå nærmere inn på regionalisering som forklaringsfaktor i kapittel 3.2.

### **3.1.1 Urbanisering og modernitet**

Urbanisering er en faktor som ofte trekkes fram som forklaring på talemålsutviklingen i Norge (jf. f.eks. Ulset, 2002, Hårstad & Opsahl, 2013). Det norske samfunnet har utviklet seg til å bli mer og mer urbant. Flere og flere mennesker flytter fra rurale områder til mer urbane områder, og man ser også at rurale samfunn utvikler seg til å bli mer urbane. Denne

samfunnsmessige urbaniseringen «går [...] ut på at strukturer som tidligere har vært karakteristiske for det urbane samfunnet, i betydelig grad har vunnet innpass i rurale samfunn» (Hårstad & Opsahl, 2013: 22). Det urbane blir ansett som «finere» og mer «kultivert» enn det rurale (Ulset, 2002).

Urbaniseringen viser seg på flere områder. For det første er kommunikasjonen med andre mennesker annerledes nå, og folk har hyppig kontakt via PC eller mobil. I tillegg gjør buss, tog og fly det enklere for mennesker å reise. Denne mobiliteten fører til at folk føler seg mer knyttet til flere områder (Mæhlum, 2002). Folk fra rurale strøk har tidligere hatt andre referanserammer enn folk fra urbane strøk, men nå som skillene mellom det rurale og urbane har blitt visket mer og mer ut, har folk flere referanser på regionalt, nasjonalt og internasjonalt plan enn tidligere. Urbane holdninger og urban livsførsel spres til rurale områder, og dette blir omtalt som mental urbanisering (jf. f.eks. Ulset, 2002, Hårstad & Opsahl, 2013).

Samfunnet er altså stadig i en slags moderniseringsprosess der grensene mellom by og bygd er i ferd med å viskes ut. Man ser at de tradisjonelle livsmønstrene blir mer og mer oppløst, og individet har fått mer frihet. Denne av-tradisjonaliseringen har ifølge Hårstad og Opsahl (2013) ført til «at tradisjonelle handlings- og holdningsmønstre som tidligere nærmest har gått i arv mellom generasjonene, har fått mindre å si som regulerende mekanismer for den enkeltes atferd» (Hårstad & Opsahl, 2013: 23). Dette gjelder særlig for de rurale områdene der disse tradisjonelle mønstrene har blitt fulgt mye lenger enn i de urbane strøkene. Ungdommer har for eksempel nå fått en større frihet til å velge en annen yrkes- og utdanningsvei enn foreldrene. Man opplever derfor at mennesker står overfor en individualiseringsprosess der enkeltmennesket blir ansett som mer unikt. De tradisjonelle normene må ikke lenger følges, og individualiseringen medfører at individet i større grad har «fått rollen som prosjektleder for sitt eget liv løsrevet fra forhåndsetablerte rammer og institusjoner» (Hårstad & Opsahl, 2013: 23). Samtidig som man opplever en større grad av individualisering og av-tradisjonalisering i samfunnet, påpeker Hårstad og Opsahl at «[g]jennom det siste hundreåret har det skjedd en homogenisering av samfunnet både i materiell og kulturell eller symbolsk forstand. Våre handlemåter, forbruksmønstre og livsformer likner hverandre i stor grad, uansett hva slags lokalsamfunn vi bor i» (op.cit.: 24). De skriver videre:

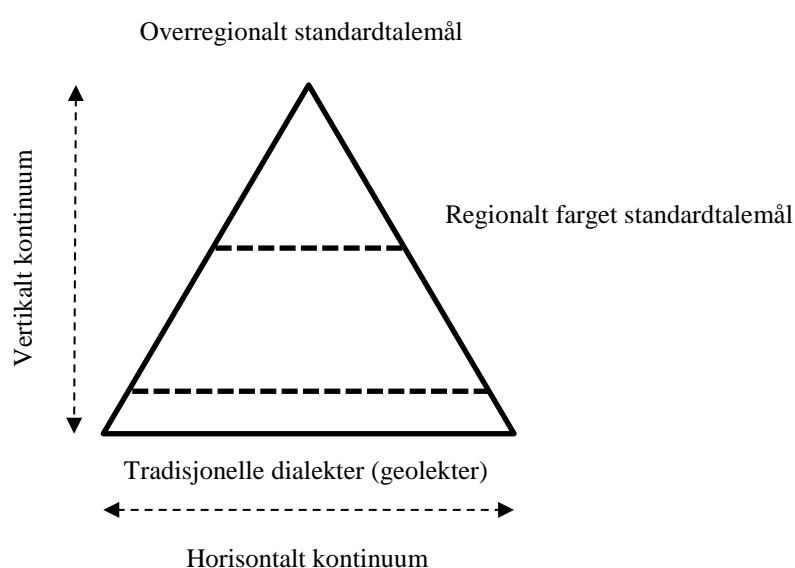
Når vi samtidig ser at nettopp de mest lokale kulturformene og atferdsmønstrene har blitt mindre viktige for mange, kan vi se konturene av en forklaring på hvorfor det tradisjonelle norske dialektmangfoldet har blitt redusert i løpet av de siste generasjonene. En rekke undersøkelser fra ulike små og større språksamfunn viser nemlig tendenser til at en del lokale

språktrekk blir lagt bort, mens former som er i bruk i et større geografisk område, det vil si overlokale eller regionale trekk, vinner terreng (Hårstad & Opsahl, 2013: 26).

Moderniseringen og urbaniseringen man ser i samfunnet i dag, har ført til at ungdommer har større valgfrihet med tanke på utdanningsvalg på videregående skole, studier videre, arbeid og så videre, men denne valgfriheten kan også ses i sammenheng med talemåte og språkvalg. Mennesket har mulighet til å velge hvordan det selv vil snakke og dermed også hvilke språknormer de ønsker å følge. Ettersom samfunnet utvikler seg til å bli mer urbant, kommer flere dialekter til stadighet i kontakt med hverandre. De urbane talemålene forbindes med høy prestisje, og man ser at det er nettopp disse standardnære variantene som man finner i byene som vinner fram. Når folk flytter fra rurale til urbane områder, tilpasses språket deres det urbane talemålet. Det er de urbane talemålene som er forbundet med høyest prestisje, og det er disse som ser ut til å vinne fram når dialekter kommer i kontakt med hverandre, også når folk fra urbane strøk bosetter seg i rurale strøk (Hernes, 2006).

### 3.2 Regionalisering

Regionalisering anses som en viktig faktor for språkendring, og man ser at «[d]en språklege regionaliseringa fører til ei utjamning av dialektskilnadene innafor eit avgrensa område, innafor ein region» (Skjekkeland, 2009: 86). De mest tradisjonelle språktrekkene i et område må vike for språktrekkene som er dominerende på regionalt eller overregionalt plan. Figuren under er hentet fra Mæhlum og Røynealand (2012):



Figur 3-1: Regionalisering (Mæhlum & Røynealand, 2012: 134)

Denne figuren viser et prestisjehierarki på nasjonalt nivå. På bunnen ser man de tradisjonelle dialektene, altså dialektene man finner i bygder og mindre byer. På neste nivå på det vertikale kontinuumet finner man de regionale standardtalemålene, altså talemålene i de større byene i regionen. På toppen troner standardtalemålet på nasjonalt nivå. Om vi faktisk har et standardtalemål i Norge, er et omdiskutert tema, og jeg kommer ikke til å gå nærmere inn på denne debatten her (se *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 27, 1/2009). Jeg kommer imidlertid til å ta utgangspunkt i at det finnes et standardtalemål i Norge, og med standard mener jeg da oslomål, nærmere bestemt den konservative varieteten som man har kunnet finne på Oslos vestkant som har vært forbundet med mest prestisje (jf. f.eks. Mæhlum, 2009). Jeg vil også snakke om radikal standard i oppgava, og med det mener jeg varieteten som man har kunnet finne for eksempel på Østkanten i Oslo. Dette kan også anses som et slags standardtalemål, men er forbundet med lavere prestisje (op.cit.).

Figuren over viser hvilken prestisje de ulike varietetene har. Den overregionale varieteten på toppen av pyramiden, som her er det konservative vestkantspråket, har høyest prestisje og status, mens de tradisjonelle dialektene har lavest status. Når det gjelder språkpåvirkning, er byen i en region viktig (Skjekkeland, 2009). Man ser en tendens til at de tradisjonelle dialektene strekker seg mot det regionale standardtalemålet, mens de regionale standardtalemålene på sin side strekker seg mot den overregionale, nasjonale standarden. Jeg skal i det følgende forsøke å gi et innblikk i hvordan denne figuren er relevant for språket på Lillehammer som er del av regionen Innlandet.

### **3.2.1 Innlandet som region**

Innlandet er regnet som en egen region, men ifølge Selstad (2006) er dette en betegnelse som ikke dekker området på riktig måte. Hedmark og Oppland utgjør Innlandet, og det er forskjellige institusjoner som favner begge fylkene, for eksempel Helse Innlandet. Problemet er imidlertid at innlandsregionen mangler et tydelig regionsenter. Hamar, Gjøvik og Lillehammer er de tre største byene i Innlandet, og de kjemper mot hverandre om å være størst og viktigst. De tre byene representerer også forskjellige områder: Lillehammer og Gudbrandsdalen, Gjøvik og Vestoppland, Hamar og resten av Hedmark. Det er flere konflikter som gjør at striden mellom byene vedvarer, for eksempel hvor innlandssykehuset skal ligge, hvor et eventuelt innlandsuniversitet skal ha sitt hovedsete, og ikke minst hvilken by som skal fungere som regionsenter.

I avisa *Østlendingen* (2005) sto det i en artikkel at «[d]et er helt nødvendig at Innlandet utvikles som en sterk og mektig region med nasjonal innflytelse», men også at det

er vanskelig å skulle utvikle en felles region hvis det ikke er noen felles kultur og identitet å bygge det på. Selstad skriver: «Og mens mjøsbyene krangler og rivaliserer, fins det en annen storbyregion som vinner fram: Oslo» (Selstad, 2006: 158). Det er altså et sterkt ønske om at Innlandet skal fungere og hevde seg som egen region, men man klarer ikke å komme til enighet om hvilken av de tre byene som skal fungere som regionsenter. Og som Selstad her påpeker, er det nærmest «fritt fram» for Oslo å ta over rollen som regionsenter for Innlandet, noe som i og for seg ikke er så rart når Oslo bare ligger et par timer unna.

### 3.2.2 Regionsenteret Oslo

Oslo fungerer som regionsenter for store deler av Østlandet, og «Oslo har allerede organisert 55 kommuner i den store «Oslo-alliansen», og flere av dem er innlandskommuner» (Selstad, 2006: 158). I figuren over så vi at en tendens er at de tradisjonelle dialektene utvikler seg i retning et regionalt standardtalemål. Det som imidlertid er tilfelle for dialektene på Østlandet generelt, er at utviklingen går direkte mot talemålene man finner i hovedstaden, særlig «folkelig østnorsk», altså den radikale standarden (jf. f.eks. Mæhlum & Røyneland, 2012).

Siden man ikke har noe eget regionsenter i Innlandet, blir situasjonen noe annerledes for Lillehammer og de andre mjøsbyene. I mangel på et felles regionsenter kan man derfor tenke seg at Lillehammer fungerer som sentrum for «lillehammerregionen» som inkluderer Gudbrandsdalen, Gjøvik for Vestoppland og så videre. Lillehammermål skal derfor plasseres midt på pyramiden, mens resten av dialektene i «regionen» skal plasseres på bunnen av pyramiden. På toppen rager det konservative standardtalemålet man gjerne forbinder med vestkanten i hovedstaden. Lillehammer, og dermed også Hamar og Gjøvik, får med andre ord en direkte kontakt til det overregionale standardtalemålet i Oslo.

I Oslo har man som nevnt tradisjonelt snakket om østkant- og vestkantspråk, der østkantspråket tilsvarende «vulgærspråket» og dermed lav prestisje, og vestkantspråket har vært forbundet med «det høyere talemålet» og høy prestisje. I det siste har man sett at det tradisjonelle skillet mellom øst og vest har blitt mindre tydelig. Øst beveger seg mot vest, og vest beveger seg mot øst. Dette ser man blant annet i trykkplassering i fremmedord som for eksempel *'bannan* og *ba'naan*. Ord hvor trykket ligger på første stavelse, som er forbundet med østkantspråk, blir nå erstattet av trykk på andre stavelse, noe som igjen er forbundet med vestkantspråk. Samtidig ser man at stadig flere fra Oslo vest bruker *a*-endelser i substantiv

som opprinnelig har vært mest utbredt på østkanten (se Opsahl & Røyneland, 2009, Johannessen, 2008)<sup>13</sup>.

I tillegg til de språkendringene som ble omtalt over, ser man at et par språklige varianter som i utgangspunktet er forbundet med lav status og prestisje, også vinner fram i hovedstaden. Man ser både at mange unge har sammenfall mellom *kj* (/ç/) og *skj* (/ʃ/) (jf. f.eks. Hårstad & Opsahl, 2013). En annen språkutvikling man ser i hovedstaden, er at stadig flere barn og unge bruker såkalt «Østfold-L»<sup>14</sup> i Oslo og på Østlandet (Svendsen, 2012). Disse språktrekkene er nå såpass utbredt, at de i enkelte miljøer oppnår høy prestisje og dermed også bevares og spres til andre grupper. Jeg har valgt å undersøke «Østfold-L», og vil komme tilbake til dette språktrekket i kapittel 5.1.2.

Utviklingen man nå kan se i Oslo, kan være med på å gi en indikasjon på hvilken retning andre talemål på Østlandet og dermed også lillehammermålet tar. Som jeg har vært inne på tidligere i denne delen av oppgava, kan man se tendenser til at ulike talemål utvikler seg i retning av det standardnære språket man ser i Oslo. Dersom lillehammermålet også utvikler seg mot det oslomålet man ser i dag, kan man altså forvente å finne nettopp et standardnært språk.

### 3.3 Språk og identitet

Man ser altså at språket utvikler seg etter visse mønstre, og at samfunnsutviklingen har mye å si for språkbruk og språkendring. Samtidig er språk personlig og individuelt. Språket er menneskets måte å uttrykke seg på og er på mange måter grunnlaget for individets eksistens. Hvert individ har sitt eget språk, og det er interessant å se hvordan mennesket velger å bruke språket for å passe inn i kollektivet. Sosiolingvistikken har i oppgave å finne ut hva det er ved individet som kan forklare språkbruk, og det er flere sosiale faktorer som er med på å bestemme hvordan en person snakker. For eksempel kan alder, kjønn, yrke og inntekt ha noe å si for språkbruken til et menneske. I det følgende vil jeg gå gjennom en rekke sosiale variabler som kan være med på å forklare språkbruken til informantene i denne undersøkelsen.

---

<sup>13</sup> Johannessen (2013) sier imidlertid at oslofolk snakker «likere og «mer korrekt» enn noen gang» og at oslomålet beveger seg mot «en moderne versjon av dannet dagligtale». Se JOHANNESSEN, J. B. 2013. Osломålet holder på å dævve. I: HALVORSEN, B. E. (red.) *Osloby*. <http://www.osloby.no/nyheter/Oslomalet-holder-pa-a-davve-7081294.html#.UzMdXf15N1Y>: Osloby nyheter.

<sup>14</sup> Se også HALVORSEN, B. E. Ibid."Østfold-L'en" sprer seg i Oslo. Tilgjengelig fra: [http://www.osloby.no/nyheter/Ostfold-Len-sprer-seg-i-Oslo-7088788.html#.U2-Llfl\\_t1Y](http://www.osloby.no/nyheter/Ostfold-Len-sprer-seg-i-Oslo-7088788.html#.U2-Llfl_t1Y).

### 3.3.1 Alder

Alder er en sosial variabel som er viktig i en sosiolingvistisk undersøkelse. Alderen kan fortelle om hvilket stadium et menneske er på i livet. Folk i forskjellige aldre kan ha ulik språkbruk. Alderen sier noe om den sosiale plasseringen til et individ (jf. f.eks. Røyneland, 2005). I kapittel 3.1 omtalte jeg studier i «tilsynelatende tid» hvor man undersøker språket til ulike aldersgrupper for å spore språkendring. I slike studier må man også ta generasjonsforskjeller i betraktning. Folk som tilhører forskjellige generasjoner og aldersgrupper befinner seg på ulike stadier i livet, og det kan derfor være forskjellige faktorer som påvirker språkbruken deres.

I denne undersøkelsen studerer jeg språket til ungdommer som er 17 år. Alle informantene går i andre klasse på videregående og er på et punkt i livet hvor de må finne ut hva de ønsker å jobbe med eller studere i framtida. Ungdommene som går studiespesialiserende studieretning på Lillehammer videregående, må finne ut hva og om de ønsker å studere videre når de er ferdige. Informantene på yrkesfag på Vargstad har allerede funnet ut hvilken retning de ønsker å gå, men står overfor valget om de skal begynne som lærlinger i en bedrift, få generell studiekompetanse eller studere videre innenfor faget sitt. Alle nærmer de seg voksenlivet, og man kan si at de er i en slags identifiseringsfase hvor personligheten og identiteten utformes.

Ungdom er livsfasen du er i mellom barn og voksen, og man regner gjerne ungdomstida fra man er 13 til man er 20 år. Alderen er imidlertid ikke det som definerer en ungdom, men det er de sosiale og kulturelle faktorene man utsettes for og opplever i denne perioden av livet (Hasund, 2006). Ungdomstida er «et formativt stadium der individualiteten skal modelleres og finne sin endelige gestalt» (Hårstad, 2010), og språket utvikles som en del av denne identifiseringsprosessen. Jeg kan derfor forvente at ungdommene jeg har intervjuet i denne undersøkelsen, har en del individuell språklig variasjon i og med at de nettopp er i en språklig identifiseringsprosess. Likevel kan de skille seg fra hverandre fordi de er i ulike livssituasjoner – vargstadelevne er på vei over i voksen- og arbeidslivet, mens elevene på Lillehammer videregående skal gå over i studenttilværelsen.

Ungdommer er innovative og kreative blant annet når det gjelder klesstil, musikksmak og livsstil, og de blir også ansett som innovatører når det gjelder språk. Ungdommer og ungdomsspråk er ofte opphavet til at nye språktrekk spres og etableres (se f.eks. Røyneland, 2001). Først spres disse språktrekkene i og mellom forskjellige vennegjenger, og videre kan man se at disse språktrekkene også adopteres til resten av et språksamfunn.

### 3.3.2 Kjønn

I sosiolingvistisk forskning har det tradisjonelt vært vanlig å studere talemålet til kvinner og menn og studere språklige forskjeller. Tidligere forskning har vist skiller mellom kvinner og menns språk, og det har vist seg å være gjennomgående at kvinner har flere prestisjeformer i sitt talemål enn menn. Menn har på sin side flere lokale språkformer (jf. f.eks. Sundgren, 2004). Dette har blitt knyttet opp mot sosial status, og tidligere har forklaringer som denne vært vanlige i sosiolingvistikken: «[Det] er nødvendig for kvinnene å signalisere sosial status gjennom språket, noe mennene ikke behøver i samme utstrekning» (Western, 1976: 104). Kvinner har i større grad enn menn hatt behov for å markere status, og dette har manifestert seg i språkbruken. Også i senere tid har lignende forklaringer blitt gitt: «Ei forklaring på at kvinnene bruker meir prestisjeformer enn mennene, er at kvinnene har ein mindre trygg sosial posisjon. Dei får ikkje markert ein sosial status gjennom eit yrke slik mennene har fått det. Dermed legg dei di meir vekt på språklig markering av status» (Sandøy, 1996: 107). Sandøy påpeker imidlertid at ettersom flere kvinner blir yrkesaktive, vil også den språklige variasjonen mellom kjønnene jevnes ut.

Skjekkeland (2009) skriver at det sosiale skillet mellom kvinner og menn ikke er like gjeldende i dag fordi likestillingen har kommet mye lenger. Han skriver at «[k]vinnene tek del i yrkeslivet og tek seg utdanning på lik linje med, og til dels i høgare grad, enn menn. Ein skulle såleis tru at grunnlaget for å oppnå sosial status ved å velja språklege prestisjeformer er borte» (Skjekkeland, 2009: 28). I Skjekkeland's undersøkelse av språket til ungdommer i Kvinesdal kom det fram at det ikke var særlig store forskjeller mellom guttene og jentene. Dette indikerer at den sosiale variabelen kjønn ikke nødvendigvis har noen stor relevans i sosiolingvistisk forskning i dag. Hårstad og Opsahl skriver at «[k]jønn blir i større grad sett på som en sosial konstruksjon: Kjønn er en kategori som blir framforhandlet og reforhandlet i ulike sosiale kontekster» (Hårstad & Opsahl, 2013: 33). I Hårstads undersøkelse av trondheimsmålet (2010) hadde ikke variabelen kjønn noen framtrepende plass. Likevel kunne undersøkelsen vise at guttene hadde flere tradisjonelle varianter enn jentene.

I denne oppgava har jeg i utgangspunktet ikke tenkt å fokusere noe særlig på kjønn som variabel, men heller fokusere på andre sosiale variabler. Samtlige informanter på yrkesfag på Vargstad var gutter, mens det var like mange gutter som jenter på Lillehammer videregående. Dersom undersøkelsen skulle avdekke noen forskjeller der kjønn kan være den avgjørende sosiale variabelen, er det i så fall på Lillehammer videregående.



### **3.3.3 Yrkesfaglig vs. studiespesialiserende studieretning**

Hva slags studieretning ungdommer velger når de begynner på videregående, kan fortelle mye om deres sosiale bakgrunn og gruppetilhørighet. Ungdommer som velger yrkesfag, ser ofte for seg en framtid på hjemlassen og har derfor valgt et yrke som gir dem muligheten til å jobbe der. De som går studiespesialiserende studieretning, lar sjelden dette være bestemmende for skolevalg (Røyneland, 2005). De fleste som begynner på studiespesialiserende, ønsker å studere videre på høgskole eller universitet.

Alder og valg av studieretning på videregående henger sammen. For de ungdommene som velger å gå yrkesfag, er ikke veien over til voksenlivet like lang å gå som for elevene på studiespesialiserende. Yrkesfagungdommene blir fortore kastet ut i arbeidslivet, og de etablerer seg tidligere enn de som har gått studiespesialiserende og som skal studere videre (op.cit.).

### **3.3.4 Foreldrebakgrunn**

Hvor foreldrene kommer fra, trenger ikke nødvendigvis å ha noe å si for barnets språkbruk (Røyneland, 2005). Dette gjelder særlig hvis foreldrenes talemål er et annet enn det som finnes på hjemlassen til barna. Barn og unge har en tendens til å snakke slik det snakkes i omgivelsene. Likevel er ikke foreldrenes måte å snakke på uvesentlig. Dersom foreldrene for eksempel har et talemål som inneholder flere prestisjeforme enn det som er vanlig på hjemlassen, er det sannsynlig at barna også bruker den prestisjefylte varianten.

I denne undersøkelsen vil det være interessant å se hvor foreldrene til informantene kommer fra og om dette kan ha noen innvirkning på språket til ungdommene. I utgangspunktet var ønsket at alle informantene skulle ha foreldre fra Lillehammer, men som jeg kommer inn på i avsnitt 4.4, lot det seg ikke gjennomføre.

### **3.3.5 Sosial bakgrunn og framtidsplaner**

Som jeg nevnte i del 3.1.1, har man som resultat av urbaniseringen og moderniseringen av samfunnet, fått en større grad av individualisering, og individet har i dag mulighet til å velge sine egne veier i livet. Dette burde derfor bety at ungdommer i dag velger annerledes enn foreldrene deres gjorde. Likevel ser man at ungdommer foretar overraskende like valg som foreldrene. Foreldrenes yrke og utdanning har altså fortsatt noe å si for ungdommenes utdannings- og yrkesvalg, noe som igjen påvirker framtidsplanene deres (se f.eks. Hasund, 2006, Røyneland, 2005). Dette betyr med andre ord at det er sannsynlig at ungdommer med foreldre som har høyere utdanning, selv også vil velge å gå i den retningen, mens

ungdommer med foreldre som jobber innenfor håndverksyrker, også vil velge et håndverksyrke. Informantenes framtidsplaner er et av de viktigste aspektene når man skal vurdere deres lokale tilhørighet. Dette vil jeg komme tilbake til i 3.4.

### **3.3.6 Gruppetilhørighet med fokus på skolevalg**

Etter at et barn blir født, lærer det morsmålet sitt og tilegner seg en dialekt. Etter hvert som barnet blir eldre, blir det sosialisert inn i forskjellige sosiale grupper og blir derfor eksponert for forskjellige gruppespråk (Hasund, 2006). Gjennom livet forholder vi oss til flere forskjellige grupper, for eksempel byen eller bygda vi bor i, skolen vi går på eller fritidsaktiviteten vi driver med. Innenfor disse gruppene er det ulike normer som gjelder – både når det gjelder språk og oppførsel generelt. Hasund skriver:

Samtidig som vi tilhører ulike språklige fellesskap, er vi også individuelle. Men også vår individuelle identitet har en sosial eller kollektiv side, og henger sammen med vår språklige samhandling med andre. [...] Gjennom språket kan vi uttrykke hvem vi er eller ønsker å være. Gjennom språklige tilbakemeldinger fra andre lærer vi også hvordan vi blir oppfattet, noe som igjen påvirker vår egen oppfatning av oss selv (Hasund, 2006: 34).

Som sitatet over viser, har vi en mulighet til å bestemme selv om vi vil bruke språket, bevisst eller ubevisst, til å passe inn i en gruppe eller distansere oss fra en gruppe. Å tilpasse språket sitt til samtalepartneren og dermed følge de språklige normene, kalles konvergens. Divergens er derimot at man bryter språknormene og dermed også ønsker å distansere seg fra samtalepartneren (Hernes, 2006). Språket kan med andre ord enten fungere som middel for å bli godtatt og bli en del av et språklig fellesskap, eller å distansere seg fra dette fellesskapet.

Som ungdom forholder man seg til andre grupper enn når man er voksen, og ungdommenes gruppetilhørighet kan være med på å forklare språkbruken deres. Den mest åpenbare forskjellen mellom mine informanter er at de går på forskjellige skoler, og det er denne gruppeinndelingen jeg har valgt å fokusere mest på i denne oppgava. Vargstad og Lillehammer videregående tilbyr forskjellige studieretninger, og de ligger på hver sin side av byen<sup>15</sup>. Skolene tiltrekker seg ulike typer elever, og det er derfor tenkelig at informantene tilhører i hvert fall to forskjellige grupper, der hver av skolene utgjør hver sin gruppe. Ved å stille informantene spørsmål om trivsel og forholdet til de andre elevene på skolen kan jeg finne ut av hvorvidt de identifiserer seg med skolen sin og medelevene sine. Siden det er ulike

---

<sup>15</sup> Se kart i VEDLEGG 3.

oppfatninger om hva som er riktig og gal språkbruk innad i grupper, kan gruppetilhørigheten til ungdommene være med på å forklare språkbruken deres.

### **3.4 Språk og lokal tilhørighet**

Denne oppgava tar utgangspunkt i Martin Skjekkellands undersøkelse av kvinesdaldialekten (2009), og jeg har valgt å fokusere på den samme sosiale variabelen som han også bygget sin undersøkelse på, nemlig forholdet mellom språk og lokal tilhørighet. Flere av de sosiale variablene som jeg presenterte over, kan være med på å gi innblikk i hvilken grad av lokal tilhørighet informantene har.

Man skiller mellom to grupper personlighetstyper, «homo dynamicus» og «homo staticus», som også Skjekkeland har brukt i sine undersøkelser (Skjekkeland, 2001, 2009). «Homo staticus», som senere omtales som «homo domesticus» (Skjekkeland, 2009), er gruppa for de som har mest lokal tilhørighet. De er stolte av hjemplassen sin, og kan tenke seg å bo der i framtida. De er fornøyde med alle tilbudene hjemplassen har, og personene som tilhører denne gruppa, velger oftest et yrke som gjør det mulig å jobbe der. De er ofte knyttet til familien sin og ønsker å bo i nærheten av familien. Generelt har de et veldig positivt syn på hjemplassen og alt som har med hjemplassen å gjøre. De er også stolte av dialekten sin og synes det er viktig å bevare den.

«Homo dynamicus» er på gruppa for dem som ikke er like knyttet til hjemplassen sin. De har venner på andre steder og reiser ofte bort fra hjemplassen, og de ønsker ofte å reise ut i verden og oppleve nye ting. De har i motsetning til «homo domesticus»-gruppa, ingen spesielle ønsker om å velge seg et yrke hvor de kan jobbe på hjemstedet, og de ser heller ikke på det som noen nødvendighet å bo i nærheten av familien. De vil gjerne bosette seg i en større by eller i utlandet.

Sett i sammenheng med skolevalget til ungdommene kan man forvente at de som har valgt yrkesfag på videregående og dermed også sannsynligvis ser for seg ei framtid på Lillehammer, tilhører «homo domesticus»-gruppa. De som går studiespesialiserende, som ser for seg å studere videre og kanskje vil flytte fra byen, vil derfor forventes å høre hjemme i «homo dynamicus»-gruppa (jf. f.eks. Røyneland, 2005)

I undersøkelsen av kvinesdaldialekten finner Skjekkeland ut at ungdommer som tilhører «homo domesticus»-gruppa har flere tradisjonelle, lokale språktrekk, mens «homo dynamicus»-gruppa har et talemål som ligger nærmere den regionale standarden. Ved å stille informantene mine spørsmål om tema som framtidsplaner, interesser og lignende, kan jeg

plassere dem i disse to gruppene for så å se om tendensen Skjekkeland så i sin undersøkelse, også stemmer for lillehammerinformantene. Dersom det gjør det, vil informantene som tilhører «homo domesticus»-gruppa ha flere lokale språktrekk enn «homo dynamicus»-gruppa. De som tilhører «homo dynamicus»-gruppa, vil ha flere standardnære språktrekk i sitt talemål.

### **3.5 Oppsummering**

Teorikapittelet har vist at språklig variasjon og endring kan skyldes flere ulike faktorer, både på samfunnsnivå og i individet selv. Samfunnsmessige faktorer som modernisering, urbanisering og regionalisering er med på ikke bare å påvirke samfunnet, men også språket. Samfunnet er i en moderniseringsprosess der både bygder og byer blir mer og mer urbane. Man ser også at språket beveger seg mot det urbane, og nærmer seg regionale eller overregionale standardtalemål. I tillegg har ulike sosiale faktorer hos individet en innvirkning på språket. Framtidsplaner, sosial bakgrunn, alder, gruppetilhørighet og valg av studieretning på videregående henger nøye sammen og har også en stor betydning for hvordan et individ snakker. Ved å studere språklig variasjon og endring med utgangspunkt i ulike sosiale variabler kan man prøve å finne forklaringen på hvorfor enkelte informanter kanskje bruker flere lokale, tradisjonelle varianter, mens andre bruker flere standardnære varianter. Hovedfokuset i denne oppgava vil være på forholdet mellom språket og lokal tilhørighet hos informantene, men alle de sosiale variablene i avsnittene over henger nøye sammen og vil derfor også være viktige i analysedelen av oppgava.

## DEL II – Metode

### 4 METODE

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for metodene jeg har anvendt underveis i prosessen. Først vil jeg gi en kort innledning om kvantitativ og kvalitativ metode. Videre vil jeg gå nærmere inn på hvordan utvalget av informanter gikk for seg, for så å gi en beskrivelse av intervjuet. Til slutt vil jeg kommentere hvordan etterarbeidet med intervjuene foregikk. Helt til slutt i dette kapitlet vil jeg gå inn på utfordringer jeg støtte på underveis i prosessen.

#### 4.1 Kvantitativ vs. kvalitativ metode

Kvantitative metoder har blitt brukt i språkforskning for å vise tendenser og generalisere ut fra et datamateriale, og se sammenhenger mellom ulike talldata (Johnson, 2011). For eksempel har det innenfor sosiolingvistikken vært vanlig å telle opp antall forekomster av språklige varianter for å kunne beskrive talemålet til et samfunn, en gruppe mennesker eller en person. Ved å se på hvilke varianter som forekommer og i hvilken grad de forekommer, kan man gi en beskrivelse av et talemål. Innenfor kvantitative undersøkelser, slik som for eksempel undersøkelsen til Handgaard (2001a), har spørreskjema vært en vanlig metode å bruke. Dersom man ønsker å forklare *hvorfor* språket er som det er, blir man imidlertid nødt til å ta i bruk kvalitative metoder. Det vanligste av kvalitativ innsamling foregår gjennom blant annet intervju og observasjon. Det er da forskerens oppgave å analysere og tolke det som har blitt observert eller det som har blitt sagt i intervjuet, for å danne et bilde av informantens virkelighet og livsverden (Kvale & Brinkmann, 2009).

I denne undersøkelsen vil jeg gi en beskrivelse av språket på Lillehammer og dermed finne ut av *hvordan* informantene snakker, men jeg vil også forsøke å forklare *hvorfor* informantene mine snakker som de gjør. Det er altså to spørsmål som stilles – *hvordan* og *hvorfor?* – og det vil gi meg to forskjellige typer data – kvantitative og kvalitative. Det blir derfor nødvendig å ta i bruk ulike metoder for å kunne svare på problemstillingene. Intervjuene med de 12 informantene har gitt meg tilgang på kvantitative data i form av antall forekomster av ulike språklige variabler og varianter. Disse dataene har gitt meg mulighet til å danne et bilde av språket til hver enkelt informant i tillegg til å vise tendenser i språket på Lillehammer mer generelt. Kvantitative data kan framstilles statistisk, de kan enkelt

struktureres og gi presise tolkninger. Disse dataene kan gå en god oversikt over forholdene som undersøkes og også danne grunnlag for testing av hypoteser og teorier (Grønmo, 2004). Når det gjelder informantutvalget i denne undersøkelsen, er ikke det stort nok til å kunne generalisere. Jeg kan imidlertid bruke resultatene til å peke på tendenser hos de 12 ungdommene som kanskje avspeiler mer allmenne mønstre i språkbruken til ungdom på Lillehammer.

Dersom det kun var språket jeg var ute etter å studere i denne undersøkelsen, ville det holdt å få tak i disse kvantitative dataene. Men siden jeg også ønsker å finne en forklaring på *hvorfor*, må jeg gå til det kvalitative for å kunne få en dypere forståelse av språkbruken til informantene. Jeg har her trukket fram egenskaper ved informantene som kan være forklarende for språkbruken. De kvalitative dataene har jeg måttet analysere og tolke for å kunne få en forståelse av forholdet som har blitt undersøkt. Kvalitative data kan i motsetning til kvantitative data gå dypere og dermed også være med på å utvikle hypoteser og teorier videre (Grønmo, 2004). Kvantitative og kvalitative tilnærminger gir svar på ulike spørsmål, og ved å kombinere disse to vil jeg oppnå mer omfattende resultater og dermed kunne svare på ulike problemstillinger. De kvantitative dataene vil beskrives videre i kapittel 6 og 0, og de kvalitative dataene vil behandles i kapittel 0.

## 4.2 Forberedelser

I starten av arbeidet med undersøkelsen tok jeg kontakt med lærere på de to skolene, og de lot meg være med i to klasser og observere. Dette var veldig nyttig i starten av arbeidsprosessen fordi jeg kunne undersøke om det i det hele tatt var noe grunnlag for å gjennomføre undersøkelsen med de problemstillingene jeg hadde planlagt å jobbe ut fra. Etter observasjonsrunden delte jeg ut et spørreskjema til tre klasser på Vargstad og ei klasse på Lillehammer videregående med enkle spørsmål som skulle hjelpe meg med å plukke ut informanter til intervjuene<sup>16</sup>. Videre gikk jeg gjennom alle skjemaene og kontaktet lærerne igjen for å få bekreftet at informantene ville delta.

## 4.3 Intervjuet

Det kvalitative forskningsintervjuet er en samtale mellom intervjuer/forsker og de intervjuede/informanter. Målet med et slikt intervju er å kunne få dypere innsikt i livet og hverdagen til informanten (Kvale & Brinkmann, 2009). Som jeg nevnte over, har intervjuene i

---

<sup>16</sup> Se VEDLEGG 1.

denne undersøkelsen to ulike formål, nemlig å kunne danne et bilde av språket til informantene og å kunne forklare hvorfor de snakker som de gjør.

Intervjuene har vært den absolutt viktigste informasjonskilden i dette prosjektet. Først og fremst kunne de avdekke språkbruken til informantene, men spørsmålene som ble stilt, var også med på å gi mer utfyllende informasjon om informantene. Jeg har altså foretatt en parallell innsamling av dataene til denne undersøkelsen. Å samle inn de kvantitative og kvalitative dataene samtidig betyr at de ulike datatypene har blitt samlet inn under de samme forholdene og i den samme intervjusituasjonen (Grønmo, 2004).

Intervjuene jeg gjennomførte, var semistrukturerte samtaler (op.cit.). I utgangspunktet var det et mål at intervjuet skulle ligge så tett opp mot en fri samtale som mulig, men siden det også var et mål å få vite mer om bestemte egenskaper hos informantene, var det nødvendig å ha en viss struktur på intervjuet. Jeg hadde med meg en intervjuguide med oversikt over hvilke temaer som skulle berøres i intervjuet og enkelte konkrete spørsmål<sup>17</sup>.

Forholdet mellom intervjuer og informanter er viktig. Det er viktig å skape et trygt rom så informanten kan føle at hun kan snakke fritt, hvis ikke kan informantene holde tilbake informasjon (Kvale & Brinkmann, 2009). Informantene må i større grad enn intervjueren gi av seg selv under intervjuet, og det at de vet lite eller ingenting om hva som skal foregå, hvilke temaer som skal tas opp og hva intervjueren er ute etter, kan være med på å påvirke det som blir sagt. Alle intervjuene fant sted i et grupperom på de to skolene, og før jeg startet opptakeren, ga jeg informantene litt informasjon om hvordan intervjuet ville foregå. Det var viktig for meg å skape en intervjusituasjon som var minst mulig formell slik at selve situasjonen skulle ha minst mulig innvirkning på språket. Det var også viktig for meg at jeg ikke skulle framstå som en autoritær fagperson og forsøkte derfor å tilpasse meg informantene. Likevel var jeg som intervjuer i en «maktposisjon» siden det var jeg som bestemte strukturen på intervjuet og hvilke temaer som skulle tas opp.

Ett av målene med intervjuene var å finne ut mer om graden av lokal tilhørighet hos elevene. For å finne ut av dette måtte jeg stille dem mange spørsmål som for eksempel «Hvordan trives dere med å bo på Lillehammer?». Jeg stilte også spørsmål om hvilke aktivitetstilbud som finnes for ungdommer på Lillehammer og lignende. Dette er spørsmål jeg i utgangspunktet kunne ha svart på selv siden jeg er fra Lillehammer, men jeg valgte å gå inn i intervjuene med det som Kvale og Brinkmann (2009) omtaler som «bevisst naivitet». Dette vil si at jeg viste åpenhet og interesse for det de fortalte, selv om jeg kjente til mye av det de

---

<sup>17</sup> Se VEDLEGG 2.

fortalte om. Selv om jeg gikk inn i intervjuene med denne bevisste naiviteten, fant jeg det også nyttig i noen situasjoner å få fram at jeg hadde erfart det samme som informantene. Et eksempel er da jeg skulle snakke med to av guttene på Vargstad om russetida, og jeg kunne bekrefte at jeg hadde opplevd det samme som dem. Dette førte til at flyten i samtalen ble bedre, og at vi fikk noe til felles.

Siden jeg var inne i klassene noen ganger før intervjuene skulle finne sted, både for å observere og for å dele ut spørreskjemaet, visste alle ungdommene hvem jeg var. Jeg ga dem litt informasjon om undersøkelsen, men de fikk bare vite at den handler om språk og dialekter. Det var viktig for meg at informantene ikke visste for mye om prosjektet, da dette kunne være med på å påvirke dem i selve intervjusituasjonen. Jeg tror det var viktig å skape en relasjon til informantene på forhånd både fordi det ville bli enklere for dem å si ja til å bli intervjuet, og fordi selve intervjuet ville føles litt tryggere for informantene.

Jeg valgte å intervju ungdommene i par. Her fikk jeg hjelp av lærerne med å organisere det slik at parene skulle bestå av elever som kjenner hverandre godt og derfor er trygge på hverandre. Å intervju dem i par anså jeg som positivt fordi informantene da ville være i «overtall», og at det derfor skulle føles trygt for dem å stille opp. Jeg tror det at jeg intervjuet informantene i par, var en viktig grunn til at såpass mange ville være med i undersøkelsen. Noe som imidlertid er viktig å være bevisst på i slike parintervjuer, er at informantene kan påvirkes av hverandre språklig sett.

Etter at intervjuene var ferdige, ga jeg elevene en debriefing (Kvale & Brinkmann, 2009) hvor jeg fortalte litt mer i detalj om hva jeg skulle bruke intervjuene til. Jeg fortalte at jeg skulle lytte til hvordan de snakket, og knytte dette opp til hva de hadde sagt. Denne informasjonen likte informantene godt, og flere ga uttrykk for at de var interesserte i å lese det endelige resultatet.

#### **4.4 Informantutvalg**

Jeg kontaktet som nevnt lærere på de to skolene for å kunne få hjelp til å finne informanter å ha med i undersøkelsen, og jeg valgte ut informantene på bakgrunn av spørreskjemaene jeg delte ut i de fire klassene<sup>18</sup>. På forhånd hadde jeg en idé om enkelte krav som elevene måtte oppfylle for å kunne være med i undersøkelsen: Elevene måtte ha bodd på Lillehammer hele livet, helst på samme plass i byen. Foreldrene burde også komme fra Lillehammer, og elevene skulle bo i sentrum. Da jeg skulle sortere resultatene fra spørreskjemaene, oppdaget jeg at

---

<sup>18</sup> Se VEDLEGG1.



flere av de opprinnelige utvalgs-kriteriene måtte revurderes. Det viste seg at de færreste har foreldre som kommer fra Lillehammer. I tillegg er det flere av elevene som har bodd på andre plasser som små. De nye utvalgs-kriteriene ble som følger: Elevene måtte ha bodd på Lillehammer mesteparten av livet, og de måtte bo i Lillehammer sentrum.

Det var viktig for meg å få interesserte informanter med på prosjektet, og jeg ga dem mulighet til å krysse av for om de ville bli intervjuet i spørreskjemaet. Siden jeg var i klasserommet da de fylte ut skjemaene, var det mulig for dem å stille spørsmål direkte til meg, og jeg tror dette gjorde det enklere for mange av informantene å krysse av på *ja*. Til slutt satt jeg igjen med åtte informanter fra Lillehammer videregående skole og fire informanter fra Vargstad. Samtlige informanter går i andre klasse på videregående, og de er alle 17 år. I tabellen under har jeg samlet enkelte faktaopplysninger om informantene. En grundigere beskrivelse av enkelte av informantene kommer i kapittel 0.

| Informant      | Alder | Foreldre-<br>bakgrunn         | Bodd andre<br>plasser | Foreldrenes yrke                      | Planer etter<br>videregående |
|----------------|-------|-------------------------------|-----------------------|---------------------------------------|------------------------------|
| Marie (L)      | 17    | Hordaland,<br>Hedmark         | Nei                   | Salg- og service                      | Studier                      |
| Stian (L)      | 17    | Lillehammer                   | Nei                   | Ingeniør/kontorarbeid                 | Studier                      |
| Elias (L)      | 17    | Gudbrandsdalen                | Nei                   | Kontor-/<br>produksjonsarbeid         | Studier                      |
| Tarjei (L)     | 17    | Sør-Trøndelag<br>Hordaland    | Nei                   | Undervisning                          | Studier                      |
| Lisa (L)       | 17    | Lillehammer                   | Nei                   | Undervisning                          | Studier                      |
| Kristoffer (L) | 17    | Hedmark,<br>Sør-Trøndelag     | Nei                   | Helsevesenet                          | Studier                      |
| Tirill (L)     | 17    | Vestoppland                   | Ja                    | Reiselivsbransjen/salg-<br>og service | Reise                        |
| Vilde (L)      | 17    | Nærområdet til<br>Lillehammer | Nei                   | Ingeniør/salg- og<br>service          | Reise                        |
| Niklas (V)     | 17    | Lillehammer                   | Nei                   | Salg- og service/ uten<br>arbeid      | Lærling                      |
| William (V)    | 17    | Lillehammer,<br>Troms         | Ja                    | Kontor-<br>/produksjonsarbeid         | Militæret                    |
| Kim (V)        | 17    | Lillehammer                   | Nei                   | Media                                 | Lærling                      |
| Håvard (V)     | 17    | Finnmark,<br>Hedmark          | Ja                    | Helsevesenet/IT                       | Lærling                      |

Tabell 4-1: Oversikt over informantene.

## 4.5 Etterarbeid og transkripsjon

Etter intervjurundene valgte jeg å transkribere intervjuene selv om dette er en tidkrevende prosess. Dette var veldig nyttig, og transkripsjonene hjalp meg med å få en god oversikt over intervjumaterialet og med å se hvilke språklige varianter informantene bruker. I analyse- og drøftingsdelen av oppgava har jeg inkludert enkelte utdrag fra transkripsjonene, og som disse

utdragene vil vise, har jeg valgt å markere visse fenomener med særskilte lydskriftegn. Forekomster av de forskjellige variantene har jeg markert på ulike måter. For eksempel har jeg markert trykk med (‘), markert tjukk *l* (L) og «*Østfold-L*» (realfag).

Konfidensialitet er viktig i en slik undersøkelse, og man må være bevisst på hvilke kjennetegn ved informantene som skal omtales (Kvale & Brinkmann, 2009). Jeg har valgt å gi informantene mine fiktive navn og forsøkt å skjule informasjon om dem og foreldrene som gjør at de kan gjenkjennes. Selv om vi ikke kom inn på sensitive tema i intervjuene, fant jeg det mest hensiktsmessig å anonymisere dem. Målet med oppgava er å vise variasjonen blant ungdommer med ulik grad av lokal identitet på Lillehammer, og dette betyr at jeg ikke var nødt til å berøre temaer som var private.

Jeg har som nevnt valgt å studere de ulike variablene og danne et bilde av hvordan hver enkelt informant snakker. Dette var en omfattende tellejobb der jeg gikk gjennom alle intervjuene informant for informant og så hvor mange ganger de språklige variantene forekom i talen til informantene. De kvantitative dataene har jeg valgt å presentere først på gruppenivå og så på individnivå i resultatdelen. Jeg måtte også studere *hva* informantene hadde sagt under intervjuene. Dette presenterer jeg i kapittel 0.

## **4.6 Metodiske utfordringer**

I en slik undersøkelse vil det bestandig være mulige fallgruver, og i dette avsnittet vil jeg trekke fram en rekke av de metodiske utfordringene jeg støtte på underveis i arbeidsprosessen. Disse utfordringene må tas i betraktning når man ser på resultatene fra undersøkelsen.

### **4.6.1 Informantutvalg**

Den første utfordringen jeg støtte på i prosessen, var selve utvelgelsen av informantene på bakgrunn av spørreskjemaet de fire klassene fylte ut. Elevene fylte med glede ut skjemaet, men da jeg skulle plukke ut informantene som skulle være med i prosjektet, støtte jeg på noen problemer. Som jeg har vært inne på tidligere, var det de færreste som faktisk oppfylte de kravene jeg hadde stilt på forhånd, og jeg måtte revurdere utvalgskriteriene. Dette var i og for seg ikke noe stort problem, men det kan muligens ha en innvirkning på resultatet. For eksempel har jeg valgt å intervju ungdommer som har bodd på andre steder enn Lillehammer, og at dette kan ha hatt en innvirkning på språket til informantene, må det dermed tas høyde for. Jeg valgte derfor å intervju ungdommer som har bodd *mesteparten* av livet sitt på Lillehammer, altså at de har bodd maks fem år på et annet sted.

#### **4.6.2 Planlegging**

Underveis i planleggingsprosessen med Vargstad videregående skole oppsto det enkelte komplikasjoner. Jeg var tidlig ute med å ta kontakt med skolen på e-post og hadde også kontakt med en lærer på telefon. Hun var veldig hjelpsom og ga meg tilgang til sin egen klasse og to klasser hos en annen lærer. Dessverre var ikke kommunikasjonen alltid så god, da kommunikasjonen foregikk stort sett over e-post, og tida fra jeg var der med spørreskjemaene til intervjuene fant sted ble veldig lang. Dette førte dessverre til at jeg mistet tre informanter på denne videregående skolen, men heldigvis hadde jeg plukket ut sju informanter totalt, så jeg hadde noen «å gå på». Men den største utfordringen for meg var at hele planleggingsprosessen tok så lang tid, og jeg brukte flere måneder på å gjennomføre alle intervjuene. Heldigvis kunne intervjuene utføres i forbindelse med vinter- og påskeferie da jeg likevel hadde planlagt reise til Lillehammer.

#### **4.6.3 Intervjusituasjonen**

Som jeg har vært inne på tidligere i dette kapitlet, valgte jeg å intervju informantene mine i par. Dette valget har vist seg å fungere bra i de fleste intervjuene, men i to av dem fungerte det mindre bra. I intervjuene som gikk bra, begynte elevene å snakke seg i mellom, og jeg fikk observere hvordan de snakket sammen. Det var et mål for meg underveis i hvert intervju å holde samtalen gående med begge de to informantene, men det jeg ikke var godt nok forberedt på, var at enkelte av informantene viste seg å være nokså dominerende i intervjusituasjonen. Dette førte til at den dominerende informanten fikk mer taletid enn den andre. Dette observerte jeg ved Lillehammer videregående skole, og heldigvis hadde jeg valgt ut to ekstra informanter der.

Et annet aspekt ved parintervjuene som det er viktig å ta opp, er akkomodasjon. Når man er flere mennesker samlet i et rom, vil disse menneskene påvirkes av hverandre språklig sett, mer eller mindre bevisst (se Giles & Powesland, 1997). Det er derfor viktig at man tar i betraktning at informantene kan ha påvirket hverandre språklig eller ha blitt påvirket av meg, eller at intervjusituasjonen i seg selv har vært med på å påvirke de språklige resultatene.

Det var som nevnt et ønske for meg å intervju informantene i par, men dette lot seg ikke gjøre på Vargstad. To av informantene, Niklas og William, måtte intervjues alene. Dette førte til at disse to informantene fikk mer taletid enn informantene som ble intervjuet i par. I disse intervjuene er det viktig å være oppmerksom på at det bare var jeg som kunne påvirke dem språklig, og ikke en annen informant. Det var ingenting som tydet på at Niklas eller

William syntes det var ubehagelig å bli intervjuet alene, og de var pratsomme og virket interesserte i å bidra i undersøkelsen min.

#### **4.6.4 Mitt eget talemål**

Det å skulle beskrive sitt eget talemål er vanskelig. Før intervjuene var jeg veldig bevisst på at jeg skulle prøve å snakke likt under alle intervjuene, og jeg vil vurdere det dithen at det gikk relativt bra. Mitt talemål ligger opp mot en radikal standard, og jeg bruker *a*-endelser i hunkjønnssubstantiv bestemt form og i svake *a*-verb entall, tjukk *l*, diftonger i stor grad og en rekke janningsformer. I flertallsformen av substantiv i bestemt form entall bruker jeg stort sett *ene*-endelser, men *a*- og *an*-endelser kan også forekomme.

Jeg gikk inn i intervjurundene med stor bevissthet om at språket mitt kunne påvirke informantenes språkbruk, og under arbeidet med transkripsjonene merket jeg at jeg klarte å snakke på samme måte under alle intervjuene med unntak av et par avvik. Det er ikke slik at det bare er mitt talemål som kan påvirke informantene, men jeg kan også bli påvirket av dem. Om mitt talemål har hatt noe å si for resultatene i denne undersøkelsen er sannsynlig, men ved å snakke tilnærmet likt under alle intervjuene, er i alle fall utgangspunktet det samme for alle intervjuene.

## 5 SPRÅKLIGE VARIABLER

*The most useful items are those that are high in frequency, have a certain immunity from conscious suppression, are integral units of larger structures, and may be easily quantified on a linear scale (Labov, 2006: 32, hans uthevinger).*

Sitatet over viser fire kriterier som språklige variabler må oppfylle for å kunne være nyttige å inkludere i en sosiolingvistisk undersøkelse. En språklig variabel bør altså forekomme ofte i tale, må forekomme ubevisst i talen til språkbrukeren, være del av en større språklig struktur og være enkel å kvantifisere. Etter å ha transkribert intervjuene valgte jeg ut hvilke variabler jeg ville undersøke nærmere i undersøkelsen. Jeg har basert variabelutvalget på ulike dialektbeskrivelser (jf. Skjekkeland, 2005, Mæhlum & Røyneland, 2012 og Hanssen, 2010), undersøkelsen til Handgaard (2001a) og mitt eget talemål.

Lillehammer ligger innenfor det østnorske dialektområdet. Dette området er stort, og dialektene innenfor området kan deles inn i to hovedområder: midlandsk og østlandsk. Midlandsk brukes om de østnorske fjellbygdemålene og strekker seg fra og med Gudbrandsdalen til og med Øvre Telemark. Østlandsk brukes blant annet om flatbygdene og Østerdalen (Mæhlum & Røyneland, 2012). Lillehammer faller inn under både det midlandske og det østlandske dialektområdet i ulike dialektbeskrivelser, noe som er naturlig siden Lillehammer ligger lengst i Gudbrandsdalen og lengst nord i flatbygdområdet. Byens plassering mellom to geografiske områder fører også til at den befinner seg i grenseovergangen mellom to dialektområder. Når et nytt språktrekk oppstår og utvikler seg i et kjerneområde og videre sprer seg til et større nærliggende område, får man grunnlag nok til å sette grenser for de ulike dialektområdene. Lillehammer befinner seg altså mellom to områder der det er forskjellige språktrekk som brukes.

Store deler av det østnorske dialektområdet, særlig rundt Oslofjorden og Mjøsa, er sterkt urbaniserte. Som jeg var inne på i avsnitt 3.2, har urbane områder generelt bevart en lavere andel tradisjonelle språktrekk enn rurale områder, og Mæhlum og Røyneland skriver at «[i] store delar av dette området er ei rekkje av dei tradisjonelle målmerka anten sterkt marginaliserte; det vil i praksis seie at berre nokre få, helst eldre menneske, framleis brukar dei, eller dei er heilt og fullt vorte erstatta av nyare, ofte byformer» (op.cit.: 51). I tillegg er regionalisering et viktig aspekt ved språkutviklinga på Østlandet. Oslo er den største byen i østlandsområdet, og man ser at dialektene i østlandsområdet utvikler seg i retning av oslomålet (Skjekkeland, 2005).

I dette kapittelet vil jeg presentere de språklige variablene jeg har valgt å undersøke i forbindelse med denne oppgava og dermed også danne et bilde av hvilke språktrekk som er typiske for områdene Lillehammer befinner seg mellom.

## 5.1 Lydlige variabler

### 5.1.1 LYD 1: Tjukk *l* (/ɾ/)

Tjukk *l*, eller retrofleks flapp, ble i norrønt brukt enten i konsonantsammensetningen *rð* eller i ord som i dag skrives med «*l*». Tjukk *l* er et språktrekk som blir brukt i det østnorske dialektområdet, og denne varianten blir brukt i mange tilfeller. Skjekkeland (2005) velger å forklare bruken ved å vise hvilke posisjoner varianten *ikke* brukes i: «Tjukk *l* førekjem ikkje etter *i*., *e*., *y*: *ei*, *øy*:. Tjukk *l* står heller ikkje etter eller føre /d, t, s, r, n/» (Skjekkeland, 2005: 67). I ord med disse lyd kvalitetene brukes tynn *l* /l/. Tjukk *l* forekommer altså i ord som for eksempel *soL*, *æLg*, *fLaske*, *kLasse* og *gamLe*.

Tjukk *l* brukes i hele det østnorske dialektområdet, men innenfor enkelte dialekter blir trekket brukt i liten grad eller ikke i det hele tatt. For eksempel har det på vestkanten i Oslo ikke vært vanlig å bruke tjukk *l* verken i ord med som i norrønt hadde *rð* eller *l*, men kan varianten kan forekomme i negativt ladede ord som for eksempel *fæL* og *kLøne*. Å *ikke* bruke tjukk *l* er forbundet med høy prestisje, og jeg vil undersøke denne variabelen for å se om lillehammermålet beveger seg nærmere oslomålet, nærmere bestemt det konservative standardmålet som man forbinder med vestkanten.

### 5.1.2 LYD2: «Østfold-L» (/l/)

*En a:an dia'lekt vi ikke, eller jæi ikke er så gLa i er Østfold. Ja, prekær å bilær å båtær [...] Det er åsså sånn bLoharry sånn årntli grilldress å kæmpingvågn å [...] Ja, det syns jæ er sånn jæ fârbinner med harry. - Tirill*

De siste årene har man sett at apikal *l*, [l̥]<sup>19</sup>, har gjort sitt inntog i Oslo. Jeg har valgt å markere denne lyden med «*l*» i kursiv videre i oppgava. Denne *l*-varianten brukes i de østnorske dialektene i framlyd, men i Østfold brukes denne varianten også i andre posisjoner etter vokalene *a* og *å*, altså i ord som *ball* og *bålle*<sup>20</sup> (Jahr, 1990). Dette er et kjennetegn ved østfoldmål og er årsaken til at denne språklige varianten har kallenavnet «Østfold-L».

<sup>19</sup> Dette IPA-tegnet blir brukt av Svendsen (2012).

<sup>20</sup> I ordene som allerede står i kursiv som for eksempel *ball*, står «Østfold-L» *ikke* oppført i kursiv.

De siste par årene har det vært mange oppslag i media om at «Østfold-L» sprer seg i Oslo<sup>21</sup>. Det er særlig hos barn man ser denne utviklingen, men stadig flere unge voksne bruker også dette språktrekket. Enkelte bruker denne varianten gjennomført, mens andre veksler mellom å bruke «Østfold-L» og «vanlig» laminal *l* (Svendsen, 2012). Janne Bondi Johannessen sier i en artikkel i Drammens Tidende at en av årsakene til at så mange barn bruker denne varianten, er at dette er den første *l*-lyden de lærer seg, og når de senere skal lære seg de andre *l*-lydene, har de problemer med å skille lydene fra hverandre. «Østfold-L» er den enkleste å produsere og blir derfor også mest brukt av barna (Johannessen, 2014). Moen og Simonsen (2012) mener at sosial aksept er en mulig årsak til at denne varianten tar over, og skriver at sammenfall mellom «Østfold-L» og tynn *l* er mindre markert i bruk enn *kj*- og *skj*-sammenfall. Dette gjør at «Østfold-L» får lov til å spre seg mye fortere.

Østfolddialekten har vært og er, som sitatet over viser, knyttet til lav prestisje (Svendsen, 2012), og det er derfor interessant at «Østfold-L» har fått lov til å spre seg i hovedstaden og i østlandsområdet generelt. Selv om språktrekket ikke sprer seg fra Østfold, er det forbundet med østfoldmål og lav status. Man kan ikke vite om østfolddialekten har fått en høyere status i hovedstaden, men folk reagerer ikke like sterkt lenger på bruken av «Østfold-L». Ifølge Svendsen (2012) er bruken av «Østfold-L» aldersbestemt, og sosial bakgrunn, kjønn og lignende er ikke utslagsgivende sosiale variabler.

Jeg ønsker å undersøke denne variabelen for å se om utviklingstendensen også gjelder for Lillehammer. Når det gjelder hvilken status dette språktrekket har, har jeg valgt å anse dette språktrekket som «standardnært» selv om det egentlig ikke er det, men jeg mener bruk av denne varianten kan si noe om i hvilken grad en informant er orientert mot Oslo. Tynn *l* blir derfor ansett som den «lokale, tradisjonelle varianten» i oppgava.

### 5.1.3 LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord

Hovedregelen i norsk er at trykket ligger på første stavelse i et tostavet ord, for eksempel 'hoppe, 'livlig og 'skole. Trykkplassering i fremmedord derimot varierer i det østnorske dialektområdet. I trøndersk og østnorsk ligger trykket ofte på første stavelse, noe som strider mot ordets opprinnelige trykk, som for eksempel 'stasjon, 'bannan og 'avvis. Den andre muligheten er at det opprinnelige trykket også blir brukt på norsk så man får *sta'sjon*, *ba'nan*

---

<sup>21</sup> Se HALVORSEN, B. E. 2013. "Østfold-L'en" sprer seg i Oslo. *Osloby* [Internett]. Tilgjengelig fra: [http://www.osloby.no/nyheter/Ostfold-Len-sprer-seg-i-Oslo-7088788.html#.U2-LIf\\_t1Y](http://www.osloby.no/nyheter/Ostfold-Len-sprer-seg-i-Oslo-7088788.html#.U2-LIf_t1Y) [Hentet 11. mai 2014]. og JOHANNESSEN, J. B. 2014. Østfold L-en tar over på Østlandet. I: ONDRCKOVA, C. Ø. (red.) *Drammens Tidende*. <http://www.dt.no/nyheter/ostfold-l-en-tar-over-pa-ostlandet-1.8533643>: dt.no.

og *a'vis*. I rettskrivningsnormalene er det det opprinnelige trykket som er gjeldende, og dette blir dermed også ansett som mer «korrekt». Variasjonen er stor, og trykkplasseringen kan være leksikalsk- og situasjonsbetinget (Mæhlum & Røyneland, 2012).

Det å ha trykket på første stavelse i slike importord er forbundet med lavere prestisje enn å følge det opprinnelige trykket til ordet på en senere stavelse. Denne varianten har ofte blitt brukt i norske filmer og lignende for å uttrykke hvor i det sosiale hierarkiet en karakter står. Dette har igjen ført til at statusen til den språklige varianten har forblitt lav (jf. f.eks. Bakås, 1998). Det vil derfor være interessant å se hvilken variant som er mest brukt hos informantene, og også se om bruken er leksikalsk betinget.

#### 5.1.4 LYD4: Jamning

De østnorske dialektene karakteriseres tradisjonelt ved at dialektene følger jamvektsprinsippet. Dette betyr at endelsesvokalen i infinitivsformen av verb med to stavelser gjøres likere vokalen i første stavelse. Innenfor en og samme dialekt kan man finne både *a-* og *e-*endelser i infinitivsformen av verb. Det vil si at en østlending kan si både *å være* og *å skille*. Det samme fenomenet finner man også i svake substantiv som *en hara* og *ei fluggu* eller *ei kule* og *en bamse*. Ifølge for eksempel Mæhlum og Røyneland (2012) er dette trekket på vei tilbake i hele østlandsområdet, særlig i byene og de urbane strøkene på Østlandet, og dette betyr at man her kun har *e-*endelser i infinitivsformen av verb og svake substantiv. Jamning henger altså sammen med jamvektsprinsippet, og går ut på at rot- og endevokal påvirker hverandre til å bli mer like. Denne assimilasjonsprosessen har ført til at man nå har former i enkeltord som *anna* (= annet/annen), *gammal(t)* (= gammel(t)) og *samma* (= samme).

I denne undersøkelsen har jeg valgt å se om informantene har tilfeller av jamning. Det er lite jamning i midtøstlandsk, altså blant annet oslomål (Skjekkeland, 2005). Jamningsformene er knyttet til lavere prestisje, mens *e-*endelser er knyttet til høyere prestisje, og å undersøke denne variabelen vil kunne vise om lillehammermål ligger nærme standardmålet.

#### 5.1.5 LYD5: Bruk av monoftong/diftong

I enkelte ord er det mulig å ha enten monoftong eller diftong, som for eksempel *ren* og *ræin*, *strøk* og *strøyk* ('å stryke). Diftongering av slike ord er forbundet med mer «folkelig østnorsk», mens monoftongformer er forbundet med høy prestisje. Det andre eksempelet over er et eksempel på at preteritumsformen av sterke verb får diftong i stedet for den mer



konservative monoftongformen. For eksempel kan man bruke diftong i ord som *blei* (= ble), *skreiv* (= skrev) og *fløyt* (= fløt).

## 5.2 Morfologiske variabler

### 5.2.1 MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall

Innenfor denne variabelen kan man se at Lillehammer ligger på grensa mellom to dialektområder. Det er typisk for de østlandske dialektene at hankjønnssubstantiv i bestemt form, flertall får *a*-endelse, som for eksempel ordene *gutta* og *båta*. I det midlandske området er også *an*-endelser vanlig (Skjekkeland, 2005). I tillegg er standardvarianten *-ene* vanlig. Handgaard (2001a) skriver også at det er et «språklig spøkelse» som har oppstått på Lillehammer etter at dativen ble borte i lillehammermålet. Dativendelsen *-om* har blitt igjen, og Handgaard skriver at «det merkverdige er at vi også bruker den på subjekt plass, sjøl om det reint grammatikalsk er borti alle staur og vegger. *Jentom kjæm borti gata der, kan vi si*» (op.cit.: 131).

Under denne variabelen er det altså fire mulige bøyingsendelser, *guttene*, *gutta*, *guttan* og *guttom*, noe som reflekterer at Lillehammer ligger i «dialektgrenseland». Her er *ene*-varianten den konservative standardnære varianten, mens *a*-endelse er en mer umarkert, men noe mer radikal variant. *An*- og *om*-variantene er lokale, tradisjonelle varianter.

### 5.2.2 MORF2: Substantiv – hunkjønn, best.form, entall

I hunkjønnssubstantiv kan man enten ha *en*- eller *a*-endelse i bestemt form entall. Dette gjelder både for sterke og svake substantiv. *En*-varianten er en konservativ standardform og er forbundet med høy prestisje. *A*-varianten er kanskje mer brukt enn *-en* på Østlandet, men har lavere prestisje knyttet til seg. Ved å undersøke hvilken variant informantene bruker mest av, kan jeg se om lillehammermålet utvikler seg mot det konservative standardtalemålet eller om det holder seg til den radikale standarden.

### 5.2.3 MORF3: Substantiv – intetkjønn, best.form, flertall

Slik som vi så under variabel MORF1: Substantiv – hankjønn, bestemt form, flertall, er det forskjellige bøyingsendelser, og det gjelder også i intetkjønnsformen. Man kan altså ha formene *husene*, *husa*, *husan* og *husom*. Også her er *-ene* den standardnære varianten, *a*-varianten tilhører en radikal standard, og *an*- og *om*-variantene er lokale former.

#### 5.2.4 MORF4: Svake *a*-verb – *et*/*a*-endelser

I svake *a*-verb er det mulig å ha en bokmålsnær *et*-endelse, som i *kastet*, eller *a*-endelse, som i *kasta*. Disse variantene kan forekomme i preteritum- og partisippformen av verbet. *Et*-varianten er den bokmålsnære formen forbundet med høyest prestisje, og Mæhlum og Røynealand omtaler denne varianten som «den konservative by- og bokmålsvarianten» (Mæhlum & Røynealand, 2012: 57), mens *a*-varianten går innenfor den radikale standarden. Både under variabel MORF2 – hunkjønn, bestemt form, entall og denne variabelen, vil *a*-varianten være mer nøytral enn *-et*.

#### 5.2.5 MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – *Hun*/*hu*/*ho*

Ifølge Hanssen (2010) er det stor variasjon i pronomensystemene i østnorsk. I bymål er *hun* og *hu* mest brukt, men man kan også finne formen *ho*. *Hun* er standardformen som er forbundet med høy prestisje, mens *hu* hører til den radikale standarden. *Ho* er en mer tradisjonell form som blir brukt ellers i Gudbrandsdalen.

#### 5.2.6 MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – *De*/*dem*/*rem*/*døm*/*røm*

Ved denne variabelen er det flere mulige former som kan forekomme hos informantene. Den bokmålsnære standardvarianten er *di*. Objektsformen *dem* er ofte brukt i subjektposisjon i tillegg til å bli brukt som objekt. På Lillehammer er formen *døm* også brukt. Jeg har valgt å regne med variantene *rem* og *røm* siden dette er vanlig uttale av *dem* og *døm* etter vokal, som for eksempel *Han møtte røm i går*.

I muntlig språk skiller man ikke systematisk mellom subjekt- og objektsform av dette pronomenet, men i den konservative og bokmålsnære talen er det mer vanlig å finne språkbrukere som skiller mellom formene *di* og *dem*. Likevel er det altså vanlig å si for eksempel *di* (S) – *di* (O) som objekt eller *døm* (S) – *døm* (O) (Skjekkeland, 2005). Basert på dette har jeg i resultatdelen valgt å inkludere variantene når de står både i subjekt- og objektsposisjon. *Di* og *dem* er de standardnære formene, mens *rem*, *døm* og *røm* blir regnet som mer tradisjonelle språktrekk.

#### 5.2.7 MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser

I det østnorske dialektområdet har presensformer av sterke verb tradisjonelt hatt én stavelse, og noen former har også omlyd (Mæhlum & Røynealand, 2012). Eksempler på dette er at *kåmmer* blir *kjæm/kjem*, *ligger* blir *ligg* og *finner* blir *finn*. Formene med én stavelse er mer tradisjonelle enn formene med to stavelser, og det er de tostavede som ser ut til å vinne fram

(op.cit). De tostavede formene finner man blant annet i bokmål, og det er med andre ord denne varianten som er forbundet med høyest prestisje.

### 5.3 Oppsummering

Alle disse variablene vil være med på å danne et bilde av lillehammermålet slik det er nå med utgangspunkt i språket til 12 informanter på to forskjellige skoler. Innenfor alle variablene finner vi varianter som ligger nært det konservative standardmålet som man først og fremst finner på vestkanten i Oslo. Andre varianter tilhører en radikal standard-kategori. I tillegg er det innenfor flere av variablene enkelte lokale varianter.

Dersom det viser seg at det er en sammenheng mellom språk og lokal tilhørighet hos ungdommene, kan jeg forvente at «homo dynamicus»-gruppa har en høyere andel av konservative høystatusformer enn dem som tilhører «homo domesticus»-gruppa. «Homo domesticus»-informantene vil på sin side ha flere forekomster av tradisjonelle trekk enn «homo dynamcius».

I tillegg til å beskrive hvordan disse informantene snakker, vil resultatene kunne vise om lillehammermålet endrer seg i retning det overregionale, konservative standardtalemålet, eller om det holder seg på en radikal linje. De vil også kunne si noe om i hvilken grad de tradisjonelle lillehammerformene brukes blant ungdommene i dag.



## DEL III – Resultater og drøfting

### 6 KVANTITATIV ANALYSE PÅ GRUPPENIVÅ

I denne delen av oppgava vil jeg blant annet presentere resultatene fra undersøkelsen. Jeg har valgt å dele disse resultatene inn i tre deler. I dette kapittelet skal jeg vise fram resultatene på gruppenivå, det vil si at jeg skal presentere de kvantitative resultatene på de to skolene og sammenligne dem. Også i kapittel 0 vil jeg presentere kvantitative data, men der vil jeg gå gjennom variablene på individnivå og trekke fram informantene som skiller seg ut. I kapittel 0 vil jeg gå nærmere inn på hva som ble sagt i intervjuene og foreta en kvalitativ analyse der jeg tar opp lokal tilhørighet og prøver å knytte dette opp mot informantenes språkbruk og tanker om språk.

I forrige kapittel omtalte jeg hvilke språklige variabler jeg ville ta utgangspunkt i her i del III. Denne delen skal kunne vise i hvilken grad de ulike variantene forekommer hos informantene. I det første kapittelet vil jeg altså kunne vise hva som kjennetegner språket til ungdommene og gi et innblikk i om de to skolene skiller seg fra hverandre. Først vil jeg foreta en gjennomgang av de lydlige variablene, deretter de morfologiske.

#### 6.1 Lydlige variabler

##### 6.1.1 LYD1: Tjukk l (/r/)

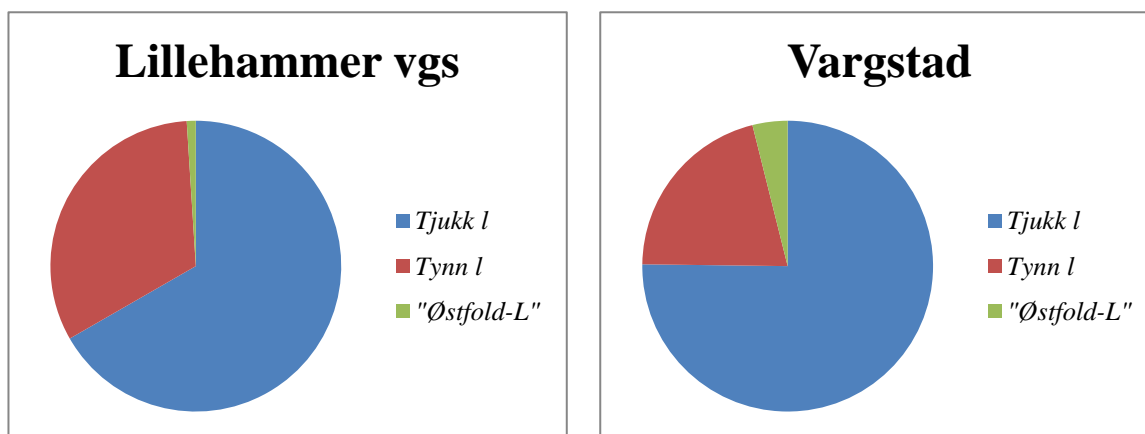
Resultatene fra intervjuene viser en varierende bruk av tjukk l hos informantene. Samtlige informanter har forekomster av tjukk l, men ikke alle bruker det like gjennomført. Bruk av tjukk l er forbundet med lavere prestisje enn tynn l og «Østfold-L». Tabellen under viser de totale forekomstene av tjukk l på de to skolene:

|                                    | Lillehammer vgs |       | Vargstad      |       |
|------------------------------------|-----------------|-------|---------------|-------|
| <b>Tjukk l /r/</b>                 | <b>65,7 %</b>   | (198) | <b>75,2 %</b> | (173) |
| <b>Tynn l /l/</b>                  | <b>33,2 %</b>   | (100) | <b>20,9 %</b> | (48)  |
| <b>«Østfold-L» /l<sup>22</sup></b> | <b>1,1 %</b>    | (3)   | <b>3,9 %</b>  | (9)   |
| <b>Total</b>                       |                 | (301) |               | (230) |

Tabell 6-1: LYD1: Tjukk l. Oversikt på gruppenivå.

<sup>22</sup> Disse tallene på forekomster av «Østfold-L» i ord der «Østfold-L» erstatter tjukk l.

Som tabellen viser, er tjukk *l* det mest brukte hos disse informantene, både på Lillehammer videregående og på Vargstad. Tjukk *l* blir brukt i henholdsvis 66,7 % og 75,2 % av tilfellene. Forekomstene av tynn *l* er noe høyere på Lillehammer videregående med 32,3 %, mens det på Vargstad er 20,9 % av tilfellene. I ord der «Østfold-L» kan erstatte tjukk *l*, er forekomstene langt færre, 1 % på Lillehammer videregående og 3,9 % på Vargstad.



Figur 6-1: LYD1: Tjukk l. Oversikt på gruppenivå.

Det som er interessant med denne variabelen, er at forskjellen er relativt stor mellom skolene, og alle informantene bruker både tjukk og tynn *l*. Tjukk *l* forekommer hos samtlige informanter i varierende grad, selv hos de som i hovedsak brukte tynn *l*. Hos tre av informantene er det tynn *l* som forekommer mest, mens tjukk *l* er det som er mest brukt av de andre ni.

Ordene som gjør det store utslaget her, er særlig *bLi/bLe* og *kLasse*. Dette er ord som blir brukt ofte i intervjuene. Et eksempel på ord der de fleste har tynn *l* er *klare/klarere/klarte*. Dette kan indikere at bruk av tjukk *l* henger sammen med leksikon. Innenfor enkelte leksikalske enheter er det vanligvis den samme varianten som brukes, med andre har en annen variant.

Når jeg her har inkludert «Østfold-L» som variant, er det i ord som for eksempel *mål, tale, dal, folk* og *valg*, der både tjukk *l*, tynn *l* og «Østfold-L» kan forekomme. På Vargstad er det to informanter som har «Østfold-L» der også tjukk *l* er en mulighet, i ordene *utvalg, fålk, Gausdal* og *bokmål*. Informanten på Lillehammer videregående som her bruker «Østfold-L», bruker varianten i ordene *målrettede, talemåte* og *bokmål*.

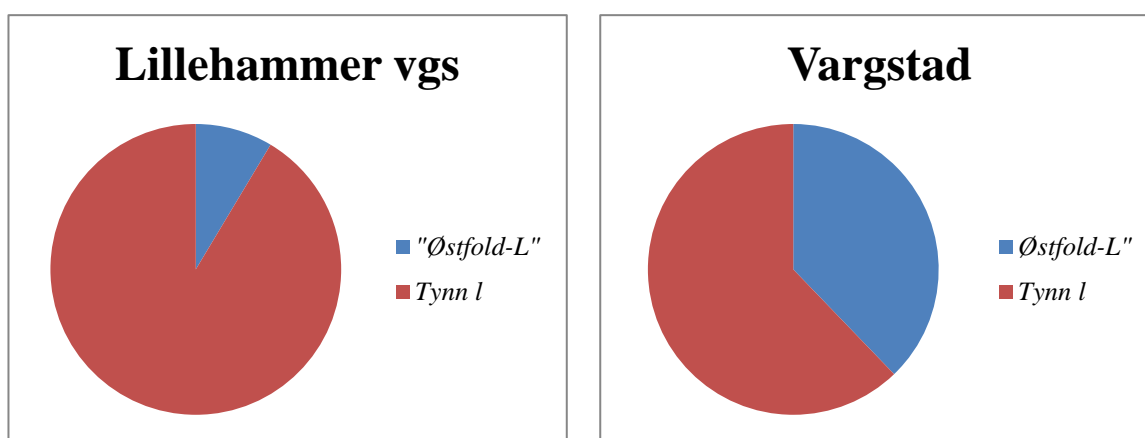
I den følgende delen av kapittelet vil jeg se bruk av «Østfold-L» i ord som *alle* og *ball*, altså ord der tjukk *l* ikke kan forekomme. Jeg vil gå nærmere inn på bruken til de enkelte informantene i kapittel 7.

### 6.1.2 LYD2: «Østfold-L» (/l/)

Som jeg var inne på i delen over, er det flere av informantene som bruker «Østfold-L»: én informant på Lillehammer videregående, og hele tre av fire informanter på Vargstad. I dette delkapittelet vil jeg se på bruk av «Østfold-L» i ord der tjukk *l* ikke kan forekomme, altså bare der den kan erstatte tynn *l*. Eksempler på slike ord er *alle*, *værtfall*, *realfag* og *hålle*. Tabellen under viser prosentfordelingen mellom de to variantene på de to skolene:

|                 | Lillehammer vgs |       | Vargstad |      |
|-----------------|-----------------|-------|----------|------|
| «Østfold-L» /l/ | 8,6 %           | (18)  | 37,8 %   | (28) |
| Tynn l /l/      | 91,4 %          | (192) | 62,2 %   | (46) |
| <b>Totalt</b>   |                 | (210) |          | (74) |

Tabell 6-2: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-2: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på gruppenivå.

Det er fire av de tolv informantene som har «Østfold-L». På Lillehammer videregående er det bare én informant som har denne varianten, det er dermed hennes bruk som utgjør 8,6 %. På Vargstad er situasjonen noe annerledes. Tre informanter bruker «Østfold-L» mer eller mindre konsekvent, og denne varianten forekommer i 37,8 % av tilfellene. Likevel er tynn *l* det som er mest brukt på de to skolene med henholdsvis 91,4 % og 62,3 % av forekomstene.

Dette anser jeg som et svært interessant funn, for det første fordi disse resultatene indikerer at «Østfold-L» er på frammarsj også i lillehammermål, da det er en tredjedel av informantene som har dette språktrekket. For det andre er det mer brukt på Vargstad enn på

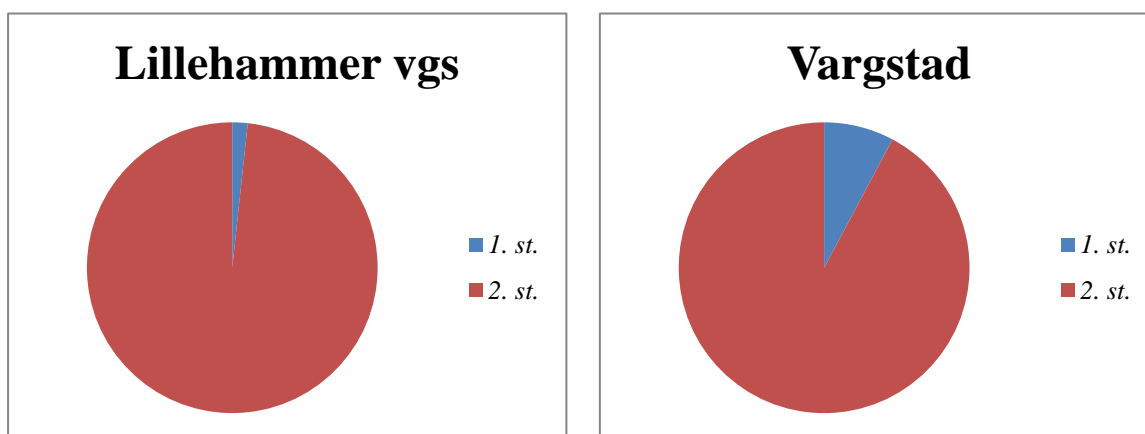
Lillehammer videregående. Som jeg har vært inne på tidligere i oppgava, trodde jeg på forhånd at dette språktrekket skulle være mer utbredt på Lillehammer videregående enn på Vargstad fordi man ser at dette fenomenet sprer seg i Oslo (Halvorsen, 2013). Jeg trodde dermed at informantene med svakest lokal identitet, som jeg antok gikk på Lillehammer videregående, ville være de som også hadde «Østfold-L», hvis den skulle forekomme i det hele tatt. Det er derfor overraskende at så mange av informantene på Vargstad bruker denne varianten.

### 6.1.3 LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord

Som nevnt i avsnitt 5.1.3 er plasseringen av trykk en viktig variabel som kjennetegner dialektene på Østlandet. I flatbygdsdialektene ligger trykket ofte på første stavelse i fremmedord som for eksempel *stasjon*, altså får man /'stafon/. Det at trykket ligger på første stavelse i slike ord, er et lavstatus språktrekk som ofte er forbundet med mer tradisjonelle østlandsmål. Tabellen under viser hvordan de ulike variantene forekommer hos informantene fordelt på de to skolene:

|                    | Lillehammer vgs |       | Vargstad |       |
|--------------------|-----------------|-------|----------|-------|
| 1. st. (/stafon/)  | 1,7 %           | (5)   | 7,8 %    | (11)  |
| 2. st. (/sta'fon/) | 98,3 %          | (294) | 92,2 %   | (130) |
| <b>Totalt</b>      |                 | (299) |          | (141) |

Tabell 6-3: LYD3: Trykk – aksentuering av fremmedord. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-3: LYD3: Trykk – aksentuering av fremmedord. Oversikt på gruppenivå.

De totale forekomstene av uttale av lånord med trykk på første stavelse er få på begge skolene, og de utgjør bare 1,7 % på Lillehammer videregående og 7,8 % på Vargstad. Disse tallene viser at det vanligste er at trykket ligger på en senere stavelse i slike ord, men at trykk



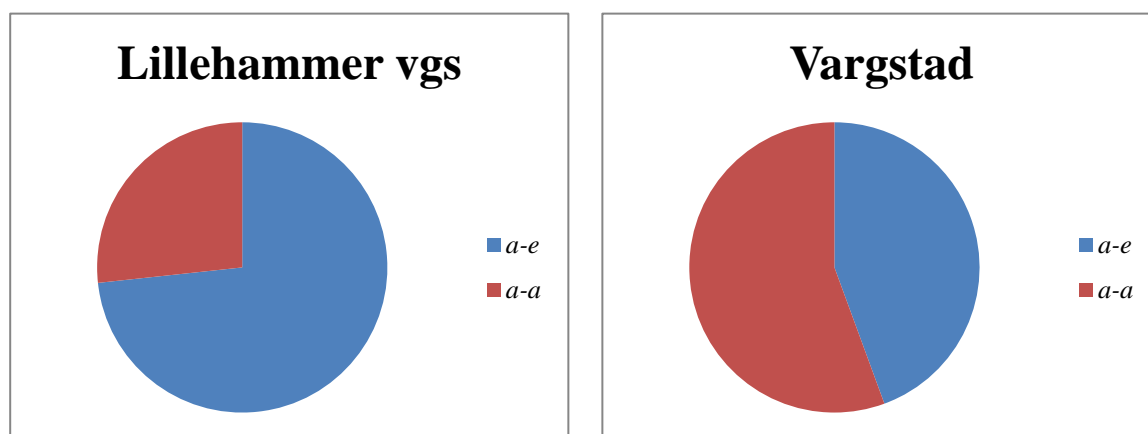
på første stavelse også forekommer til en viss grad. Trykk på første stavelse brukes oftere på Vargstad. I intervjuene forekommer ordet *'spesiell* med trykk på første stavelse hos flere av informantene, og dette indikerer at bruken av variantene er leksikalsk betinget.

#### 6.1.4 LYD4: Jamning

Ord som for eksempel *hane* og *flue*, har forskjellig rot- og endevokal i henhold til standarden. Jamningsformer har vært vanlige på Østlandet, det vil si ord der rot- og endevokal har påvirket hverandre til å bli mer like. Jamningsformene av eksemplene over er da for eksempel *hana* og *fluggu*. Som nevnt i kapittel 5 blir disse jamningsformene lagt bort i talemålene på Østlandet til fordel for den standardnære varianten. Flere av informantene har enkelte forekomster av ord med jamning, nemlig de tre ordene *samma*, *anna* (= annen/annet) og *gammal(t)*. Slike former er typiske for dialektene i flatbygdsområdet. Som tabellen og figuren under viser, er det ganske stor variasjon mellom skolene ved denne variabelen:

|               | Lillehammer vgs |      | Vargstad |     |
|---------------|-----------------|------|----------|-----|
| <i>a-e</i>    | 73,3 %          | (22) | 44,4 %   | (4) |
| <i>a-a</i>    | 26,7 %          | (8)  | 55,6 %   | (5) |
| <b>Totalt</b> |                 | (30) |          | (9) |

Tabell 6-4: LYD4: Jamning. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-4: LYD4: Jamning. Oversikt på gruppenivå.

På Lillehammer videregående er det standardformene *samme*, *a:ant/a:an* (annet/annen) og *gammel(t)* som er mest brukt, og disse formene forekommer i 73,3 % av tilfellene. Likevel er andelen av jamningsformen *a-a* også noe brukt på Lillehammer videregående. På Vargstad er bruken av de to variantene noe jevnere, men man ser at formene *samma*, *anna* og *gammal(t)* er brukt i 55,6 % av tilfellene.

Disse tallene viser at både *a-a* og *a-e* er i bruk på Lillehammer, men at det er forskjell på bruken hos ungdommene som går studiespesialiserende og de som går yrkesfag. Janningsvarianten av ordene, som er ansett som den lokale varianten, forekommer oftest på Vargstad.

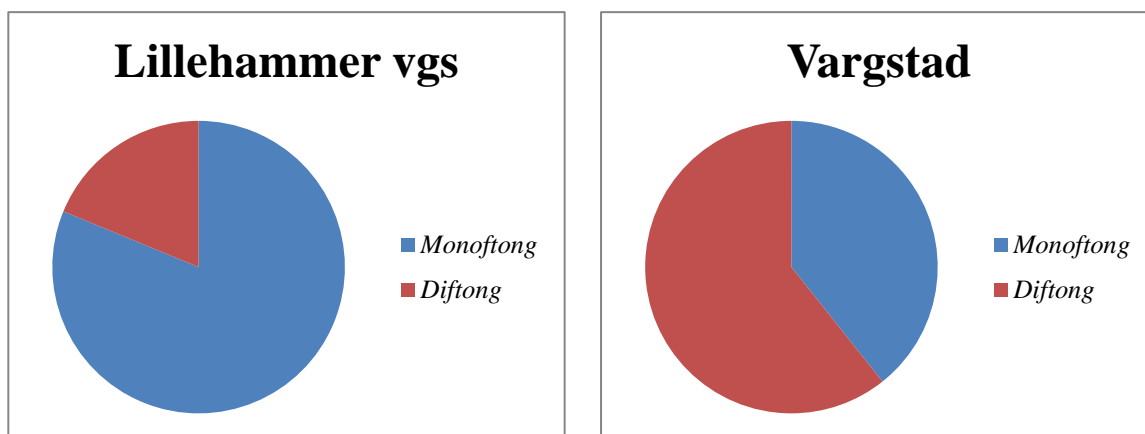
### 6.1.5 LYD5: Bruk av monoftong/diftong

Å undersøke hvorvidt informantene bruker monoftong eller diftong, kan være med på å plassere dem språklig. Monoftongbruk er knyttet til høy prestisje, mens diftongbruk er en variant som er vanlig å bruke på Østlandet, men som er forbundet med lavere prestisje. For eksempel er *alene* en mer prestisjefylt form enn *alæine*.

Når man går inn og studerer den generelle bruken av monoftong og diftong hos informantene, ser man at variasjonen både mellom og innad på de to skolene er nokså stor. Tabellen under viser forekomstene på begge skolene:

|                  | Lillehammer vgs |      | Vargstad      |      |
|------------------|-----------------|------|---------------|------|
| <b>Monoftong</b> | <b>81,3 %</b>   | (78) | <b>39,3 %</b> | (11) |
| <b>Diftong</b>   | <b>18,8 %</b>   | (18) | <b>60,7 %</b> | (17) |
| <b>Totalt</b>    |                 | (96) |               | (28) |

Tabell 6-5: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-5: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på gruppenivå.

Man ser her at bruk av monoftong er vanligst på Lillehammer videregående med 81,3 % av forekomstene. Diftonger blir brukt i de resterende 18,7 % av tilfellene. På Vargstad viser det seg at det er diftonger som brukes mest, og diftonger forekommer i totalt 60,7 % av tilfellene.

Jeg har her valgt å inkludere alle ord der det er mulig å bruke diftong, også sterke verb i preteritum slik som *ble/blæi* og *skrev/skræiv*. Svært mange av forekomstene som er presentert

over her, er formen *ble*. Totalt forekommer *ble* i 14 tilfeller på Lillehammer videregående og to tilfeller på Vargstad. Samtlige informanter bruker monoftong i denne formen av ordet, så dette kan indikere at bruken av monoftong eller diftong er leksikalsk betinget. Isolert sett viser ikke bruken av disse sterke verbene i preteritum så stor variasjon mellom skolene, men hvis man ser på helhetsbildet, kan man se at skolene skiller seg nokså mye fra hverandre når det gjelder disse to variantene. Flere av informantene varierer i bruken av ett og samme ord, og de kan dermed si både *vet* og *væit* og *mene* og *mæine*.

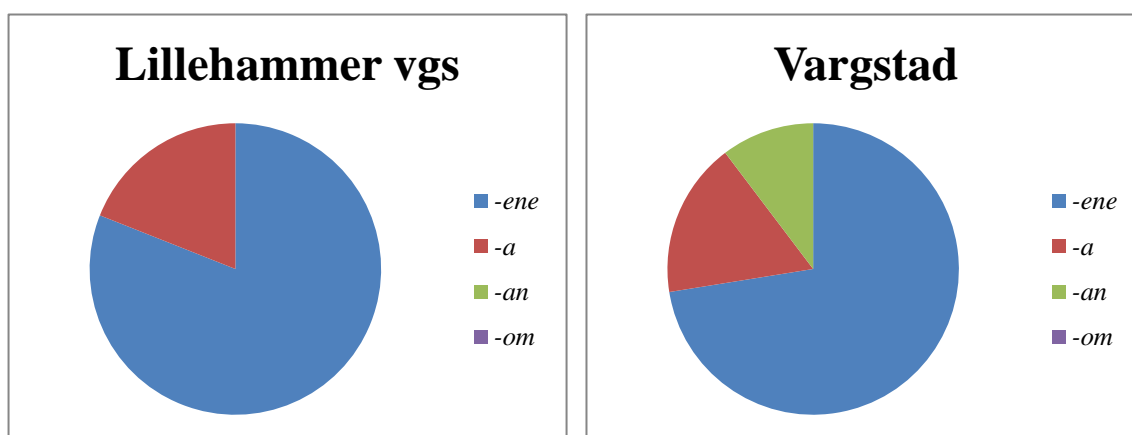
## 6.2 Morfologiske variabler

### 6.2.1 MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall

Som nevnt i 5.2.1 er det fire mulige varianter av endelser av hankjønnssubstantiv i bestemt form, flertall i lillehammermål. Dette betyr at ordet *gutt* kan ha de følgende bøyingsendelsene: *guttene*, *gutta*, *guttan* og *gut(t)om*. *Ene*-endelse er å anse som en høystatusvariant, mens *a*-endelse kan plasseres innenfor den radikale standarden. *An*-endelser og *om*-endelser er på sin side lokale varianter. I tabellen under ser man hvordan fordelingen er på de to skolene:

|               | Lillehammer vgs |      | Vargstad |      |
|---------------|-----------------|------|----------|------|
| <i>-ene</i>   | 81,0 %          | (34) | 72,4 %   | (21) |
| <i>-a</i>     | 19,0 %          | (8)  | 17,2 %   | (5)  |
| <i>-an</i>    | 0,0 %           | (0)  | 10,3 %   | (3)  |
| <i>-om</i>    | 0,0 %           | (0)  | 0,0 %    | (0)  |
| <b>Totalt</b> |                 | (42) |          | (29) |

Tabell 6-6: MORF1: Substantiv – hankjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-6: MORF1: Substantiv – hankjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå.

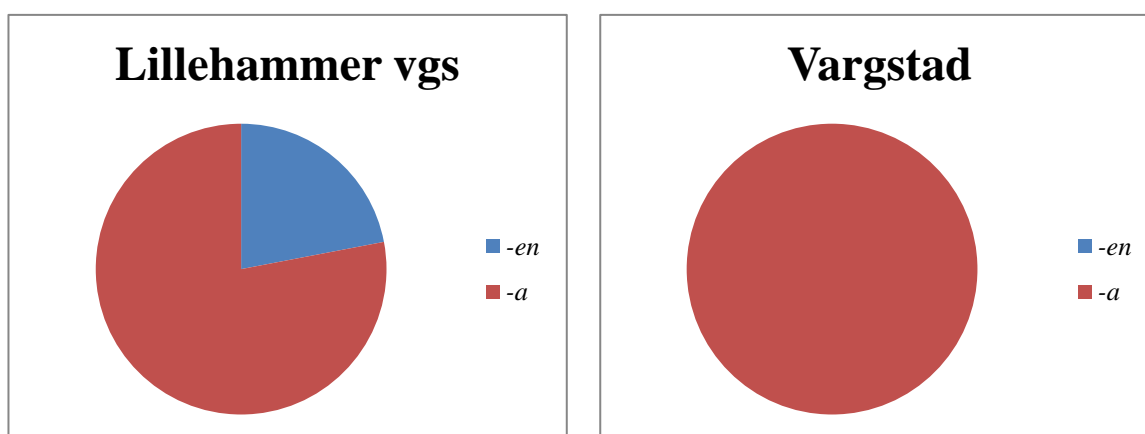
Denne tabellen viser at *ene*-endelser er den mest frekvente varianten både på Lillehammer videregående og på Vargstad med henholdsvis 81 % og 72,4 % av forekomstene. Likevel viser resultatene at *a*-endelser også er brukt på begge skolene, men i mye mindre grad. *An*-endelse forekommer i 10,3 % av tilfellene på Vargstad. *Om*-varianten er ikke brukt av noen av informantene. Det ser altså ut til at tendensen Handgaard så i sin undersøkelse fra 2001 om at denne dativsformen var på vei ut fra lillehammermålet, er riktig. Det er høystatusvarianten som er mest brukt, men også *a*- og *an*-varianten blir brukt i mindre grad. Sistnevnte variant blir bare brukt på Vargstad.

### 6.2.2 MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall

Når det gjelder entallsendelsen i hunkjønnssubstantiv bestemt form, entall, kan man enten ha *en*-endelse eller *a*-endelse. *En*-endelse er den mest konservative og prestisjefylte varianten, mens *a*-endelse ofte forbindes med lavere prestisje, selv om *a*-endelser også er veldig vanlig i mange dialekter. På Lillehammer kan *en*-endelser kanskje være mindre nøytrale enn *a*-endelser og være forbundet med stivt, forfinet språk. Forekomstene hos informantene på de to skolene fordelte seg slik:

|               | Lillehammer vgs |      | Vargstad |      |
|---------------|-----------------|------|----------|------|
| <i>-en</i>    | 22,0 %          | (13) | 0,0 %    | (0)  |
| <i>-a</i>     | 78,0 %          | (46) | 100,0 %  | (26) |
| <b>Totalt</b> |                 | (59) |          | (26) |

Tabell 6-7: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på gruppenivå



Figur 6-7: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på gruppenivå.

Disse tallene viser at vargstadinformantene kun bruker *a*-endelser, mens det på Lillehammer er variasjon mellom de to endelsene. Fem av åtte informanter på Lillehammer har forekomster

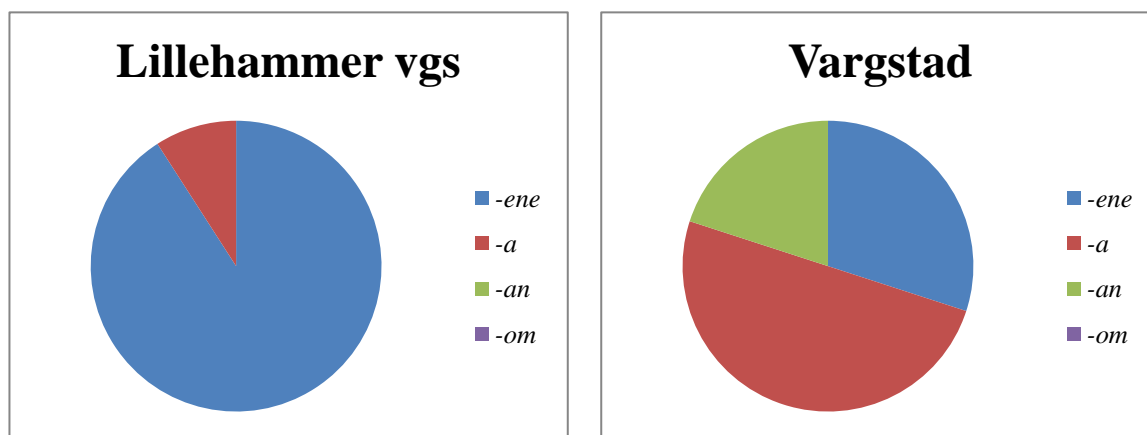
av *en*-endelser, mens de resterende tre har *a*-endelser uten unntak. Dette forteller at det på Lillehammer videregående brukes flere høystatusformer enn det gjør på Vargstad, og at flere både varierer og har *en*-endelser. Totalt er det *a*-endelser som er mest utbredt på begge skolene.

### 6.2.3 MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall

Ved substantiv i intetkjønn i bestemt form, flertall er det mulig å bruke fire bøyningsendelser: *-ene*, *-a*, *-an* og *-om*. *Ene*-endelse er høystatusformen, mens *-an* og *-om* er lokale varianter. *A*-endelser er også vanlig, men er knyttet til mindre prestisje enn *-ene*. Tabellen under viser forekomstene fordelt på de to skolene:

|               | Lillehammer vgs |      | Vargstad |      |
|---------------|-----------------|------|----------|------|
| <i>-ene</i>   | 90,9 %          | (10) | 30,0 %   | (3)  |
| <i>-a</i>     | 9,1 %           | (1)  | 50,0 %   | (5)  |
| <i>-an</i>    | 0,0 %           | (0)  | 20,0 %   | (2)  |
| <i>-om</i>    | 0,0 %           | (0)  | 0,0 %    | (0)  |
| <b>Totalt</b> |                 | (11) |          | (10) |

Tabell 6-8: MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-8: MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå.

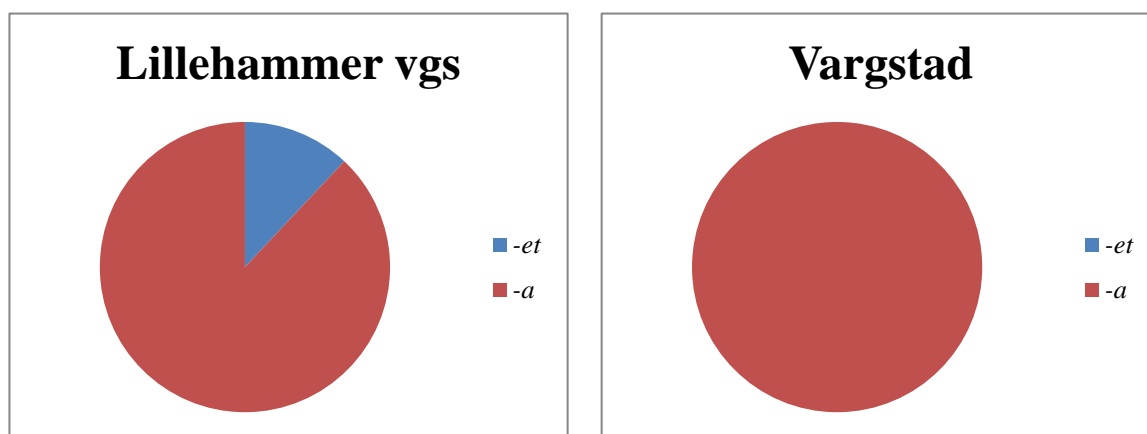
Ved denne variabelen er det nokså stor variasjon mellom de to skolene. *Om*-varianten er heller ikke her brukt på noen av skolene, men *an*-endelser er brukt på Vargstad hos én av informantene i ordene *lillehammerfåLkan* og *sløngoran*. Dette vil jeg komme tilbake til og gå nærmere inn på i neste kapittel. *A*-endelser i intetkjønnsst substantiv, bestemt form, flertall blir mest brukt på Vargstad, mens det på Lillehammer er *ene*-endelse som er mest brukt.

#### 6.2.4 MORF4: Svake *a*-verb – *et*-/*a*-endelser

I svake *a*-verb som *å kaste* kan man enten ha *et*- eller *a*-endelser i preteritum og i partisipp, altså kan man enten si *kastet* eller *kasta*. *Et*-varianten er forbundet med høy prestisje, mens *a*-varianten anses som en radikal standardvariant. Under variabel MORF2: substantiv, hunkjønn, bestemt form, entall, nevnte jeg at *a*-varianten er den som antageligvis anses som mest nøytral på Lillehammer, mens *et*-endelser kanskje er mer markert og er forbundet med mer konservativ språkbruk. Det gjelder også for denne variabelen.

|               | Lillehammer vgs |      | Vargstad |      |
|---------------|-----------------|------|----------|------|
| <i>-et</i>    | 12,0 %          | (3)  | 0,0 %    | (0)  |
| <i>-a</i>     | 88,0 %          | (22) | 100,0 %  | (39) |
| <b>Totalt</b> | (25)            |      | (39)     |      |

Tabell 6-9: MORF4: Svake *a*-verb – *et*-/*a*-endelser. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-9: MORF4: Svake *a*-verb – *et*-/*a*-endelser. Oversikt på gruppenivå.

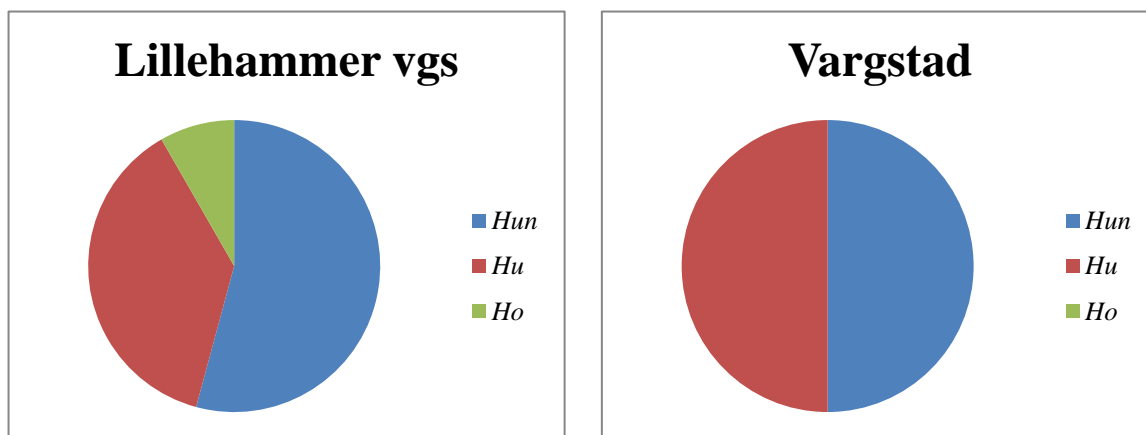
Som tabellen og figuren viser, er det *a*-varianten som er mest utbredt blant ungdommene. På Vargstad brukes ikke den andre varianten, mens på Lillehammer blir *et*-varianten brukt i 22 % av tilfellene.

#### 6.2.5 MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – Hun/hu/ho

Når det gjelder pronomen, er dette en av ordklassene som fort kan si noe om hvor mye lokalt særpreget informantene har i sitt talemål. Det er her flere varianter som har forskjellig status, og i hunkjønn, 3. person entall er det tre mulige varianter som kan forekomme hos informantene: *hun*, *hu* og *ho*. *Hun* er den konservative, prestisjefulle varianten, mens *hu* og *ho* er lokale og mer tradisjonelle varianter. Forekomstene fordelte seg slik hos informantene:

|               | Lillehammer vgs |      | Vargstad |     |
|---------------|-----------------|------|----------|-----|
| <i>Hun</i>    | 54,2 %          | (13) | 50,0 %   | (3) |
| <i>Hu</i>     | 37,5 %          | (9)  | 50,0 %   | (3) |
| <i>Ho</i>     | 8,3 %           | (2)  | 0,0 %    | (0) |
| <b>Totalt</b> |                 | (24) |          | (6) |

Tabell 6-10: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – *Hun/hu/ho*. Oversikt på gruppenivå.



Figur 6-10: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – *Hun/hu/ho*. Oversikt på gruppenivå.

Man ser også her at det er variasjon innad på de to skolene. På Lillehammer videregående blir alle de tre variantene brukt, men det er *hun* som forekommer mest hos informantene med 54,2 % av tilfellene. *Hu* blir brukt i 37,5 % av tilfellene, mens det på Lillehammer videregående også er forekomster av *ho*, men bare hos én av informantene. På Vargstad er det bare *hun* og *hu* som forekommer med likt antall forekomster. Ut fra disse tallene kan man se at *hun* er formen som er brukt mest av ungdommene, men også at *hu* er nesten like vanlig å bruke.

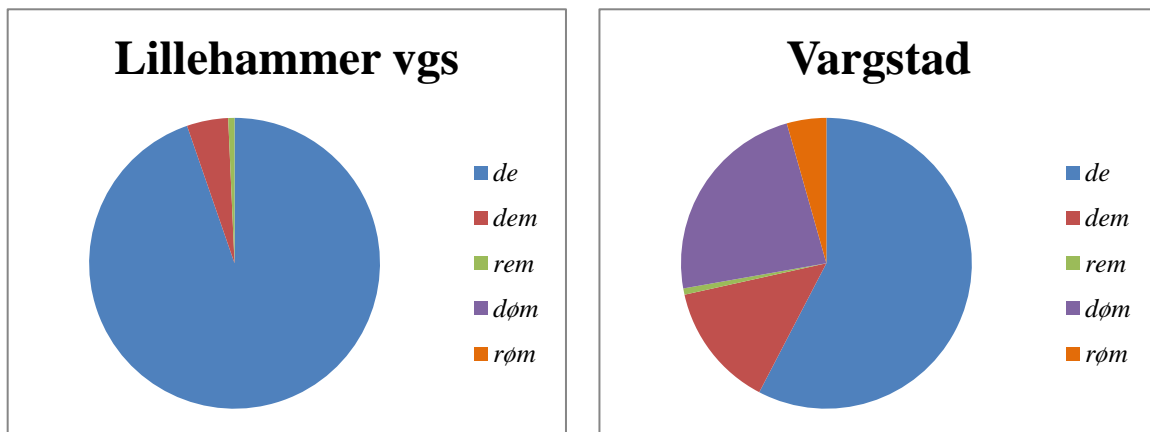
### 6.2.6 MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – *De/dem/rem/døm/røm*

Som jeg nevnte i 5.2.6, har jeg valgt å regne sammen subjektsformen og objektsformen av personlige pronomen, tredje person flertall her. Informantene skilte ikke mellom subjektsform og objektsform i talen, og variasjon kan dermed forekomme uansett hvilken funksjon pronomenet har. *Di* er den bokmålsnære standardvarianten, mens *rem*, *døm* og *røm* er mer tradisjonelle varianter.

|               | Lillehammer vgs |       | Vargstad |      |
|---------------|-----------------|-------|----------|------|
| <i>di</i>     | 94,7 %          | (143) | 57,7 %   | (79) |
| <i>dem</i>    | 4,6 %           | (7)   | 13,9 %   | (19) |
| <i>rem</i>    | 0,7 %           | (1)   | 0,7 %    | (1)  |
| <i>døm</i>    | 0,0 %           | (0)   | 23,4 %   | (32) |
| <i>røm</i>    | 0,0 %           | (0)   | 4,4 %    | (6)  |
| <b>Totalt</b> | (151)           |       | (137)    |      |

Tabell 6-11: MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – *De/dem/rem/døm/røm*. Oversikt på gruppenivå.

Denne tabellen viser at *di* er formen som er mest brukt både hos informantene på Lillehammer videregående og på Vargstad, men forholdet mellom de forskjellige variantene og de to skolene kommer tydeligere fram i diagrammene under:



Figur 6-11: MORF6: Personlig pronomen 3. pers. flertall – *De/dem/rem/døm/røm*. Oversikt på gruppenivå

På Lillehammer videregående er det en klar overvekt av bruken av *di*. Dette er også den mest brukte varianten på Vargstad, men her er også bruken av *dem* og *døm* nokså stor. På Vargstad er det også forekomster av *røm*. Denne variabelen viser at skolene skiller seg noe fra hverandre språklig. Variasjonen på Lillehammer videregående er ikke like stor som variasjonen på Vargstad.

### 6.2.7 MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser.

I flatbygdområdet har det tradisjonelt vært vanlig at presensformen av sterke verb som har flere stavelser i infinitiv, får bare én stavelse i presens. Et eksempel på dette er at presensformen av verbet *å finne* blir *finn* og *kåmme* blir *kjæm*. Tabellen under viser at dette språktrekket er så godt som borte hos informantene. Det er kun én av informantene som har én forekomst av denne varianten.



|                | Lillehammer vgs |      | Vargstad      |      |
|----------------|-----------------|------|---------------|------|
| <b>Enst.</b>   | <b>0,0 %</b>    | (0)  | <b>2,0 %</b>  | (1)  |
| <b>Flerst.</b> | <b>100,0 %</b>  | (87) | <b>98,0 %</b> | (49) |
| <b>Totalt</b>  |                 | (87) |               | (50) |

Tabell 6-12: MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser. Oversikt på gruppenivå.

Denne tabellen taler for seg selv. I Handgaards undersøkelse (2001a) oppga 40 % av ungdommene at de brukte enstavelsesformer i sterke verb. Sett i sammenheng med mine funn her, kan man se antydning til en utvikling i lillehammermålet. Med bare én forekomst av enstavelsesvarianten *kjæm* kan man anta at denne varianten er på vei ut.

### 6.3 Oppsummering

Dette kapitlet har vist hvordan de ulike variantene forekommer på gruppenivå. Som jeg var inne på i kapittel 5, var det enkelte kriterier som måtte vektlegges for at variablene skulle være aktuelle å ha med. Ikke alle variablene har like mange forekomster, og derfor er det kanskje noen av dem som preger språket mindre enn andre. Selv om en variabel forekommer hyppig hos én informant, betyr ikke dette at den forekommer like ofte hos de andre, og enkelte språktrekk forekommer generelt hyppigere i tale enn andre. Selv om de forskjellige variablene har ulikt antall forekomster, kan de vise enkelte mønstre i språket til ungdommene. I tabellen som følger, har jeg samlet samtlige data fra dette kapitlet. Der har jeg stilt opp alle variabler og varianter i de grå kolonnene til venstre. De to skolene står i kolonnene til høyre. Under hver skole har jeg igjen ført inn alle prosentandelene, og variantene med flest forekomster er framhevet med fet skrift. Tabellen vil kunne gi en bedre oversikt og gjør det enklere å sammenligne de to skolene:

| Variabel                                 | Variant                | Lillehammer<br>vgs. | Vargstad     |
|------------------------------------------|------------------------|---------------------|--------------|
| LYD1: Tjukk l                            | <i>tjukk l</i>         | <b>65,7</b>         | <b>75,2</b>  |
|                                          | <i>tynn l</i>          | 33,2                | 20,9         |
|                                          | «Østfold-L»            | 1,1                 | 3,9          |
| LYD2: «Østfold-L»                        | <i>tynn l</i>          | <b>91,4</b>         | 37,8         |
|                                          | «Østfold-L»            | 8,6                 | <b>62,2</b>  |
| LYD3: Trykk                              | <i>første stavelse</i> | 1,7                 | 7,8          |
|                                          | <i>andre stavelse</i>  | <b>98,3</b>         | <b>92,2</b>  |
| LYD4: Jamning                            | <i>a-e</i>             | <b>73,3</b>         | 44,4         |
|                                          | <i>a-a</i>             | 26,7                | <b>55,6</b>  |
| LYD5: Monoftong/diftong                  | <i>Monoftong</i>       | <b>81,3</b>         | 39,3         |
|                                          | <i>Diftong</i>         | 18,7                | <b>60,7</b>  |
| MORF1: Subst. hankj. best.form, flt.     | <i>-ene</i>            | <b>81,0</b>         | <b>72,4</b>  |
|                                          | <i>-a</i>              | 19,0                | 17,2         |
|                                          | <i>-an</i>             | 0,0                 | 10,3         |
| MORF2: Subst. hunkj. best.form, ent.     | <i>-en</i>             | 22,0                | 0,0          |
|                                          | <i>-a</i>              | <b>88,0</b>         | <b>100,0</b> |
| MORF3: Subst. intetkj. best.form, flt.   | <i>-ene</i>            | <b>90,9</b>         | 30,0         |
|                                          | <i>-a</i>              | 9,1                 | <b>50,0</b>  |
|                                          | <i>-an</i>             | 0,0                 | 20,0         |
| MORF4: Sv. a-verb, pret.                 | <i>-et</i>             | 12,0                | 0,0          |
|                                          | <i>-a</i>              | <b>88,0</b>         | <b>100</b>   |
| MORF5: Pers.pron., 3.pers, ent. (hunkj.) | <i>hun</i>             | <b>54,2</b>         | <b>50,0</b>  |
|                                          | <i>hu</i>              | 37,5                | <b>50,0</b>  |
|                                          | <i>ho</i>              | 8,3                 | 0,0          |
| MORF6: Pers.pron., 3.pers. flt.          | <i>di</i>              | <b>94,7</b>         | <b>57,7</b>  |
|                                          | <i>dem</i>             | 4,6                 | 13,9         |
|                                          | <i>rem</i>             | 0,7                 | 0,7          |
|                                          | <i>døm</i>             | 0,0                 | 23,4         |
|                                          | <i>røm</i>             | 0,0                 | 4,4          |
| MORF7: Pres. st. verb                    | <i>Enst.</i>           | 0,0                 | 2,0          |
|                                          | <i>Flerst.</i>         | <b>100,0</b>        | <b>98,0</b>  |

Tabell 6-13: Oversikt over alle variablene på gruppenivå.

Resultatene som er presentert over, viser to hovedtendenser. Den første er at det er relativt stor variasjon i språket til ungdommer på Lillehammer generelt. Innenfor alle variablene er det flere varianter som er i bruk i større eller mindre grad. Hvis man for eksempel ser på variabel MORF6, ser man at det på Vargstad er nokså stor variasjon, og at alle variantene blir brukt i større eller mindre grad. Det samme ser man på Lillehammer videregående under variabel MORF5.

Den andre tendensen er at man kan se at de to skolene skiller seg fra hverandre når det gjelder enkelte av variablene. For eksempel fordeler forekomstene av monoftong og diftong, LYD5, seg ulikt på de to skolene, da monoftonger er mest brukt på Lillehammer

videregående, mens diftonger er mest brukt på Vargstad. Man ser også innenfor variabel MORF3 at det er *a*-endelser som er mest brukt på Vargstad med 50 % av forekomstene, mens *ene*-varianten forekommer i hele 90,9 % av tilfellene på Lillehammer videregående. Man kan se tilsvarende variasjon også under variabel LYD2 og LYD4. Under MORF5 ser man at det er to varianter, *hun* og *ho*, som forekommer like ofte på Vargstad.

Elevene på studiespesialiserende på Lillehammer videregående har størst forekomst av konservative standardvarianter som er forbundet med høy prestisje, mens det hos yrkesfagelevne på Vargstad forekommer flere lokale språktrekk. For eksempel er det under MORF6 en nokså høy prosentandel av pronomenformen *døm* på Vargstad, mens det på Lillehammer er klar overvekt av *di*. Når det gjelder variantene som er vanlig på Østlandet og som ikke er særlig meningsbærende med hensyn til prestisje, slik som *a*-endelser og tjukk *l*, viser det seg at det er disse formene som forekommer hyppigst hos informantene på begge skolene.

Å studere forekomstene på gruppenivå slik jeg har gjort over, er med på å danne et bilde av språksituasjonen på Lillehammer. Likevel vil det være interessant å studere språkbruken til enkelte av informantene nærmere. I det følgende kapittelet vil jeg gå nærmere inn på informantene som på en eller annen måte utmerker seg, enten det er totalt sett eller blant informantene på den enkelte skolen.



## 7 KVANTITATIV ANALYSE PÅ INDIVIDNIVÅ

Å se på resultatene kun på gruppenivå, altså skole for skole, er fint for å kunne gi et slags oversiktsbilde over hvordan språksituasjonen er blant ungdommer på Lillehammer, og for å kunne se om de to skolene skiller seg fra hverandre. Likevel sier ikke disse resultatene noe om hvordan hver enkelt informant snakker, og det vil derfor være interessant å gå nærmere inn i de kvantitative dataene og se om det er noen av informantene som skiller seg fra de andre. Jeg vil forsøke å forklare hva som er årsaken til disse forskjellene i kapittel 0.

I dette kapittelet vil jeg igjen gå gjennom de fleste av variablene på nytt, men denne gangen vil jeg fokusere på enkelte av informantene og gå nærmere inn på deres språkbruk. Jeg kommer til å kommentere variablene hvor det er betydelig variasjon og hvor én eller flere av informantene skiller seg fra de andre. Jeg kommer med andre ord til å trekke fram informantene som jeg mener har mest interessant språkbruk.

I tabellen under har jeg laget en oversikt over hvilke informanter som går på de to skolene. Her vil jeg også vise hvem av informantene som ble intervjuet sammen. De som står oppført i samme boks, ble intervjuet sammen, og de som står alene, ble altså intervjuet alene. Det var 12 informanter som deltok i intervjuene, åtte fra Lillehammer videregående og fire fra Vargstad.

| Lillehammer vgs    | Vargstad <sup>23</sup> |
|--------------------|------------------------|
| Marie<br>Stian     | Niklas                 |
| Elias<br>Tarjei    | William                |
| Lisa<br>Kristoffer | Kim<br>Håvard          |
| Tirill<br>Vilde    |                        |

Tabell 7-1: Oversikt over hvilke informanter som går på de to skolene og hvem som ble intervjuet sammen.

### 7.1 Lydlige variabler

#### 7.1.1 LYD1: Tjukk *l* (/ʎ/)

Som jeg var inne på i forrige kapittel, er tjukk *l* fremdeles et frekvent språktrekk på Lillehammer. Resultatene viser at alle informantene bruker tjukk *l*, men enkelte har også en

---

<sup>23</sup> Som nevnt i kapittel 4, var det to av informantene på Vargstad som måtte intervjues én og én, nemlig Niklas og William. Disse to intervjuene skiller seg derfor noe fra de andre, og dette må tas i betraktning både i den kvantitative og den kvalitative analysen.

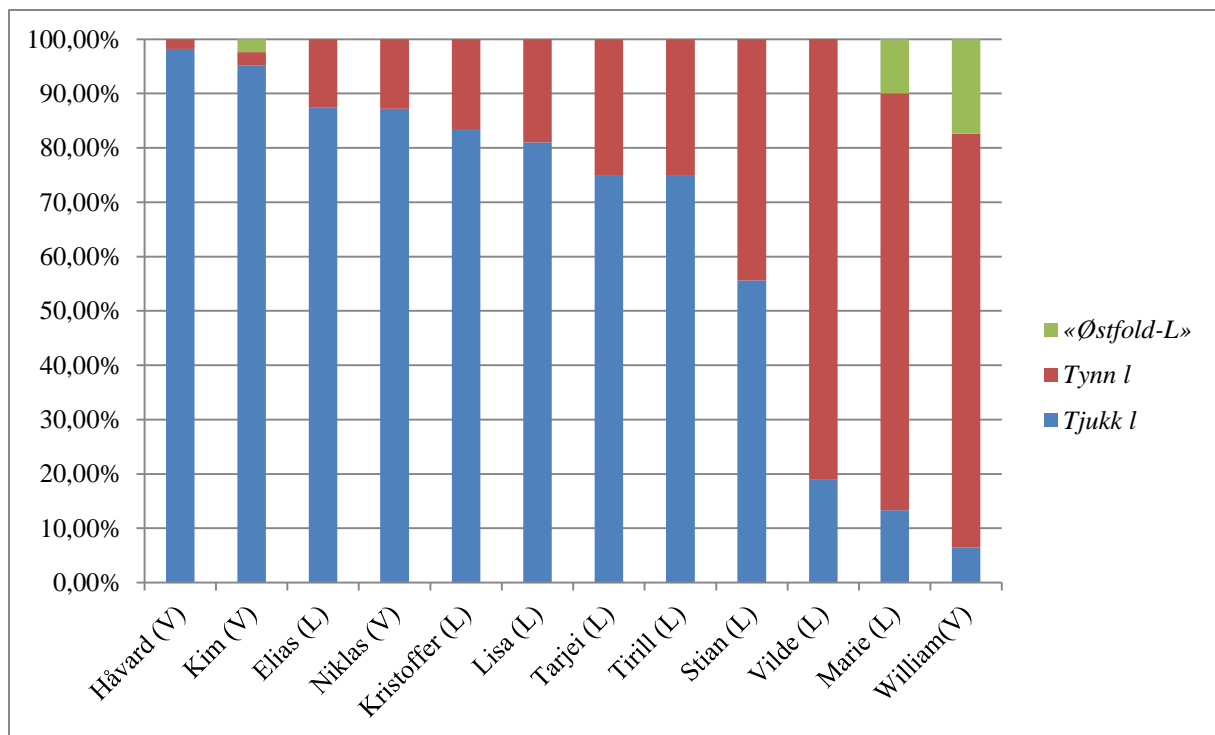
høyere forekomst av tynn *l*. I tabellen under presenterer jeg forekomstene hos samtlige informanter. De åtte informantene over den uthevede streken går på Lillehammer videregående, også markert med (L), mens de fire under streken går på Vargstad, markert med (V).

|                       | <b>Tjukk <i>l</i></b> |      | <b>Tynn <i>l</i></b> |      | <b>«Østfold-L»</b> |     | <b>Totalt</b> |
|-----------------------|-----------------------|------|----------------------|------|--------------------|-----|---------------|
| <b>Elias (L)</b>      | <b>87,5 %</b>         | (21) | <b>12,5 %</b>        | (3)  | <b>0,0 %</b>       | (0) | (24)          |
| <b>Kristoffer (L)</b> | <b>83,3 %</b>         | (60) | <b>16,7 %</b>        | (12) | <b>0,0 %</b>       | (0) | (71)          |
| <b>Lisa (L)</b>       | <b>81,0 %</b>         | (17) | <b>19,0 %</b>        | (4)  | <b>0,0 %</b>       | (0) | (21)          |
| <b>Tarjei (L)</b>     | <b>75,0 %</b>         | (24) | <b>25,0 %</b>        | (8)  | <b>0,0 %</b>       | (0) | (32)          |
| <b>Tirill (L)</b>     | <b>75,0 %</b>         | (48) | <b>25,0 %</b>        | (26) | <b>0,0 %</b>       | (0) | (64)          |
| <b>Stian (L)</b>      | <b>55,6 %</b>         | (20) | <b>44,4 %</b>        | (16) | <b>0,0 %</b>       | (0) | (33)          |
| <b>Vilde (L)</b>      | <b>18,9 %</b>         | (4)  | <b>81,9 %</b>        | (18) | <b>0,0 %</b>       | (0) | (22)          |
| <b>Marie (L)</b>      | <b>13,3 %</b>         | (4)  | <b>76,7 %</b>        | (23) | <b>10,0 %</b>      | (3) | (30)          |
| <b>Håvard (V)</b>     | <b>98,2 %</b>         | (55) | <b>1,8 %</b>         | (1)  | <b>0,0 %</b>       | (0) | (56)          |
| <b>Kim (V)</b>        | <b>95,2 %</b>         | (40) | <b>2,4 %</b>         | (1)  | <b>2,4 %</b>       | (1) | (42)          |
| <b>Niklas (V)</b>     | <b>87,2 %</b>         | (75) | <b>12,8 %</b>        | (11) | <b>0,0 %</b>       | (0) | (86)          |
| <b>William (V)</b>    | <b>6,5 %</b>          | (3)  | <b>76,1 %</b>        | (35) | <b>17,4 %</b>      | (8) | (46)          |

Tabell 7-2: LYD1: Tjukk *l*. Oversikt på individnivå

Denne tabellen er sortert etter hvem som har høyest forekomst av tjukk *l* på hver av de to skolene. Som vi kan se her, er det ingen av informantene som har en helt gjennomført bruk av tjukk *l*. Samtlige informanter har noe form for variasjon, men enkelte bruker tjukk *l* mer enn andre. De som stikker seg ut med mest bruk av tjukk *l*, er Kim (V) og Håvard (V) på Vargstad. De har bare én forekomst hver av tynn *l*. Også Niklas (V) bruker tjukk *l* mye oftere enn han bruker tynn *l*. På Lillehammer er det vanskeligere å trekke ut informanter som skiller seg ut. Likevel vil jeg trekke fram Elias (L) fordi han er den som bruker tjukk *l* mest. Marie (L) skiller seg også ut ved at hun bruker alle de tre variantene.

Figuren under viser hvordan de tre variantene fordeler seg hos hver av informantene. Den viser hvilke informanter som bruker tjukk *l* mest (markert med blå), nemlig Kim (V), Håvard (V), Elias (L) og Niklas (V), men den viser også hvilke informanter som har størst andel av tynn *l* (markert med rød), Marie (L), Vilde (L) og William (V). Man ser også mer tydelig hvem det er som har forekomster av «Østfold-L» i sitt talemål (markert med grønn), Marie (L), William (V) og Kim (V). Totalt sett ser man altså at det er tjukk *l* som brukes mest blant lillehammerungdommene.



Figur 7-1: LYD1: Tjukk l. Oversikt på individnivå.

#### 7.1.1.1 Marie (Lillehammer)

Marie stikker seg ut som den informanten på Lillehammer videregående som bruker tynn *l* mest. Hun bruker tynn *l* i 76,7 % av tilfellene, mens hun bare har 13,3 % av tjukk *l* og 10 % av «Østfold-L». Jeg må igjen presisere at «Østfold-L» her blir brukt i ord der den kan erstatte tjukk *l*, som for eksempel *bokmål* og *talemåte*.

I ordene *bLe*, *skoLelei* og *-daL* bruker Marie tjukk *l* som her er markert med «L». Det som er interessant her, er at hun også sier *ble* og *skole* med tynn *l*, og det viser en viss variasjon hos Marie, selv om hun oftere benytter tynn *l* i disse to tilfellene. To av forekomstene med tjukk *l* gjelder et stedsnavn som slutter på *-dal*. Dette er den lokale uttalevarianten av dette stedsnavnet og kan dermed forklare hvorfor Marie verken bruker tynn *l* eller «Østfold-L».

#### 7.1.1.2 Stian (Lillehammer)

Stian er en av informantene som har høy forekomst både av tjukk og tynn *l*. 55,6 % av forekomstene er tjukk *l* og 44,4 % er tynn *l*. Stian bruker ikke de to variantene konsekvent, og man ser for eksempel at han sier både *fåLk* og *hyttefålk*. Også inne i ett og samme ord bruker han begge de to formene: *klespLagg*. I tilfellene der «Østfold-L» kan forekomme, bruker han tynn *l* i alle tilfellene, bortsett fra eksempelet over, *fåLk*.

### 7.1.1.3 Tirill (Lillehammer vgs)

Tirill har stort sett tjukk *l* i sitt talemål, men hun varierer en god del. Hun bruker tjukk *l* i 75 % av tilfellene, men har også tynn *l* i 25 % av forekomstene. Tendensen til variasjon som man ser hos flere av informantene, gjelder også for Tirill. Hun bruker begge variantene innenfor ett og samme ord som for eksempel *klasse* og *kLassene* og *skole* og *skoLe*. Ellers er bruken nokså gjennomført hos Tirill.

### 7.1.1.4 Niklas (Vargstad)

Jeg ønsker å trekke fram Niklas under denne variabelen. Han har overvekt av tjukk *l* i sin tale med 87,2 %, og han har tynn *l* 12,8 % av tilfellene. Under språkdelen av intervjuet begynte vi å snakke om ulike språktrekk, og han ønsket å få fram at *a*-endelser er vanlig i hunkjønns substantiv og at dette er vanlig å bruke på Lillehammer. Under viser jeg et utdrag fra intervjuet der «*l*» viser tynn *l*, og «*L*» viser tjukk *l*:

*Ingunn:* Mm, men ja, for eksempel sånne ei-ord, da. Mener du at det er vanligere å si en *fLaske* enn ei *fLaske* for deg da? Hva føles mest naturlig for deg å si?

*Niklas:* Jæ sier ei *fLaske*.

*Ingunn:* Mm. Og *fLaska*?

*Niklas:* Å *fLaska*. Ja, det er sånn flaske – flasken – flaskene. Så er det ei *fLaske* – *fLaska* – *fLaskene*. Tro jæ.

Som dette utdraget viser, bytter Niklas *l*-variant når han bøyer ordet *flaske*. Han bruker tynn *l* når han bøyer ordet som et hunkjønns substantiv, mens han går over til å bruke tjukk *l* når han bøyer det som et hunkjønns substantiv. Han sier selv at det er hunkjønnsformen han bruker til vanlig, og siden han her bruker tjukk *l*, mener jeg det kan tyde på at det også er tjukk *l* han bruker til vanlig. Siden han bytter variant når han går over til hankjønnsbøyning, som han jo sier ikke er vanlig for han å bruke, tyder dette på at heller ikke tynn *l* er det som faller mest naturlig for han i dette tilfellet.

### 7.1.1.5 William (Vargstad)

William på Vargstad skiller seg fra de tre andre informantene på skolen fordi han først og fremst bruker tynn *l*. Han bruker tynn *l* i 76,1 % av tilfellene og tjukk *l* i bare 6,5 % av tilfellene. Ordene han faktisk har tjukk *l* i er *bLe* og *bLanke*. William har også en relativt høy forekomst av «*Østfold-L*», og han bruker det i hele 17,4 % av forekomstene.

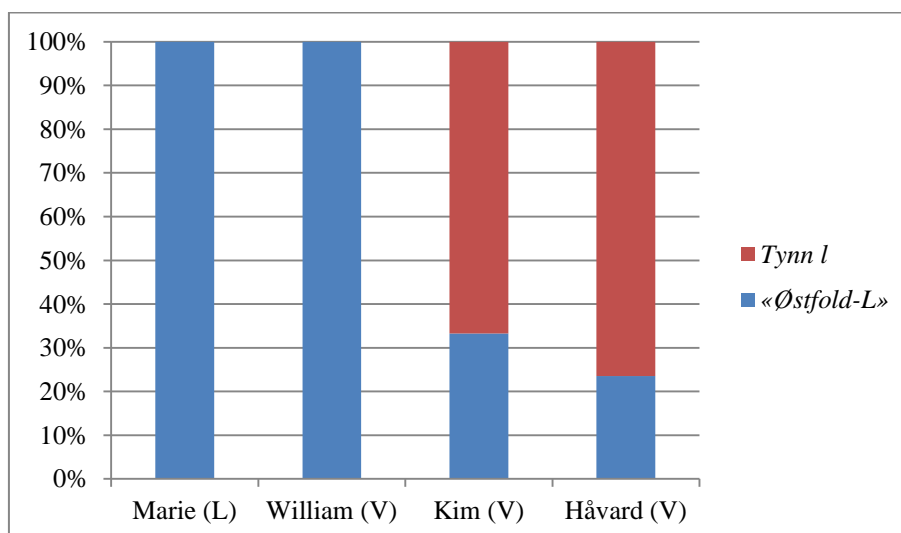


### 7.1.2 LYD2: «Østfold-L» (/l/)

I 6.1.2 beskrev jeg hvordan fordelingen av bruken av «Østfold-L» var på de to skolene. Innenfor denne variabelen er det ord som *alle* og *ball* som medregnes. Ord som *mål* og *tale* er altså ikke inkludert i denne opptellingen. Disse tallene var ikke særlig høye, men når man ser tallene på individnivå, er det svært interessant. Tabellen under viser forekomstene kun hos de fire informantene som hadde forekomster av «Østfold-L» i talemålet sitt:

|                    | «Østfold-L»    |      | Tynn l        |      | Totalt |
|--------------------|----------------|------|---------------|------|--------|
| <b>Marie (L)</b>   | <b>100,0 %</b> | (18) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | (18)   |
| <b>William (V)</b> | <b>100,0 %</b> | (23) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | (23)   |
| <b>Kim (V)</b>     | <b>33,3 %</b>  | (3)  | <b>66,7 %</b> | (6)  | (9)    |
| <b>Håvard (V)</b>  | <b>23,5 %</b>  | (4)  | <b>76,5 %</b> | (13) | (17)   |

Tabell 7-3: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på individnivå.



Figur 7-2: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på gruppenivå.

Det mest oppsiktsvekkende når det gjelder denne variabelen, er at hele tre informanter på Vargstad videregående bruker «Østfold-L» i varierende grad. I og med at jeg hadde trodd at denne variabelen sannsynligvis ville forekomme hos den/de informantene som snakket mest likt «Oslo vest», er det interessant at det faktisk forekommer hos to av informantene som har mest lokalt særpreg i sitt talemål, Håvard (V) og Kim (V). William (V) og Marie (L) som begge bruker mange standardnære språktrekk, bruker «Østfold-L» i alle mulige tilfeller, og jeg vil derfor ikke gå nærmere inn på dem her.

### 7.1.2.1 Kim (Vargstad)

Kim ble intervjuet sammen med Håvard, og begge har tilfeller av «Østfold-L» i sitt talemål. Kim har nokså stor variasjon når det kommer til denne variabelen. Han bruker «Østfold-L» i 33,3 % av tilfellene og tynn *l* i 66,7 %. Denne variasjonen er interessant, for det blir tydelig at han ikke har noen gjennomført bruk. Det er også interessant at han også ved ett og samme ord, *værtfall*, bruker «Østfold-L» i to av fire tilfeller. Dette viser at «Østfold-L» ikke er et språktrekk som brukes systematisk av Kim.

### 7.1.2.2 Håvard (Vargstad)

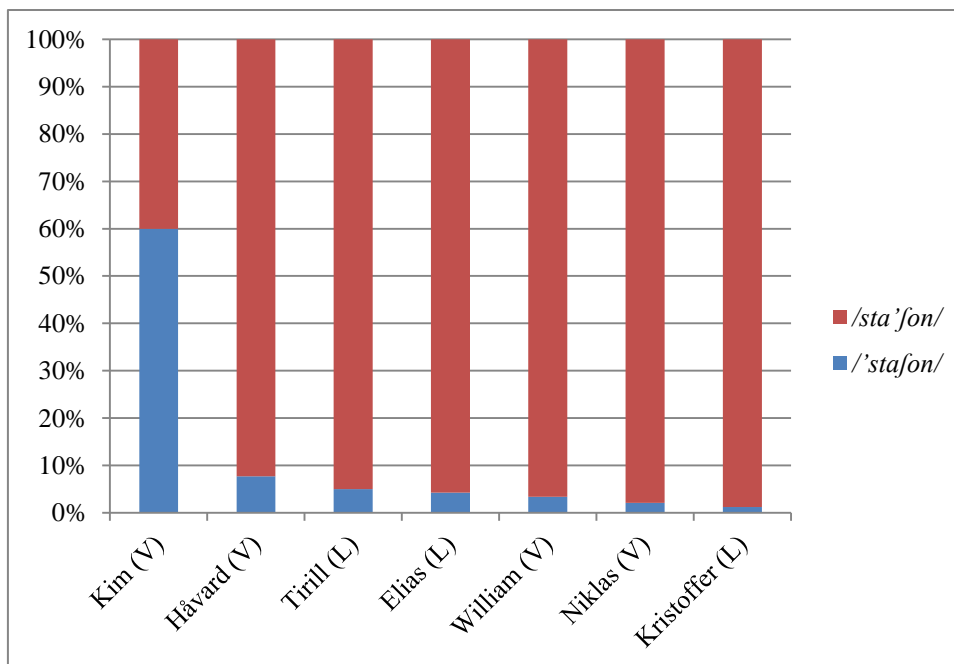
Håvard har fire forekomster av «Østfold-L», to i ordet *studiespesialisering* og to i ordet *fårhåll*. Disse forekomstene utgjør 23,5 % av de totale forekomstene hos Håvard. Tynn *l* er det han bruker mest. I motsetning til Kim har ikke Håvard variasjon ved ett og samme ord, men variasjonen i bruken er likevel relativt stor. I ordene *alle*,  *fotball*, *alt* og *skal* har han gjennomført bruk av «Østfold-L».

## 7.1.3 LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord

Som nevnt i 6.1.3 er det tre informanter på Lillehammer videregående som har forekomster av fremmedord med trykk på første stavelse, slik som for eksempel i ordet */'stafon/*, mens samtlige informanter på Vargstad hadde forekomster av dette. Tabellen under viser de informantene som har variasjon og veksler mellom å plassere trykk på første eller en senere stavelse. De informantene som er utelatt fra tabellen, har bare forekomster der trykket *ikke* ligger på første stavelse.

|                       | 1. st.<br><i>/'stafon/</i> |     | 2. st.<br><i>/sta'fon/</i> |      | <i>Totalt</i> |
|-----------------------|----------------------------|-----|----------------------------|------|---------------|
| <b>Tirill (L)</b>     | <b>5,0 %</b>               | (3) | <b>95,0 %</b>              | (57) | (60)          |
| <b>Elias (L)</b>      | <b>4,3 %</b>               | (1) | <b>95,7 %</b>              | (22) | (23)          |
| <b>Kristoffer (L)</b> | <b>1,2 %</b>               | (1) | <b>98,8 %</b>              | (84) | (85)          |
| <b>Kim (V)</b>        | <b>60,0 %</b>              | (6) | <b>40,0 %</b>              | (4)  | (10)          |
| <b>Håvard (V)</b>     | <b>7,7 %</b>               | (2) | <b>92,3 %</b>              | (24) | (26)          |
| <b>William (V)</b>    | <b>3,4 %</b>               | (2) | <b>96,6 %</b>              | (56) | (58)          |
| <b>Niklas (V)</b>     | <b>2,1 %</b>               | (1) | <b>97,9 %</b>              | (46) | (47)          |

Tabell 7-4: LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord. Oversikt på individnivå.



Figur 7-3: LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord. Oversikt på individnivå

De fleste av informantene har få forekomster hvor trykket ligger på første stavelse. Hos alle disse informantene bortsett fra Kim (V), er antallet forekomster av typen /sta'fon/ mye høyere enn forekomstene med trykket på første stavelse. Det kom fram av intervjuene at ordet 'spesiell' er et ord som ofte forekommer med trykket på første stavelse hos informantene. Det er forekomster av dette ordet med trykk på første stavelse hos alle informantene på Lillehammer videregående, men informantene varierer, og har dermed også tilfeller av varianten *spesi'ell*. Her ønsker jeg kun å trekke fram Kim på Vargstad, fordi han er den eneste som har flere tilfeller av trykk på første stavelse i fremmedord. Hos de andre informantene er det bare i enkelte tilfeller de legger trykket på første stavelse.

#### 7.1.3.1 Kim (Vargstad)

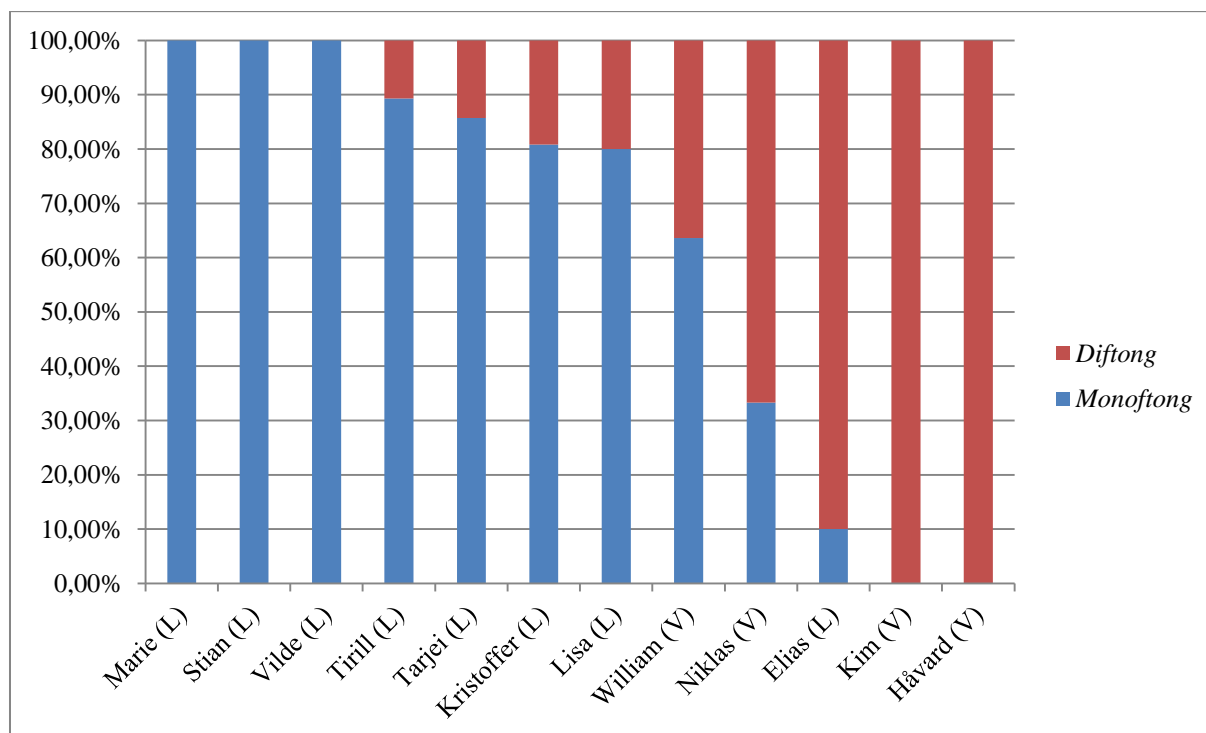
Kim er en av dem som har flest lokale språktrekk i sitt talemål, og han har også flest forekomster av varianten med trykk på første stavelse. Han har totalt sett flere forekomster av varianten /'stafon/ enn av varianten /sta'fon/. Et annet interessant aspekt ved disse forekomstene er at Kim også varierer ved samme leksem. Han sier nemlig både /'problem/ og /pro'bl:em/. De andre ordene der Kim har trykk på første stavelse, er 'kommentarer, 'dialekta, 'favoritten og 'spesiell.

#### 7.1.4 LYD5: Bruk av monoftong/diftong

Ved denne variabelen er det forskjell mellom skolene. Monoftonger blir brukt i 79 % av tilfellene på Lillehammer videregående, mens det på Vargstad er diftonger som er mest brukt med 64 %. Tabellen under viser fordelingen hos informantene:

|                       | <i>Monoftong</i> |      | <i>Diftong</i> |     | <i>Totalt</i> |
|-----------------------|------------------|------|----------------|-----|---------------|
| <b>Marie (L)</b>      | <b>100,0 %</b>   | (3)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | (3)           |
| <b>Stian (L)</b>      | <b>100,0 %</b>   | (11) | <b>0,0 %</b>   | (0) | (11)          |
| <b>Vilde (L)</b>      | <b>100,0 %</b>   | (7)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | (7)           |
| <b>Tirill (L)</b>     | <b>89,3 %</b>    | (25) | <b>10,7 %</b>  | (3) | (28)          |
| <b>Tarjei (L)</b>     | <b>85,7 %</b>    | (6)  | <b>14,3 %</b>  | (1) | (7)           |
| <b>Kristoffer (L)</b> | <b>80,8 %</b>    | (21) | <b>19,2 %</b>  | (5) | (26)          |
| <b>Lisa (L)</b>       | <b>80,0 %</b>    | (4)  | <b>20,0 %</b>  | (1) | (5)           |
| <b>Elias (L)</b>      | <b>10,0 %</b>    | (1)  | <b>90,0 %</b>  | (9) | (10)          |
| <b>William (V)</b>    | <b>63,6 %</b>    | (7)  | <b>36,4 %</b>  | (4) | (11)          |
| <b>Niklas (V)</b>     | <b>33,3 %</b>    | (4)  | <b>66,7 %</b>  | (8) | (12)          |
| <b>Kim (V)</b>        | <b>0,0 %</b>     | (0)  | <b>100,0 %</b> | (3) | (3)           |
| <b>Håvard (V)</b>     | <b>0,0 %</b>     | (0)  | <b>100,0 %</b> | (2) | (2)           |

Tabell 7-5: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på individnivå.



Figur 7-4: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på individnivå.

Tabellen og figuren viser at tre av informantene på Lillehammer videregående kun bruker monoftong, og at to informanter på Vargstad kun bruker diftong. Alle de andre har variasjon.

Når man går nærmere inn og studerer bruken til hver enkelt informant, ser man at flere av dem også varierer innenfor ett og samme ord, nemlig *vet* og *væit*. Dette ordet forekommer oftest av de som forekommer hos informantene.

#### 7.1.4.1 Elias (Lillehammer)

Tabellen og figuren over viser at Elias skiller seg fra de andre informantene på Lillehammer videregående. Han bruker diftonger mest i hele 90 % av tilfellene. Han har sju forekomster av *væit*, men også én av *vet*. Ellers bruker han også *ræin* og *bræiere*. Det er altså ingen tvil om hvilken variant Elias bruker mest, men man ser også at han kan bruke begge.

#### 7.1.4.2 Niklas (Vargstad)

Niklas har relativt stor variasjon. Han bruker diftong i 63,6 % av tilfellene og monoftong i 36,4 %. I likhet med Elias varierer Niklas i uttalen av *vet* og *væit*, men hos Niklas er fordelingen noe annerledes. Han bruker nemlig *vet* i tre tilfeller og *væit* i seks tilfeller.

#### 7.1.4.3 William (Vargstad)

Igjen skiller William seg noe ut på Vargstad, fordi han bruker monoftonger mest. Han har gjennomført bruk av *vet* og *å mene*, som forekommer i 55,6 % av tilfellene, men han bruker også *bræi* gjennomført i fire tilfeller. Disse resultatene tyder på at bruken av disse to variantene avhenger av leksikon og at han bruker dette gjennomført.

## 7.2 Morfologiske variabler

### 7.2.1 MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall

I avsnitt 6.2.1 så vi at *ene*-endelser i hankjønnssubstantiv i bestemt form flertall er det mest utbredte blant informantene, og at denne varianten blir brukt i 81 % av tilfellene på Lillehammer videregående og 72,4 % av tilfellene på Vargstad. På Lillehammer videregående forekommer *a*-endelser i 19 % av tilfellene og på Vargstad i 17,2 % av tilfellene. På Vargstad forekommer også *an*-endelser med 10,3 %. Den følgende tabellen<sup>24</sup> viser hvordan disse variantene fordelte seg på individnivå:

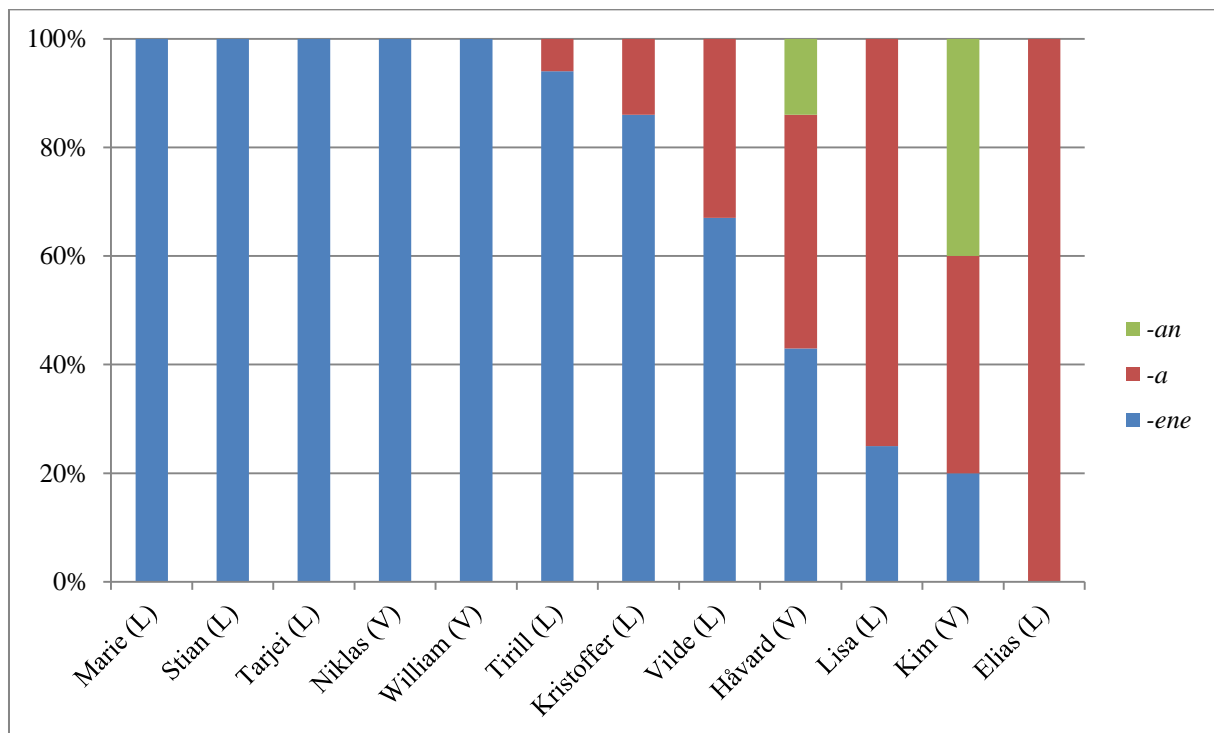
---

<sup>24</sup> Siden ingen av informantene hadde forekomster av *om*-endelser, har jeg valgt å utelate denne varianten fra tabellen.

|                       | <i>-ene</i>    |      | <i>-a</i>      |     | <i>-an</i>    |     | <i>Totalt</i> |
|-----------------------|----------------|------|----------------|-----|---------------|-----|---------------|
| <b>Marie (L)</b>      | <b>100,0 %</b> | (5)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (5)           |
| <b>Stian (L)</b>      | <b>100,0 %</b> | (3)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (3)           |
| <b>Tarjei (L)</b>     | <b>100,0 %</b> | (2)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (2)           |
| <b>Tirill (L)</b>     | <b>93,8 %</b>  | (15) | <b>6,3 %</b>   | (1) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (16)          |
| <b>Kristoffer (L)</b> | <b>85,7 %</b>  | (6)  | <b>14,3 %</b>  | (1) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (7)           |
| <b>Vilde (L)</b>      | <b>66,7 %</b>  | (2)  | <b>33,3 %</b>  | (1) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (3)           |
| <b>Lisa (L)</b>       | <b>25,0 %</b>  | (1)  | <b>75,0 %</b>  | (3) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (4)           |
| <b>Elias (L)</b>      | <b>0,0 %</b>   | (0)  | <b>100,0 %</b> | (2) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (2)           |
| <b>Niklas (V)</b>     | <b>100,0 %</b> | (9)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (9)           |
| <b>William (V)</b>    | <b>100,0 %</b> | (8)  | <b>0,0 %</b>   | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0) | (8)           |
| <b>Håvard (V)</b>     | <b>42,9 %</b>  | (3)  | <b>42,9 %</b>  | (3) | <b>14,3 %</b> | (1) | (7)           |
| <b>Kim (V)</b>        | <b>20,0 %</b>  | (1)  | <b>40,0 %</b>  | (2) | <b>40,0 %</b> | (2) | (5)           |

Tabell 7-6: MORF1: Substantiv – hankjønn, best. form, flertall. Oversikt på individnivå.

5 av 12 informanter bruker kun *ene*-endelser, mens 6 av 12 varierer mellom to av variantene. Elias skiller seg ut på begge skolene som den eneste som kun bruker *a*-endelser. I tillegg har Lisa også overvekt av *a*-endelser her. På Vargstad skiller Niklas og William seg fra Kim og Håvard fordi de kun bruker *ene*-endelser. Kim og Håvard varierer mellom alle de tre variantene, og det er derfor disse to jeg ønsker å gå nærmere inn på i det følgende.



Figur 7-5: MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall. Oversikt på individnivå

Én ting som var felles hos flere av informantene, var at *fåreldra* var ett av to ord som førte til at de varierte mellom *ene-* og *a-*varianten. Tre av informantene, Tirill, Kristoffer og Lisa, brukte *a-*endelse i dette ordet, mens de brukte *ene-*endelser ellers. Også Kim brukte *a-*endelse her, og Håvard brukte både *a-* og *ene-*endelse. Vilde brukte også *a-*endelse i ett tilfelle, nemlig ordet  *fotballgutta*. Dette kan indikere at det også innenfor denne variabelen kan være leksikon som avgjør hvilken bøyningsendelse som brukes.

#### 7.2.1.1 Kim (Vargstad)

Kim har nokså få forekomster av denne variabelen, men det er helt tydelig at han varierer i bruken av disse tre variantene. Han bruker *ene-*endelse i ordet *byene*, *a-*endelse i *fåreldra* og *an-*endelse i *byan* og *tingan*. Det er interessant i seg selv at han faktisk bruker alle de tre variantene, men det er også interessant at han bruker forskjellige endelser i samme ord: *byan* og *byene*. Igjen viser Kim en usystematisk bruk av varianter.

#### 7.2.1.2 Håvard (Vargstad)

Også Håvard veksler mellom de tre endelsene, men han har flest *ene-*endelser, i *fåreldrene*, *dåbbeltkonsonantene* og *bokstavene*, og *a-*endelser, *hovedstasjonen*, *fåreldra* og *venna*. Han har også ett tilfelle av *an-*endelse i ordet *storbyan*. Også Håvard varierer her med at han bruker både *fåreldrene* og *fåreldra*.

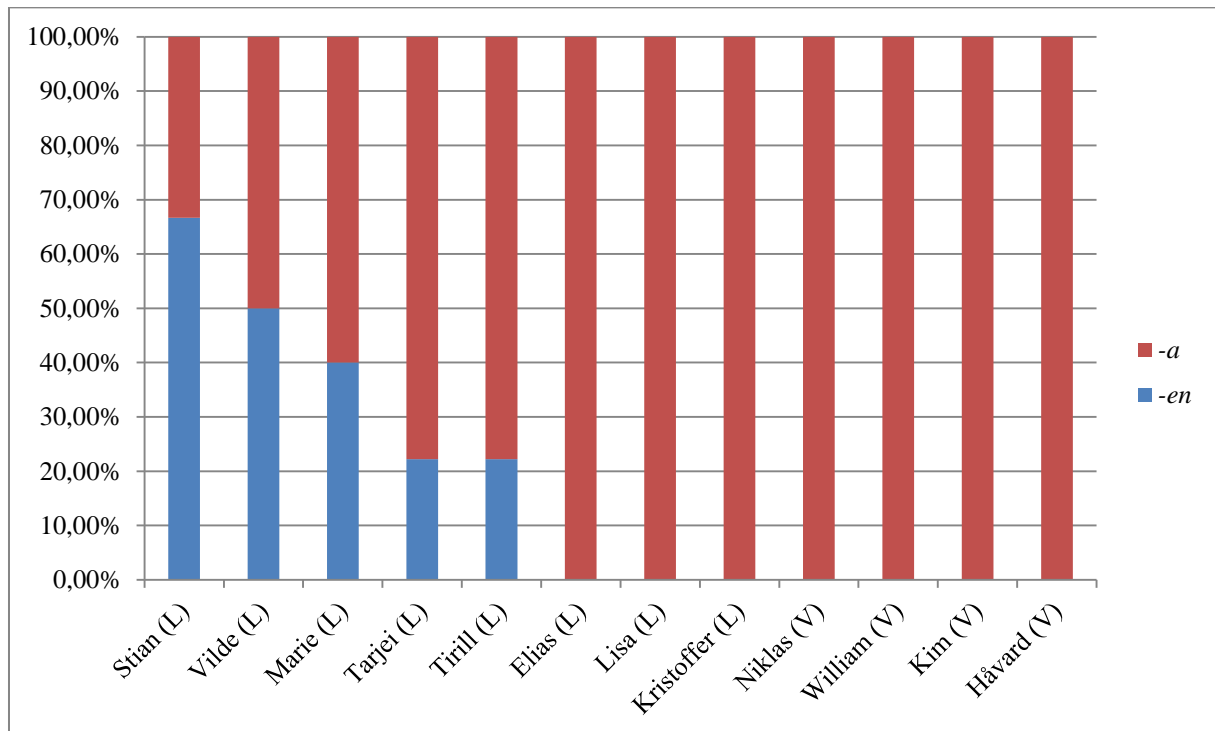
### 7.2.2 MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall

Hunkjønnssubstantiv i bestemt form entall forekommer oftest med *a-*endelse hos informantene, og som man kunne se i 6.2.2, forekommer denne varianten i 78 % av tilfellene og 100 % på Vargstad. Hos noen av informantene på Lillehammer videregående er det variasjon. Tabellen under viser forekomstene hos informantene, og informantene er sortert etter skole etter hvor stor andel av *en-*varianten de har.

|                       | <i>-en</i>    |     | <i>-a</i>      |      | <i>Totalt</i> |
|-----------------------|---------------|-----|----------------|------|---------------|
| <b>Stian (L)</b>      | <b>66,7 %</b> | (4) | <b>33,3 %</b>  | (2)  | (6)           |
| <b>Vilde (L)</b>      | <b>50,0 %</b> | (3) | <b>50,0 %</b>  | (3)  | (6)           |
| <b>Marie (L)</b>      | <b>40,0 %</b> | (2) | <b>60,0 %</b>  | (3)  | (5)           |
| <b>Tarjei (L)</b>     | <b>22,2 %</b> | (2) | <b>77,8 %</b>  | (7)  | (9)           |
| <b>Tirill (L)</b>     | <b>22,2 %</b> | (2) | <b>77,8 %</b>  | (7)  | (9)           |
| <b>Elias (L)</b>      | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (5)  | (5)           |
| <b>Lisa (L)</b>       | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (10) | (10)          |
| <b>Kristoffer (L)</b> | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (9)  | (9)           |
| <b>Niklas (V)</b>     | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (9)  | (9)           |
| <b>William (V)</b>    | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (13) | (13)          |
| <b>Kim (V)</b>        | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (2)  | (2)           |
| <b>Håvard (V)</b>     | <b>0,0 %</b>  | (0) | <b>100,0 %</b> | (2)  | (2)           |

Tabell 7-7: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på individnivå.

Her ser man at det er fem av åtte informanter på Lillehammer videregående som bruker både *en-* og *a-*varianten. I det følgende vil jeg trekke fram Stian (L), Marie (L) og Tirill (L) og kommentere bruken deres grundigere. Jeg kommer ikke til å trekke fram vargstadinformantene her fordi de har helt gjennomført bruk av *a-*endelser. Jeg ønsker å poengtere at jeg her har valgt å inkludere ordet *dialekt* som hunkjønnord.



Figur 7-6: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på individnivå.



### 7.2.2.1 Marie (Lillehammer)

Som vi har sett i beskrivelsen av de tidligere variablene her, ligger språket til Marie tett opp mot standarden med høy prestisje. Det som er interessant under denne variabelen, er at hun veksler mellom *en-* og *a-*endelser. Hun har *en-*endelser i ordene *fritiden* og *dia'lekten* og *a-*endelser i *hytta* og *klassa*. Dette antyder at bøyningendelsen er avhengig av hvilke ord Marie bruker, det vil si at enkelte ord får en bestemt bøyningendelse.

### 7.2.2.2 Stian (Lillehammer)

Den samme tendensen som vi ser hos Marie, ser vi også hos Stian. Han har flere forekomster av *en-*endelser enn *a-*endelser. Han har *en-*endelser i ordene *dia'lekten*, *moren* og *farsiden*, men *a-*endelser i ordene *kLassa* og *sia*. Mye tyder på at bruken av enten *a-* eller *en-*varianten er leksikalsk betinget i Stian sitt tilfelle. Noe som imidlertid er interessant, er at han sier både *farsiden* og *sia*.

### 7.2.2.3 Tirill (Lillehammer)

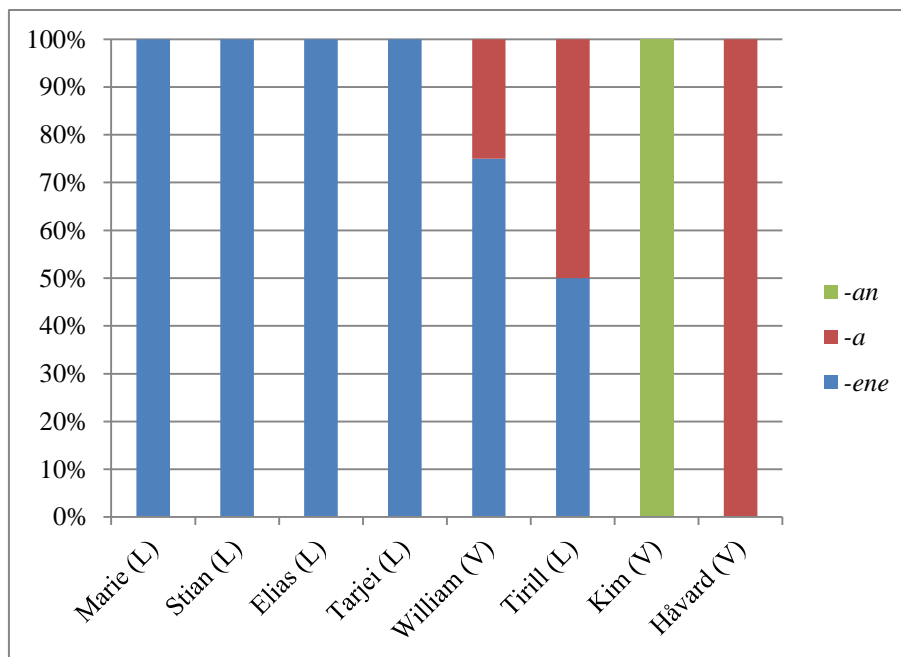
Tirill bruker stort sett *a-*varianten, men hun har to tilfeller av *en-*endelser: *tiden* og *dia'lekten*. Hun har *a-*endelser i for eksempel ordene *linja*, *stranda* og *døra*, men hun varierer også innenfor ett og samme ord, for hun sier også *fritia* og *tia*. Dette forteller oss at variasjonen hos Tirill er noe annerledes enn den vi ser hos Marie og Stian.

## 7.2.3 MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall

Også ved denne variabelen har det vist seg at *ene-*varianten er den mest brukte hos informantene. Her er det likevel ikke like mye variasjon som vi så i MORF1. Tabellen under viser de informantene som har forekomster av denne variabelen:

|                    | <i>-ene</i>  |     | <i>-a</i>    |     | <i>-an</i>   |     | <i>Totalt</i> |
|--------------------|--------------|-----|--------------|-----|--------------|-----|---------------|
| <b>Marie (L)</b>   | <b>100 %</b> | (2) | <b>0 %</b>   | (0) | <b>0 %</b>   | (0) | (2)           |
| <b>Stian (L)</b>   | <b>100 %</b> | (4) | <b>0 %</b>   | (0) | <b>0 %</b>   | (0) | (4)           |
| <b>Elias (L)</b>   | <b>100 %</b> | (1) | <b>0 %</b>   | (0) | <b>0 %</b>   | (0) | (1)           |
| <b>Tarjei (L)</b>  | <b>100 %</b> | (2) | <b>0 %</b>   | (0) | <b>0 %</b>   | (0) | (2)           |
| <b>Tirill (L)</b>  | <b>50 %</b>  | (1) | <b>50 %</b>  | (1) | <b>0 %</b>   | (0) | (2)           |
| <b>William (V)</b> | <b>75 %</b>  | (3) | <b>25 %</b>  | (1) | <b>0 %</b>   | (0) | (4)           |
| <b>Kim (V)</b>     | <b>0 %</b>   | (0) | <b>0 %</b>   | (0) | <b>100 %</b> | (2) | (2)           |
| <b>Håvard (V)</b>  | <b>0 %</b>   | (0) | <b>100 %</b> | (4) | <b>0 %</b>   | (0) | (4)           |

Tabell 7-8: MORF3: Substantiv – nøytrum, best. form, flertall. Oversikt på individnivå.



Figur 7-7: MORF3: Substantiv – nøytrum, best. form, flertall. Oversikt på individnivå.

Her ser vi at Tirill (L) og William (V) er de eneste som varierer og som har forekomster av både *ene*-endelser og *a*-endelser. Tirill (L) sier både *mi'nuttene* og *orda* og William (V) sier *anleggene*, *emnene*, *småstedene* og *øra*. Selv om disse to informantene har variasjon, ønsker jeg å trekke fram Kim (V) og Håvard (V) her. De har nemlig bare forekomster av henholdsvis *an*- og *a*-variantene.

#### 7.2.3.1 Kim (Vargstad)

Kim er den eneste som har forekomster av den lokale *an*-varianten her. Det er riktig nok bare to forekomster det gjelder, *lillehammerfåLkan* og *sløngoran*, men siden han ikke bruker noen av de andre variantene, kan man kanskje anta at han utelukkende bruker *an*-endelser intetkjønnsst substantiv i bestemt form flertall.

#### 7.2.3.2 Håvard (Vargstad)

Håvard er den eneste som bare bruker *a*-endelser og ikke *ene*-endelser. Han har fire forekomster med *a*-endelser: *åra*, *fåLka*, *ora* og *øra*. Det kan tyde på at han kun bruker *a*-endelser i disse ordene.

#### 7.2.4 MORF4: Svake *a*-verb – *et*-/*a*-endelser<sup>25</sup>

Som nevnt i forrige kapittel, kan svake *a*-verb enten ha *et*-endelse eller *a*-endelse i preteritum og i partisippformen av verbet. I forrige kapittel kunne man se at *a*-endelser er det mest brukte blant informantene. Alle informantene bortsett fra Marie (L), har gjennomført bruk av *a*-endelser. Marie bruker utelukkende *et*-endelser i disse tilfellene: *flyttet* og *påvirket*. Denne varianten er forbundet med høy prestisje, og siden *a*-endelser er det som er mest brukt på Lillehammer, kan *et*-varianten kanskje oppfattes som mer markert. Det at Marie er den eneste som bruker denne varianten, og også har forekomster av de mest standardnære variantene innenfor flere av de andre variablene, understreker at Maries språk ligger ganske langt fra den lokale uttrykksmåten.

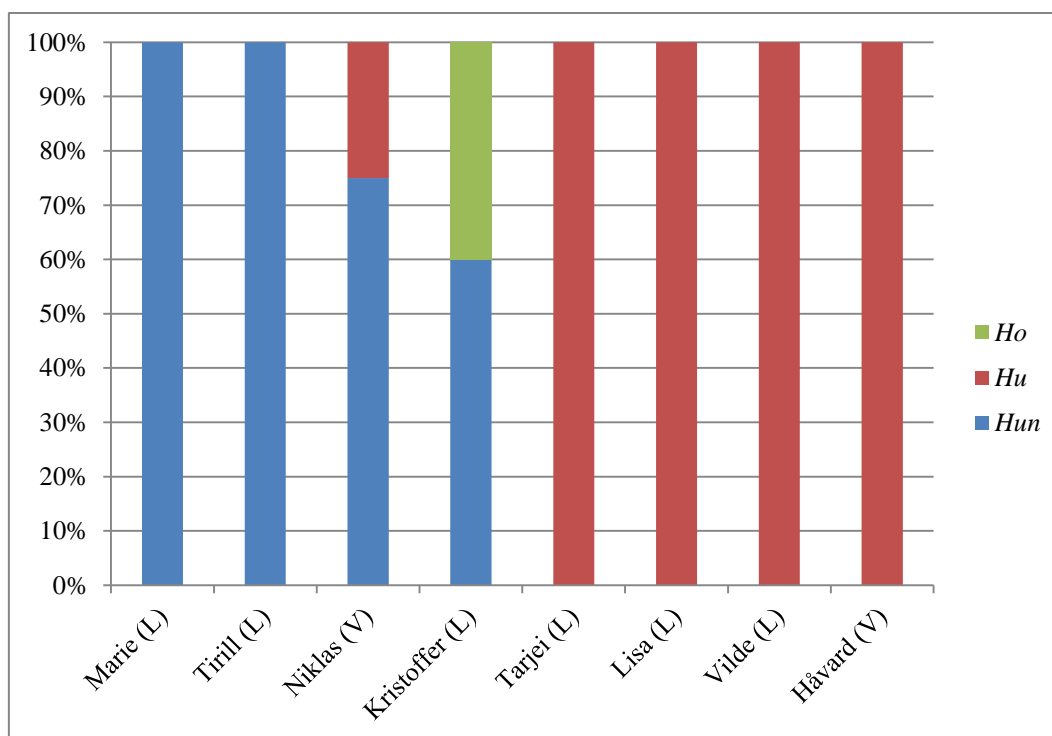
#### 7.2.5 MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – Hun/hu/ho

Ved denne variabelen er det en god del flere forekomster, og disse tallene kan derfor kanskje være med på å gi en bedre indikasjon på hvordan bruken er på Lillehammer i dag. I forrige kapittel så vi at *hun* blir brukt i 54,2 % av tilfellene, *hu* blir brukt i 37,5 % og *ho* i 8,3 %. På Vargstad forekommer *hun* og *hu* like ofte. Når man går inn og ser på forekomstene på individnivå, ser man at 8 av 12 informanter har forekomster av denne variabelen:

|                | <i>Hun</i> |     | <i>Hu</i> |     | <i>Ho</i> |     | <i>Totalt</i> |
|----------------|------------|-----|-----------|-----|-----------|-----|---------------|
| Marie (L)      | 100 %      | (5) | 0 %       | (0) | 0 %       | (0) | (5)           |
| Tirill (L)     | 100 %      | (5) | 0 %       | (0) | 0 %       | (0) | (5)           |
| Kristoffer (L) | 60 %       | (3) | 0 %       | (0) | 40 %      | (2) | (5)           |
| Tarjei (L)     | 0 %        | (0) | 100 %     | (2) | 0 %       | (0) | (2)           |
| Lisa (L)       | 0 %        | (0) | 100 %     | (5) | 0 %       | (0) | (5)           |
| Vilde (L)      | 0 %        | (0) | 100 %     | (2) | 0 %       | (0) | (2)           |
| Niklas (V)     | 75 %       | (3) | 25 %      | (1) | 0 %       | (0) | (4)           |
| Håvard (V)     | 0 %        | (0) | 100 %     | (2) | 0 %       | (0) | (2)           |

Tabell 7-9: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkj.), *hun/hu/ho*. Oversikt på individnivå.

<sup>25</sup> Jeg velger å ikke presentere tallene for denne variabelen på informantnivå i en tabell siden det bare er Marie (L) som har én forekomst av *et*-endelser. Hver av de andre informantene, både på Lillehammer videregående og på Vargstad, har 100 % forekomster av *a*-endelser.



Figur 7-8: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkj.), *hun/hu/ho*. Oversikt på individnivå

Disse oversiktene viser at *hun* er mest brukt av fire av informantene, Marie (L), Tirill (L), Niklas (V) og Kristoffer (L). Den mer lokale formen *hu* er brukt av fem, og Tarjei (L), Lisa (L), Vilde (L) og Håvard (L) bruker kun denne formen. *Ho* forekommer bare hos Kristoffer (L). Dette forteller at både *hun* og *hu* er vanlige former og blir brukt på Lillehammer. *Ho* derimot er lite brukt. Det som muligens kan bidra til å forklare at Kristoffer (L) bruker denne varianten, er at han har foreldre fra Trøndelag og Hedmark der disse formene er mye brukt.

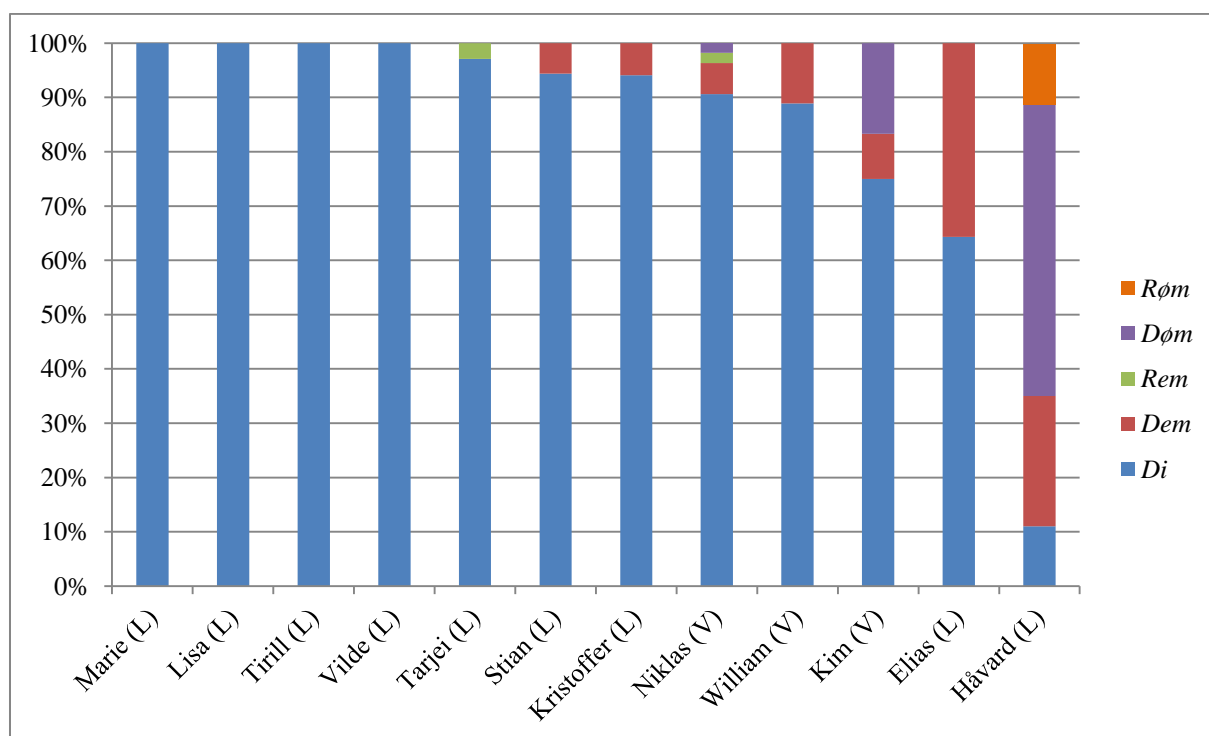
### 7.2.6 MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – *De/dem/rem/døm/røm*

Også ved denne variabelen kan man se stor variasjon hos enkelte av informantene. Som jeg nevnte i forrige kapittel, har jeg valgt å ikke ta hensyn til om pronomenet er brukt i subjekt- eller objektsform fordi informantene helt tydelig ikke skiller mellom disse to funksjonene. Analysen på gruppenivå viste at *di* brukes i 94,7 % av tilfellene på Lillehammer videregående og 57,7 % på Vargstad. Det er den mest brukte varianten på begge skolene. På Lillehammer er det noen få forekomster av *dem* og *rem*, mens alle de fem variantene blir brukt på Vargstad. Faktisk forekommer *døm* i 23,4 % av tilfellene. Tabellen under viser hvordan forekomstene fordeler seg hos informantene:

|                       | <i>Di</i>      |      | <i>Dem</i>    |      | <i>Rem</i>   |     | <i>Døm</i>    |      | <i>Røm</i>    |     | <b>Totalt</b> |
|-----------------------|----------------|------|---------------|------|--------------|-----|---------------|------|---------------|-----|---------------|
| <b>Marie (L)</b>      | <b>100,0 %</b> | (18) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (18)          |
| <b>Lisa (L)</b>       | <b>100,0 %</b> | (14) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (14)          |
| <b>Tirill (L)</b>     | <b>100,0 %</b> | (26) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (26)          |
| <b>Vilde (L)</b>      | <b>100,0 %</b> | (9)  | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (9)           |
| <b>Tarjei (L)</b>     | <b>97,1 %</b>  | (34) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>2,9 %</b> | (1) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (35)          |
| <b>Stian (L)</b>      | <b>94,4 %</b>  | (17) | <b>5,6 %</b>  | (1)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (18)          |
| <b>Kristoffer (L)</b> | <b>94,1 %</b>  | (16) | <b>5,9 %</b>  | (1)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (17)          |
| <b>Elias (L)</b>      | <b>64,3 %</b>  | (9)  | <b>35,7 %</b> | (5)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (14)          |
| <b>Niklas (V)</b>     | <b>90,6 %</b>  | (48) | <b>5,7 %</b>  | (3)  | <b>1,9 %</b> | (1) | <b>1,9 %</b>  | (1)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (53)          |
| <b>William (V)</b>    | <b>88,9 %</b>  | (16) | <b>11,1 %</b> | (2)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>0,0 %</b>  | (0)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (18)          |
| <b>Kim (V)</b>        | <b>75,0 %</b>  | (9)  | <b>8,3 %</b>  | (1)  | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>16,7 %</b> | (2)  | <b>0,0 %</b>  | (0) | (12)          |
| <b>Håvard (V)</b>     | <b>11,1 %</b>  | (6)  | <b>24,1 %</b> | (13) | <b>0,0 %</b> | (0) | <b>53,7 %</b> | (29) | <b>11,1 %</b> | (6) | (54)          |

Tabell 7-10: MORF6: Personlig pronomen, 3. pers, flertall. Oversikt på individnivå.

Siden det under denne variabelen er mange varianter og alle informantene skal med, blir tabellen over noe uoversiktlig, og forskjellene kommer tydeligere fram i diagrammet under:



Figur 7-9: MORF6: Personlig pronomen, 3. pers, flertall. Oversikt på individnivå.

Denne figuren viser at fire av informantene, Marie (L), Lisa (L), Tirill (L) og Vilde (L), kun bruker *di*. Samtlige informanter bruker denne varianten mest, med unntak av Håvard (V). 8 av 12 bruker to eller flere varianter, og det vanligste er å variere mellom *di* og *dem*. Diagrammet viser likevel at tre av vargstadelevne også bruker *døm*. Her vil jeg trekke fram Håvard (V)

som skiller seg mest fra de andre informantene. Han bruker fire av de fem variantene, og han har høyest forekomst av formen *døm*. Jeg vil også kommentere William (V).

#### 7.2.6.1 William (Vargstad)

Oversiktene over viser at William bruker *di* i de aller fleste tilfellene, men han bruker også *dem*. Riktig nok forekommer *dem* i bare to tilfeller i løpet av intervjuet, men i disse to tilfellene står *dem* i objektsposisjon. For eksempel sier han: «*Jæi kjente dem fra ungdomsskoorn*». Det er ingen tilfeller der William bruker *di* i objektsform. Det kan dermed tyde på at han faktisk skiller mellom disse to variantene i subjekt- og objektsposisjon.

#### 7.2.6.2 Håvard (Vargstad)

Håvard har svært variert bruk av denne variabelen. Han bruker fire av fem former, og *døm* er den han bruker mest i 53,7 % av tilfellene. Han har også nokså høy forekomst av *dem*, men bruker også både *di* og *røm*. *Døm/røm* er lokale varianter, og siden Håvard har såpass stor andel forekomster av disse to variantene, antyder dette at språket hans ligger nærmere det tradisjonelle talemålet enn de andre informantene.

### 7.2.7 MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser.

Som vist i forrige kapittel er det i presens av sterke verb så å si bare bruk av presensformer med flere enn én stavelse, slik som *kåmmer*. Da nevnte jeg likevel at det var én av informantene, Kim (V), som hadde én forekomst av formen *kjæm*. Fordelingen viste seg altså å være slik:

|                | Enst.  |     | Flerst. |      | Totalt |
|----------------|--------|-----|---------|------|--------|
| Marie (L)      | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (10) | (10)   |
| Stian (L)      | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (6)  | (6)    |
| Elias (L)      | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (7)  | (7)    |
| Tarjei (L)     | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (15) | (15)   |
| Lisa (L)       | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (8)  | (8)    |
| Kristoffer (L) | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (22) | (22)   |
| Tirill (L)     | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (13) | (4)    |
| Vilde (L)      | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (6)  | (10)   |
| Niklas (V)     | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (8)  | (8)    |
| William (V)    | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (21) | (21)   |
| Kim (V)        | 14,3 % | (1) | 85,7 %  | (6)  | (7)    |
| Håvard (V)     | 0,0 %  | (0) | 100,0 % | (14) | (14)   |

Tabell 7-11: MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser. Oversikt på individnivå.

Tallene i tabellen over viser presensform av sterke verb bare forekommer i ett tilfelle hos én av informantene. De totale forekomstene av sterke verb i presens er mange, og de kan derfor si en del om språktrekkets situasjon på Lillehammer i dag. I tillegg antyder dette at Kims talemål ligger tettere opp mot det lokale talemålet enn de andre informantene.

### 7.3 Oppsummering

Dette kapittelet har vist hvordan forekomstene fordelte seg hos hver og en av informantene i tillegg til å gå nærmere inn på informantene som skilte seg fra de andre. Også her i individdelen vil det være interessant å se alle de prosentvise forekomstene i én og samme tabell. Det er mange data som skal få plass i en slik tabell, og jeg har derfor valgt å dele opp i to tabeller, én for informantene på Lillehammer videregående og én for vargstadinformantene:

| Variabel                 | Variant   | Marie | Stian | Elias | Tarjei | Kristoffer | Lisa  | Tirill | Vilde |
|--------------------------|-----------|-------|-------|-------|--------|------------|-------|--------|-------|
| LYD1:<br>Tjukk L         | Tjukk l   | 13,3  | 55,6  | 87,5  | 75,0   | 83,3       | 81,0  | 75,0   | 18,9  |
|                          | Tynn l    | 76,7  | 44,4  | 12,5  | 25,0   | 16,7       | 19,0  | 25,0   | 81,1  |
|                          | «Østf.-L» | 10,0  | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
| LYD2:<br>«Østfold-L»     | Tynn l    | 0,0   | 100,0 | 100,0 | 100,0  | 100,0      | 100,0 | 100,0  | 100,0 |
|                          | «Østf.-L» | 100,0 | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
| LYD 3:<br>Trykk          | 1. st.    | 0,0   | 0,0   | 4,3   | 0,0    | 1,2        | 0,0   | 5,0    | 0,0   |
|                          | 2. st.    | 100,0 | 100,0 | 95,7  | 100,0  | 98,8       | 100,0 | 95,0   | 100,0 |
| LYD 4:<br>Jamning a-a    | a-e       | 100,0 | 50,0  | 50,0  | 100,0  | 42,9       | ----- | 100,0  | 100,0 |
|                          | a-a       | 0,0   | 50,0  | 50,0  | 0,0    | 57,1       | ----- | 0,0    | 0,0   |
| LYD5:<br>Monoft./dift.   | Monoft.   | 100,0 | 100,0 | 10,0  | 80,0   | 78,3       | 75,0  | 95,7   | 100,0 |
|                          | Diftong   | 0,0   | 0,0   | 90,0  | 20,0   | 21,7       | 25,0  | 4,3    | 0,0   |
| MORF1:<br>Sub. hankj.    | -ene      | 100,0 | 100,0 | 0,0   | 100,0  | 85,7       | 25,0  | 93,8   | 66,7  |
|                          | -a        | 0,0   | 0,0   | 100,0 | 0,0    | 14,3       | 75,0  | 6,3    | 33,3  |
|                          | -an       | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
| MORF2:<br>Sub.hankj.ent. | -en       | 40,0  | 66,7  | 0,0   | 22,2   | 0,0        | 0,0   | 22,2   | 50,0  |
|                          | -a        | 60,0  | 33,3  | 100,0 | 77,8   | 100,0      | 100,0 | 77,8   | 50,0  |
| MORF3:<br>Sub.intkj.ft.  | -ene      | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0  | -----      | ----- | 50,0   | ----- |
|                          | -a        | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 0,0    | -----      | ----- | 50,0   | ----- |
|                          | -an       | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 0,0    | -----      | ----- | 0,0    | ----- |
| MORF4:<br>Svake a-verb   | -et       | 100,0 | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
|                          | -a        | 0,0   | 100,0 | 100,0 | 100,0  | 100,0      | 100,0 | 100,0  | 100,0 |
| MORF5:<br>Pers.pron      | Hun       | 100,0 | ----- | ----- | 0,0    | 60,0       | 0,0   | 100,0  | 0,0   |
|                          | Hu        | 0,0   | ----- | ----- | 100,0  | 0,0        | 100,0 | 0,0    | 100,0 |
|                          | Ho        | 0,0   | ----- | ----- | 0,0    | 40,0       | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
| MORF6:<br>Pers.pron      | Di        | 100,0 | 94,4  | 64,3  | 97,1   | 94,1       | 100,0 | 100,0  | 100,0 |
|                          | Dem       | 0,0   | 5,6   | 35,7  | 0,0    | 5,9        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
|                          | Rem       | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 2,9    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
|                          | Døm       | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
|                          | Røm       | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
| MORF7:<br>Enst. st. verb | Énst.     | 0,0   | 0,0   | 0,0   | 0,0    | 0,0        | 0,0   | 0,0    | 0,0   |
|                          | Flerst.   | 100,0 | 100,0 | 100,0 | 100,0  | 100,0      | 100,0 | 100,0  | 100,0 |

Tabell 7-12: Oversikt over prosentvise forekomster på individnivå, Lillehammer videregående.

Tabellen viser at lillehammerinformantene har ganske lik språkbruk og hva som er mest vanlig å bruke for ungdommene som går på Lillehammer videregående. Likevel er det ved alle variablene én eller to informanter som skiller seg ut. Det er tydelig at bruken til de enkelte informantene varierer innenfor enkelte av variablene, og for eksempel Stian (L) har nokså jevne andeler av variantene i LYD1 og LYD4. Flere varianter er altså i bruk hos noen av informantene. Andre er mer jevne, slik som for eksempel Vilde (L).

Når man studerer hvem av informantene som skiller seg ut mest, er Marie (L) en av dem. Hun har større andel av én variant, mens de andre informantene har større andel av en annen. Dette gjør henne til en interessant informant, og jeg vil gå nærmere inn på henne i den kvalitative analysen. En annen informant jeg ønsker å kommentere videre, er Elias (L). Han har stor overvekt av de lokale variantene. Under følger oversikten for vargstadinformantene:

| Variabel                 | Variant        | Niklas | William | Kim   | Håvard |
|--------------------------|----------------|--------|---------|-------|--------|
| LYD1:<br>Tjukk L         | Tjukk <i>l</i> | 87,2   | 6,5     | 95,2  | 98,2   |
|                          | Tynn <i>l</i>  | 12,8   | 76,1    | 2,4   | 1,8    |
|                          | «Østf.-L»      | 0,0    | 17,4    | 2,4   | 0,0    |
| LYD2:<br>«Østfold-L»     | Tynn <i>l</i>  | 100,0  | 0,0     | 66,7  | 76,5   |
|                          | «Østf.-L»      | 0,0    | 100,0   | 33,3  | 23,5   |
| LYD 3:<br>Trykk          | 1. st.         | 2,1 %  | 3,4     | 60,0  | 7,7    |
|                          | 2. st.         | 97,9 % | 96,6    | 40,0  | 92,3   |
| LYD 4:<br>Jamning a-a    | a-e            | 50,0   | 50,0    | 0,0   | 66,7   |
|                          | a-a            | 50,0   | 50,0    | 100,0 | 33,3   |
| LYD5:<br>Monoft./dift.   | Monoftong      | 33,3   | 63,6    | 0,0   | 0,0    |
|                          | Diftong        | 66,7   | 36,4    | 100,0 | 100,0  |
| MORF1:<br>Sub.hankj.     | -ene           | 100,0  | 100,0   | 20,0  | 42,9   |
|                          | -a             | 0,0    | 0,0     | 40,0  | 42,9   |
|                          | -an            | 0,0    | 0,0     | 40,0  | 14,3   |
| MORF2:<br>Sub.hunkj.ent. | -en            | 0,0    | 0,0     | 0,0   | 0,0    |
|                          | -a             | 100,0  | 100,0   | 100,0 | 100,0  |
| MORF3:<br>Sub.intkj.ft.  | -ene           | -----  | 75,0    | 0,0   | 0,0    |
|                          | -a             | -----  | 25,0    | 0,0   | 100,0  |
|                          | -an            | -----  | 0,0     | 100,0 | 0,0    |
| MORF4:<br>Svake a-verb   | -et            | 0,0    | 0,0     | 0,0   | 0,0    |
|                          | -a             | 100,0  | 100,0   | 100,0 | 100,0  |
| MORF5:<br>Pers.pron      | Hun            | 75,0   | 0,0     | ----- | -----  |
|                          | Hu             | 25,0   | 100,0   | ----- | -----  |
|                          | Ho             | 0,0    | 0,0     | ----- | -----  |
| MORF6:<br>Pers.pron      | Di             | 90,6   | 88,9    | 75,0  | 11,1   |
|                          | Dem            | 5,7    | 8,3     | 35,7  | 24,1   |
|                          | Rem            | 1,9    | 0,0     | 0,0   | 0,0    |
|                          | Døm            | 1,9    | 16,7    | 0,0   | 53,7   |
|                          | Røm            | 0,0    | 0,0     | 0,0   | 11,1   |
| MORF7:<br>Enst. st. verb | Énst.          | 0,0    | 0,0     | 14,3  | 0,0    |
|                          | Flerst.        | 100,0  | 100,0   | 85,7  | 100,0  |

Tabell 7-13: Oversikt over prosentvise forekomster på individnivå, Vargstad.



Man ser her at variasjonen er stor på Vargstad. Det er kun ved tre av variablene at alle de fire informantene har samme variant med størst andel forekomster, MORF2, MORF4 og MORF7. Ved de andre variablene er det én informant som stikker seg ut med høyest andel forekomster av én variant, hvor de andre tre har høyest andel av en annen. For eksempel har William (V) 100 % forekomst av «Østfold-L» mens Niklas (V), Kim (V) og Håvard (V) har høyest andel av tynn *l*. Det som likevel er interessant her, er at både Kim (V) og Håvard (V) har en relativt høy andel «Østfold-L».

Flere av informantene viser også stor individuell variasjon, og dette betyr med andre ord at selv om de har høyest andel av én variant, kan de også ha en relativt høy andel av en annen variant innenfor samme variabel. Her kan man for eksempel trekke fram Håvard (V) innenfor variabel MORF6, personlig pronomen 3. person flertall, der han har høyest forekomst av formen *døm*, men også bruker *di*, *dem* og *røm*. William (V) er den som skiller seg mest ut fra de andre informantene på Vargstad fordi han benytter en høyere andel av standardnære språktrekk. Han bruker heller ingen av de lokale formene.

Dersom man skal sammenligne disse to oversiktstabellene, ser man at skolene skiller seg fra hverandre. Vargstadinformantene bruker flere tradisjonelle varianter enn lillehammerinformantene. Lillehammerinformantene bruker på sin side flere standardnære varianter.



## 8 KVALITATIV ANALYSE AV INFORMANTENE

Jeg vil nå foreta en kvalitativ analyse av enkelte av informantene. I intervjuene stilte jeg dem spørsmål som ville være med på å danne et bilde av personligheten deres med tanke på de sosiale variablene, og som dermed ville bidra til å plassere dem i gruppene «homo dynamicus» og «homo domesticus»<sup>26</sup>. Jeg stilte også spørsmål som handlet om temaene språk og dialekter for å kunne få en dypere forståelse av den språklige virkeligheten til informantene. Det vil være interessant å se om det informantene har å si om sitt eget språk, altså den rapporterte språkbruken, stemmer overens med den faktiske språkbruken. Svarene deres vil også kunne fortelle noe om hvilke holdninger de har på kognitivt og affektivt nivå til sitt eget og andre talemål (se Akselberg, 2002, Haugen, 2002). Informantenes holdninger bygger ikke på empiri eller fagkunnskap og kan derfor ikke betraktes som fakta (Røsstad, 2008), men denne informasjonen kan være med på å forklare språkbruken deres.

I dette kapittelet vil jeg trekke fram informantene som på en eller annen måte skiller seg fra de andre og som er interessante med tanke på problemstillingen i denne oppgava. På Lillehammer videregående har jeg valgt ut fem informanter – Marie, Stian, Elias og Tirill – og på Vargstad har jeg valgt å omtale alle de fire informantene – Niklas, William, Kim og Håvard. Jeg vil omtale disse én og én i det følgende.

Felles for de fleste informantene var at de uttrykte skepsis og visse fordommer til den andre skolen og elevene som går der. Det informantene sier om den andre skolen, forteller noe om statusen til skolene, og skepsisen forteller at elevene ikke har så mye å gjøre med hverandre i hverdagen. Det er altså ikke bare er en fysisk avstand mellom de to skolene, men også en sosial distanse. Det er derfor sannsynlig at det også eksisterer en viss språklig distanse mellom de to skolene.

Alle de tre klassene jeg har vært inne i i forbindelse med denne undersøkelsen, har både elever fra Lillehammer sentrum og elever fra områder rundt Lillehammer som Øyer, Gausdal og Ringsaker. Særlig på Lillehammer videregående fikk jeg inntrykk av at det var høy bevissthet rundt dialekter, og det virket som om at dialekter hadde vært et tema i klassa. De fleste har nemlig nokså klare forestillinger om hvordan de andre i klassa snakker.

---

<sup>26</sup> Se VEDLEGG 2.

## 8.1 Lillehammer videregående skole

På Lillehammer videregående hadde jeg hele åtte informanter, og å gå like nøye inn på alle sammen vil ta altfor stor plass i denne oppgava. Det var en del av informantene som var nokså like her, og det var heller ikke alle informantene som fikk like mye taletid under intervjuene. Derfor har jeg litt for lite materiale å basere tolkningene mine på.

### 8.1.1 Marie

Marie er den informanten på Lillehammer videregående som skiller seg ut med det mest konservative talemålet. Hun bruker gjennomført konservative varianter med unntak av noen *a*-endelser og noen få forekomster av tjukk *l*. Marie skiller seg også ut fordi hun bruker «Østfold-L» så å si gjennomført gjennom hele intervjuet utenom i et stedsnavn som slutter på *-dal*.

#### 8.1.1.1 Lokal identitet

Marie har bodd på Lillehammer hele livet. Foreldrene hennes kommer fra Hordaland og Hedmark og jobber i salg- og servicenæringen. Hun har slekt på Vestlandet som hun har besøkt mye i oppveksten. Marie trives godt på Lillehammer videregående og sier det er godt miljø både i klassa og på skolen. Jeg ba henne i intervjuet om å beskrive forskjellen mellom elevene på Lillehammer videregående og Vargstad, og hun beskriver vargstadelevne som «skolelæie», mens hun bruker ordene «målrettede» og «sossene» for å beskrive elevene som går på Lillehammer videregående.

Marie har blant annet språk og reiseliv som valgfag og uttrykker at hun er veldig glad i å reise. Tidligere har hun reist mye med familien og hun sier: «*Jæ ha' vært i di fleste lannene i Europa tro' jæ: Å USA*». Hun vil gjerne reise mer, helst til Asia eller Afrika, når hun får muligheten til det.

Hun uttrykker at Lillehammer er litt for lite for henne, og hun vil flytte til en av universitetsbyene for å studere etter videregående. Utdraget under viser at hun er ganske negativ til å bo på Lillehammer i framtida:

*Ingunn:* Mm. Ja, frister det å bo på Lillehammer for deg, eller?

*Marie:* Ehm... Ikke resten av live

*Ingunn:* Nei, er du lei liksom?

*Marie:* Nei, assa, det æ græit, jæi liker mæi her, men jæi ser lissåm ikke for meg at dette ær alt, at jæi bare skal bo her å bli gammel her å, det virker egentli litt kjipt.

*Ingunn:* Ja. Ehm... Er det andre steder dere kunne tenke dere å flytte da enn der dere skal studere? Som frister liksom.

- Marie:* [...] Jæi kunne jo kanskje bodd litt utenfårr Ojlo, viss jæi bor litt sen'tra/t, men ikke sånn mitt inni.
- Ingunn:* Mm
- Marie:* Så kunne jæi tenke mæi å flytte til utlande å, men ikke fårr resten av live.

Marie uttrykker tydelig at hun aller helst ønsker å komme seg vekk fra Lillehammer, både for å studere og for å reise. Når hun får spørsmål om hun er stolt av å være lillehamring, sier hun at hun er likegyldig til det. Disse aspektene mener jeg viser at Marie bør plasseres i «homo dynamicus»-gruppa. Hun er en typisk «utovervendt» ungdom som ikke kan vente med å komme seg bort fra Lillehammer.

#### 8.1.1.2 Maries tanker om språk

Siden Marie tilhører «homo dynamicus»-gruppa, kan man forvente at hun har et standardnært språk, og de kvantitative resultatene viser at dette stemmer. Marie skiller seg fra alle de andre informantene, både på Lillehammer videregående og på Vargstad, fordi hun i hovedsak benytter konservative standardvarianter og har lite variasjon.

Når jeg stiller Marie spørsmål om språk og dialekter, sier hun at det finnes en egen lillehammerdialekt. Hun sier imidlertid at hun selv ikke har dialekt og uttrykker at hun har et veldig «pent» språk, noe klassekameratene hennes stadig påpeker. Hun trekker fram *en-*endelser i hunkjønnsst substantiv bestemt form entall som et trekk hun bruker, og som karakteriseres som «pent». Marie sier selv at hun snakker annerledes på skolen og hjemme: «[j]æi tror jæ snakker litt mer brett her på sko:orn enn hjemme. Jæ snakker mye sånn finere hjemme. Mer sånn bokmål egentli». Hun sier også at hun prøver å bruke flere *a-*endelser for å ikke virke så «soss»: «Jæi blir jo litt påvirket av alle di øyværingene<sup>27</sup> å sånn rundt mæi da. Viss jæi kåmmer å sier «kåpen» lissåm, så ær det sånn «Åå, så soss du ær»».

Ut fra disse uttalelsene kan man tenke seg at Marie har et ganske bevisst forhold til sin egen språkbruk. Hun registrerer at folk bruker flere tradisjonelle språktrekk enn henne i klassa, og hun prøver derfor å bruke flere av disse variantene for å passe bedre inn. Siden hun får kommentarer fra klassekameratene, kan det tenkes at språkstilen Marie fører, ikke er ordentlig akseptert i klassa, i hvert fall ikke hos de elevene som kommer fra områdene rundt selve Lillehammer. Hun har også registrert at vennene hennes fra områder et stykke unna Lillehammer snakker annerledes på skolen og hjemme.

Det ser ut til at hypotesen min kan stemme når det gjelder Marie. Hun tilhører «homo dynamicus»-gruppa og har også et konservativt standardspråk som minner om

<sup>27</sup> Øyværing brukes om en person fra Øyer, en kommune som ligger nord for Lillehammer.

vestkantvarianten i Oslo. Hun har få forekomster av de lokale variantene, og det begrenser seg til noen *a*-endelser og noen få forekomster av tjukk *l*. Marie bruker også «Østfold-L», altså stemmer språkbruken hennes med tendensen man ser i Oslo med at «Østfold-L» sprer seg.

I tillegg til de sosiale faktorene som plasserer Marie i «homo dynamicus»-gruppa, kan man ved å se på bakgrunnen til Marie se at hun har vært utsatt for mye språkkontakt i løpet av livet. Hjemme med foreldrene har hun hørt både hedmarksdialekt og vestlandsdialekt, og på skolen har medelevene snakket lillehammermål. En annen mulig årsak til at Marie har et talemål som ligger så tett opp mot en konservativ standard, er at faren hennes kommer fra Hordaland og har et talemål det *en*- og *et*-endelser er brukt.

### 8.1.2 Stian

Jeg valgte å undersøke språket til Stian nærmere fordi også han har mange standardvarianter i sitt talemål. Det som imidlertid er spesielt med Stian, er at han har mye individuell variasjon, og han veksler noe mer mellom ulike varianter.

#### 8.1.2.1 Lokal identitet

Stian ble født i Oslo, men familien hans flyttet til Lillehammer da han var bare to måneder. Begge foreldrene hans er oppvokst på Lillehammer, og de jobber som henholdsvis ingeniør og «*et eller annet i rådhuset*» som Stian skriver i spørreskjemaet. Han trives godt på skolen, men sier at det å gå på Lillehammer videregående krever mye jobb, og at man ikke bør begynne der hvis man er skolelei. Da bør man heller velge Vargstad, sier han. Stian prøver å holde kontakten med dem han gikk i klasse med på ungdomsskolen som nå går på Vargstad, men det er ikke så ofte at de møtes. Stian er usikker på hva han skal gjøre når han er ferdig på videregående, men han tenker kanskje at han skal studere i en av universitetsbyene.

Stian er fornøyd med å bo på Lillehammer: «*Det æ'kke så stort, men det ær stort nåkk til at det skjer ting [...] Men det æ'kke så stort såm fårr eksempel Oslo da man må ta buss i en hall time, tre kvarter fårr å komme sæi til andre sia*». Han uttrykker at han er fornøyd med aktivitetstilbudet i byen, og han er glad i vintersport. Han beskriver lillehamringer som «*hyttefålk*» og sier også at han ikke har noe i mot å være fra Lillehammer. I framtida kan han tenke seg å flytte tilbake, men han tenker også på å flytte til utlandet. Stian er glad i å reise og ønsker å reise mer i framtida. Da vil han besøke storbyer for å kunne se forskjellige typer arkitektur og lignende. I helgene er han ofte i Oslo og besøker familien sin der.

Å plassere Stian i enten «homo dynamicus»- eller «homo domesticus»-gruppa er vanskelig. Enkelte informanter i slike undersøkelser, avgir såpass sprikende svar at de kan plasseres i

begge de to gruppene. Stian forteller at han er glad i å reise og kunne kanskje tenke seg å flytte fra Lillehammer, og han pleier ofte å reise inn til Oslo i helgene. Alle disse tingene argumenterer for at han kan plasseres i «homo dynamicus»-gruppa. Likevel er han ganske tydelig på at han er glad i Lillehammer og også kan tenke seg å bo der i framtida. Dette peker på sin side i retning mot at han hører hjemme i «homo domesticus»-gruppa. Siden han har trekk fra begge gruppene, har jeg valgt å plassere han i det Skjekkeland omtaler som «midtimellom»-gruppa (Skjekkeland, 2009).

#### 8.1.2.2 Stians tanker om språk

Om sitt eget talemål sier Stian: «*Jæ vil vel ikke si at jæi snakker helt bokmål, men ikke sånn veldi' mye dialekt heller*». Han sier at deler av slekta hans snakker fåbergdialekt<sup>28</sup>, og han forbinder dette talemålet med lillehammerdialekt. Han trekker fram ordet *frakt* (= forsterkende adjektiv, voldsom, utenom det vanlige, storartet) som et typisk lillehammerord, men han sier også at dette er et ord som ikke føles naturlig for han å bruke. Stian mener også at han ikke snakker forskjellig hjemme og på skolen, og heller ikke i ulike situasjoner.

De kvantitative resultatene viser at Stian har ganske mye variasjon. For eksempel veksler han mellom å bruke tjukk og tynn *l* både i samme ord, *fåLk* og *hyttefålk*, og også i ett og samme ord: *klespLagg*. I tillegg har han både *en-* og *a-*endelser i hunkjønnssubstantiv, bestemt form, entall i variabel MORF2. Han sier både *farsiden* og *sia*.

Da jeg intervjuet Stian sammen med Marie, la jeg merke til denne variasjonen i talemålet hans, og måten hans å snakke på virket noe anstrengt. Om dette skyldes intervjusituasjonen, påvirkning av Marie eller at det faktisk er slik han vanligvis snakker, er vanskelig å svare på, men det antyder at han er vant til å veksle mellom ulike varianter.

#### 8.1.3 Elias

Elias er den informanten på Lillehammer videregående som bruker flest lokale varianter. Han har blant annet gjennomført bruk av *a-*endelser både innenfor verb og substantiv med unntak av intetkjønn av substantiv, MORF3, og han er for eksempel den eneste av lillehammerinformantene som bruker diftonger i de fleste tilfellene.

---

<sup>28</sup> Se FYKSEN, T. K. & SKOGSTAD, H. 1997. *Någgå tå huru: Fåbergmålet slik det ha vore*, Lillehammer, Fåberg historielag.

### 8.1.3.1 Lokal identitet

Elias har bodd på Lillehammer hele livet. Foreldrene kommer fra Gudbrandsdalen og jobber med kontor- og produksjonsarbeid. Elias trives godt på Lillehammer videregående og også med å bo på Lillehammer, og han mener at byen har mye å tilby. Han liker godt å holde på med idrett, og han setter særlig stor pris på at Lillehammer har så mange idrettstilbud. Han sier selv at han er stolt av å være lillehamring, men han mener dette kan forklares med at familien hans kommer fra distriktet. Han har et nært forhold til familien sin, og han reiser ofte til slekta si når han har fri i helger og ferier. Elias sier selv at han ikke har reist så mye til utlandet, og i forhold til de andre informantene har han heller ikke reist så mye. Etter videregående ønsker Elias å flytte ut av Lillehammer for å studere, men han sier også at han gjerne vil flytte hjemover når han er ferdig med studiene. Dette skyldes både at han trives så godt med Lillehammer som by og at familien hans holder til her.

Elias og Tarjei ble intervjuet sammen, og de var litt uenige om ulike ting, og dette mener jeg viser at de to er ganske forskjellige typer. Elias har for eksempel ikke like sterke fordommer mot elevene på Vargstad som Tarjei. Elias sier at det ikke er så stor forskjell på elevene på de to skolene, og at det også er motiverte elever på Vargstad. Det virker som at Elias også har litt kontakt med elever som går på Vargstad, på fritida.

Jeg får inntrykk av at Elias har en sterkere lokal tilhørighet enn de andre informantene på Lillehammer videregående, og selv om han ønsker å flytte fra Lillehammer etter videregående for å studere, har han et sterkt ønske om å flytte hjem igjen til Lillehammer etter at han er ferdig med utdannelsen. Han er veldig glad i byen sin og har også nær kontakt med områdene rundt Lillehammer. På bakgrunn av dette har jeg valgt å plassere Elias i «homo domesticus»-gruppa.

### 8.1.3.2 Elias' tanker om språk

Han mener selv at han har enkelte trekk fra gudbrandsdalsdialekten, og har fått høre at han snakket slik da han var liten. Da han begynte i barnehagen og på skolen, endret språket seg, men han merker at han bruker flere lokale varianter når han besøker familien sin: «*det [kan]nåk henne at jæ snakker litt mer sånn dia'lekt da. Men når jæ bor, eller når jæ ær hær på Lill'ammer, så snakker jæ nok ikke så brett da*».

Når han snakker om hvordan situasjonen er i klassa, sier han: «*[d]i fLeste snakker vel ganske likt, men det er jo noon såm kåmmer fra litt andre stann enn Lill'ammer da*». Han mener at de som går i klassa, snakker ganske likt. Akkurat i dette sitatet ser man at Elias bruker ordet *stann* (=steder). Dette er et lokalt ord som også blir brukt blant annet i resten av



Gudbrandsdalen og også i andre områder på Østlandet. Han uttrykker at han liker lillehammerdialekten og dialektene i Gudbrandsdalen best fordi de er enkle for han å forstå.

Elias har et språk med flere tradisjonelle varianter enn de andre på Lillehammer videregående, og dette stemmer overens med at han tilhører «homo domesticus»-gruppa. Et eksempel på at han skiller seg fra klassekameratene sine, er innenfor variabel MORF1, hankjønns substantiv bestemt form flertall hvor han kun bruker *a*-endelser, og variabel LYD5 der han bruker diftonger mest. Elias har flere fellestrekk med elevene på Vargstad<sup>29</sup>.

#### 8.1.4 Tirill

Under intervjuet med Tirill og Vilde opplevde jeg det som at begge hadde et veldig «pent» talemål. Det som likevel var interessant under arbeidet med transkripsjonene, var at det viste seg at Tirill egentlig ikke skilte seg så veldig mye fra resten av lillehammerinformantene. Hun bruker stort sett de samme variantene, men ved enkelte av dem har hun variasjon.

##### 8.1.4.1 Lokal identitet

Tirill flyttet med familien sin fra osloområdet da hun var tre år gammel, og foreldrene kommer begge fra Vestoppland. Mora jobber i reiselivsbransjen, og faren er leder i en bedrift. Tirill trives med det sosiale miljøet på Lillehammer videregående, men hun påpeker at det er skiller innad på Lillehammer videregående. På grunn av ulike linjevalg mener hun at det blir forskjellige sosiale grupperinger både på Lillehammer videregående og de andre skolene i byen. Selv om hun ikke forklarer *hva* som er forskjellen mellom skolene, mener hun bestemt at de videregående skolene på Lillehammer ikke bør slås sammen og bli til én skole fordi det er såpass store forskjeller.

Tirill mener Lillehammer er en altfor liten by med lite tilbud for unge, og hun gleder seg veldig til å kunne reise ut og oppleve nye ting. Likevel kunne hun tenke seg å bo på Lillehammer senere i livet når hun har fått familie, for hun mener det er fint og trygt å vokse opp på Lillehammer. Hun beskriver en typisk lillehamring som en «*sladrehank*» og sier også at Lillehammer er en lite inkluderende by. Hun identifiserer seg ikke med den typiske lillehamringen og sier:

Jæ føler meg ikke såm en typisk lillehamring egentli, men det er åsså grunnen til at jæ egentli vil ut da. Jæ vil på en måte ikke færtsette å bo hær, men ja, det er såm du sier, når du kommer ut så er det «åå, du er fra lille Lillehammer». Det eneste vi er kjent for er liksåm OL, ellers så er det jo ingen såm vet no mer åm Lillehammer - Tirill

---

<sup>29</sup> Se oversiktstabellene i kapittel 7.3.

På fritida liker Tirill å trene, og hun reiser mye til Oslo og til utlandet. Hun er vant med å reise på egenhånd og var på sin første USA-tur alene som elleveåring. Etter det har hun reist mye, og hun sier: «*jæ elsker iaffall å oppleve nye byer hele tia. Jæ syns det er spennende å bare se kulturforskjeller å sånne ting*». Hun har planlagt reise til Spania, USA og Canada i løpet av det neste halvåret, og i framtida kunne hun tenke seg å reise til Asia og Afrika. Etter videregående vil Tirill studere. Hun vet ikke helt hva hun vil studere, men hun vil i hvert fall studere i utlandet, for eksempel Tyskland eller Danmark. Hun er helt klar på at hun vil flytte fra Lillehammer, og hun er glad for at også kjæresten hennes vil flytte på seg.

Det er mange faktorer som tilsier at Tirill bør plasseres i «homo dynamicus»-gruppa. Hun reiser mye, både ut av Lillehammer og til utlandet, og føler ingen spesiell tilhørighet til Lillehammer. Tirill og Marie, som jeg omtalte i 8.1.1, er derfor de to informantene fra Lillehammer videregående som jeg mener hører hjemme i «homo dynamicus»-gruppa.

#### 8.1.4.2 Tirills tanker om språk

Tirill forteller at hun stadig får høre at hun ikke har typisk lillehammerdialekt, men hun mener selv at hun verken har oslo- eller lillehammerdialekt, men at hun ligger sånn midt i mellom. I intervjuet sier Tirill: «*Jæ kunne ønske jæ hadde dialekt, da, det kunne jæ. [...] Jæ ville hatt en sånn særegen dialekt, det kunne jæ faktisk ønske*». Det som er interessant, er at hun senere også påpeker at hun tror man føler mer tilhørighet til et sted eller landet sitt hvis man har dialekt.

Når det gjelder situasjonen på Lillehammer, sier Tirill at de som kommer fra og bor i Lillehammer, ikke har noen spesiell dialekt, men at man ikke skal langt ut fra sentrum før man får «*årntli sjvong åver ora*». Hun mener også at klassekameratene som ikke kommer fra Lillehammer, ikke endrer talemåte noe særlig. Tirill bruker ikke lillehammerord og -uttrykk selv, men «*ærstatter di me andre litt penere or*». Jeg intervjuet Tirill og Vilde sammen, og jeg opplevde at de snakket ganske likt. Likevel har Tirill mer variasjon enn Vilde og veksler for eksempel mellom å bruke tjukk *l* og tynn *l* i ord som *klasse* og *kLassene* og *skole* og *skoLe*. Også ved de morfologiske variablene har hun forekomster av ulike varianter.

På lignende måte som Marie har Tirill en god del høystatusspråktrekk som stemmer overens med at hun tilhører gruppa «homo dynamicus». Det som skiller Marie og Tirill fra hverandre, er at Tirill har flere forekomster av språktrekk som ikke er å anse som høystatus, men mer radikale varianter.

## 8.2 Vargstad videregående skole

### 8.2.1 Niklas

Niklas er kanskje den informanten på Vargstad som veksler mest mellom å bruke lokale og mer standardnære varianter. Dette gjelder både ved variabel MORF6 – personlig pronomen, tredje person, flertall og LYD5 – bruk av monoftong/diftong.

#### 8.2.1.1 Lokal identitet

Niklas har flyttet mye og har bodd på flere steder i og rundt Lillehammer. Foreldrene hans kommer begge fra Lillehammer, og den ene jobber i salg- og servicenæringen, mens den andre er uten arbeid. Han går elektrofag på Vargstad og trives med det. Han forteller at han ofte er sammen med elever som går på de andre skolene på Lillehammer, fordi han var den eneste i ungdomsskoleklassa som søkte seg inn på Vargstad. Han synes at Vargstad virker som en «vennlige» og mer åpen skole enn Lillehammer videregående fordi det ikke er noen skiller innad på skolen. Niklas mener imidlertid at det er ganske stor forskjell på elevene som går på de forskjellige skolene, og at de ikke har så mye å gjøre med hverandre i det daglige. Han forteller også at vargstadrussen og lillehammerrussen ofte er i tottene på hverandre under russetida:

D'æ jo, d'æ jo litt sånn at Lill'ammer di syns jo at Vargsta, di såm går på Vargsta, d' æ jo bare sånne fåLk såm røyker hasj å røyker å snuser å slappe å sånn. Å di på, såm gå' på Vargsta syns enkli at Lill'ammer er sånn sossegjeng som går rundt med slæk å fine kLær, eller... Fine kLær da. Så når di få på sæi russeboksa å bLir hakket tøffere enn di er, da bLir de jo... Å møtes på by'n da, kan jo bLi, kan bLi litt krangLing å sånn - Niklas

Niklas er fornøyd med å bo på Lillehammer, og han synes at byen har de tilbudene han trenger. På fritida liker han å skate og kjøre vannski. Han sier at han er glad i å reise, men han har ikke reist så mye til utlandet. Etter videregående vil Niklas enten ta ett år ekstra med videreutdanning eller være lærling. Han ønsker aller helst det sistnevnte fordi han er litt lei av skolen. Han vil helst fortsette å bo på Lillehammer, men hvis han ikke får lærlingeplass der, må han kanskje jobbe i Hedmark: «*Det æ jo en fin by. Asså få' jæ mæ jobb i Lill'ammer å det gå' bra i Lill'ammer så er det ikke no' vits å dra fra det*».

Basert på disse opplysningene har jeg valgt å plassere Niklas i «homo domesticus»-gruppa. Han er glad i å bo på Lillehammer og ser ikke noen grunn til å flytte til et annet sted. Han uttrykker heller ikke noe spesielt ønske om å komme seg ut for å oppleve nye ting.

### 8.2.1.2 Niklas tanker om språk

Når Niklas skal forklare hva dialekt er, sier han at det er «*gammalt språk*», og at det er eldre folk som snakker dialekt. Han sliter litt med å trekke fram hva som er typisk lillehammerdialekt, men sier at artikkelen *ei* er vanlig, i tillegg til enkeltord som *væit* og *æLg*.

Som jeg var inne på i kapittel 7.1.1, skjedde det noe interessant under intervjuet med Niklas. Da han skulle bøye ordet *en/ei flaske*, brukte han tjukk *l* da han bøyde ordet i hunkjønn og tynn *l* da han bøyde det i hankjønn. Han sier selv at han bruker artikkelen *ei*, og det at han da bruker tjukk *l* når han bøyer det i hunkjønn, forteller at også dette er det trekket han bruker mest. Foreldrene til Niklas kommer som nevnt fra Lillehammer begge to, og de er skilt, og han uttrykker at han får litt ulik påvirkning fra foreldrene sine: «*Åsså far snakker lillammerdialekt. Åsså va jæ mye hos far en pæriode å da henta jæ no:on a ora dæffra. Åsså når jæ dro ti mor da så bLe a sur på mæi fårr da dreiv jæ å snakka litt dia'lekt*». Dette sitatet viser at faren til Niklas bruker flere lokale språktrekk enn mora. Han sier at han nok snakker mer dialekt når han er med faren sin, men at dette ikke skjer bevisst.

Den oppsummerende tabellen i 7.3 viser at Niklas har en del variantveksling. For eksempel har han en del forekomster av både tjukk og tynn *l*, og han har også en viss variasjon innenfor de to pronomenvariablene MORF5 og MORF6. Stort sett er det de lokale språktrekkene Niklas har mest av, men han har også en del standardnære trekk. Han bruker for eksempel både monoftong og diftong og janningsformene *a-e* og *a-a*. Siden Niklas tilhører «*homo domesticus*»-gruppa og har flest tradisjonelle språktrekk, er det interessant at han har såpass mange forekomster av mer standardnære språktrekk.

## 8.2.2 William

William skiller seg ut blant informantene på Vargstad språklig. For det første har han gjennomført bruk av «*Østfold-L*», og han bruker færre lokale språktrekk enn de andre på Vargstad.

### 8.2.2.1 Lokal identitet

William flyttet til Lillehammer fra Nord-Norge da han var fem år. Foreldrene er fra Troms og Lillehammer og jobber med kontor- og produksjonsarbeid. I likhet med Niklas går William elektro på Vargstad, men tar også noen realfag på Lillehammer videregående. Han trives ikke så godt på Vargstad, verken sosialt eller faglig, og uttrykker tydelig at han føler seg mer hjemme på Lillehammer videregående.

Siden William har erfaring fra begge skolene, kan han gi noen interessante syn på hvilke holdninger som finnes til de to skolene. Han sier at lillehammerelvene ser på vargstadelevne som slabbedasker som ikke gjør annet enn å drikke kaffe hele dagen, mens han selv ser at det er veldig forskjellige elever som går på Vargstad. Enkelte sliter med å komme seg gjennom skolen, mens andre har veldig høye ambisjoner. Han tilhører selv «*nerdemiljøet*» på Lillehammer videregående, og han synes det er givende fordi samtale ofte har mer «*intelligent*» innhold. På fritida er William mest sammen med de som går på Lillehammer videregående.

Han trives godt på Lillehammer og er fornøyd med de idrettstilbudene som finnes, men mener også at folk i byen er ganske konservative og ikke vil at ting skal fornyes. Han er opptatt av idrett, og han bruker det meste av fritida si på å trene. William er reisevant, og har vært på mange utenlandsturer, både i Europa og i USA. Han kunne også tenke seg å reise mer i framtida, men han er ikke så veldig opptatt av å reise til storbyer bare for å se ting. Han vil heller reise rundt for å bestige ulike fjelltopper og gjøre litt mer ekstreme ting. Etter videregående vil William fortsette skolegangen på en skole i Nordland, og i framtida kunne han kanskje tenke seg å studere i Frankrike. Han ønsker å flytte fra Lillehammer for å oppleve noe nytt og annerledes og er usikker på om han vil flytte tilbake.

William har ikke så sterk tilknytning til byen, og dette kan kanskje henge sammen med at han ikke har bodd på Lillehammer hele livet. Han skiller seg fra de andre informantene på Vargstad fordi han har så klare tanker om å flytte fra byen. Han er utovervendt, og jeg vil derfor plassere han i «*homo dynamicus*»-gruppa.

#### 8.2.2.2 Williams tanker om språk

William sier selv at språket hans er «*sammenskrudd*», og han mener dette kan skyldes at han snakket nordnorsk da han var liten og at han har fått inn enkelte ord fra gausdøl og andre dialekter fra folk i klassa. Han nevner også at han liker å prate «*breiere*» for moro skyld. Han sier at lillehammerdialekten er «*litt mer sånn gåfvæfon* [gårdsversjon] *av oslodialekta egentli, føle jæ*», men han klarer ikke å peke på noen spesielle språktrekk som kjennetegner lillehammermål. Han mener at dialektbruken er større i bygdene fordi «*man ikke er så fin på det*», og om situasjonen på Lillehammer har han dette å si: «*Ja, det ær litt sånn by. [Når]man da er litt penere å er ute blant fålk så må man vær' litt årntli*».

William bruker en god del standardnære varianter. For eksempel bruker han stort sett tynn *l*, og han har gjennomført bruk av «*Østfold-L*» som antyder at språket hans ligger nærmere Oslo. Likevel viser resultatene fra forrige kapittel at han bruker *a*-endelser i

hunkjønnsst substantiv og svake *a*-verb. Han har også enkelte forekomster av for eksempel jamning og diftonger.

Det at William skiller seg fra de andre informantene på Vargstad, kan kanskje ses i sammenheng med at han ikke føler seg helt hjemme der. Han har ikke så mye til felles med medelevene sine på Vargstad og orienterer seg heller mot de vennene han har på Lillehammer videregående. De er antageligvis fra lillehammerrelevne han får den største påvirkningen, og det kan hende at han bruker språket til å distansere seg fra de andre på Vargstad.

### 8.2.3 Kim

Kim er en av informantene som har flest lokale språktrekk i talemålet sitt. Han skiller seg ut fra resten av informantene både på Vargstad og Lillehammer fordi han er den eneste som har helt gjennomført bruk av *a*- eller *an*-endelse i substantiv bestemt form flertall, MORF1 og MORF3, i tillegg til at han har en høy prosentandel av trykk på første stavelse i fremmedord, LYD3, og helt gjennomført bruk av janningsformer *a-a*, LYD4.

#### 8.2.3.1 Lokal identitet

Kim har bodd på Lillehammer hele livet, og foreldrene hans kommer også fra Lillehammer. Han forteller ikke så mye om hva foreldrene hans driver med, men han oppgir «journalist» i spørreskjemaet. Kim går også elektro på Vargstad og trives med det. Han har mest kontakt med folk som går på samme skole som han selv, men prøver også å holde kontakten med dem han gikk på ungdomsskolen med som nå går på andre skoler. Han sier at det er ganske forskjellige folk som går på Vargstad, og at man både finner slaskete elever og veldig flinke elever. Kim mener at det er mange sosser som går på Lillehammer videregående, og da tenker han særlig på klesstil og væremåte. Han er litt spent på hvordan det blir i russetida: «*Jæ tru egentli ikke det ær no 'probLem. Får di lillehammerfåLkan har det vel bare i munnen viss det kåmmer til å rakke ne på svartrussen*». Han uttrykker sterk tilhørighet og stolthet over å gå på Vargstad.

Kim trives godt med å bo på Lillehammer, men han synes byen til tider blir litt for liten. Han har derfor ønske om å flytte til en større by. Han er likevel fornøyd med alt Lillehammer kan tilby, og mener at det er bra utvalg. Han sier han er stolt av å være lillehamring, og han ser for seg at han bor på Lillehammer om en ti års tid, men har lyst til å flytte litt på seg før det. Etter videregående skal Kim være lærling. Kim liker å trene på fritida, og det går med mye tid til å se på serier. Kim har reist en god del, både i Europa og USA, og han er veldig glad i USA og kunne tenke seg å reise dit i hver ferie om han kunne.

Kim er litt vanskelig å plassere i en bestemt gruppe. Han er veldig glad i å reise og har lyst til å flytte fra Lillehammer for en liten periode, men er også veldig stolt av byen sin og har lyst til å bo der i framtida. Kim har flere personlighetstrekk som kan gjøre at han passer inn i «homo dynamicus»-gruppa, men likevel er tilhørigheten til Lillehammer såpass sterk at jeg velger å plassere han i «homo domesticus»-gruppa.

### 8.2.3.2 Kims tanker om språk

Kim mener selv at han snakker lillehammerdialekt, men at den er en blandingsdialekt med ord og uttrykk fra steder rundt byen. Han sier selv at han snakker ganske likt som foreldrene sine, men at han nok blir litt språklig påvirket på skolen: «*Jæ ha jo fått non 'kommentarer på det jæ å. At det liksom «Det ække sånn du snakker ti vanli»*». Han sier at de som kommer fra for eksempel Gausdal, snakker «bredt», og han trekker fram senkning, eller som han selv sier «*mange bokstaver [byttes] ut med æ eller ø*», som et kjennetegn ved gausdøl som han også har merket at han har begynt å bruke: «*Ja, det kårmer liksom å sniker seg litt innpå liksom*». Jeg har valgt å ikke inkludere dette språktrekket i variabelutvalget, men det er interessant at Kim trekker det fram selv her. Handgaard hadde denne variabelen med i sin undersøkelse fra 2001, men fant ut at få av ungdommene brukte det. Dette betyr at senkning en gang har tilhørt lillehammermålet, men at man ikke kan vente å finne det i talemålet til ungdommer nå lenger. Ingen av informantene i denne undersøkelsen hadde noen forekomster av senkning.

Jeg har valgt å plassere Kim i «homo domesticus»-gruppa, og sammenhengen mellom språk og lokal tilhørighet kommer tydelig fram når man for eksempel ser på variabel LYD3, trykk, de morfologiske variablene som handler om bøyningssendelser og variabel MORF6 der han har forekomster av den lokale formen *døm*. Kim er altså én av informantene som har flest tradisjonelle språktrekk i informantgjengen.

En annen ting jeg ønsker å trekke fram ved Kim, er at han er den eneste som bruker formen *kjæm* som tilhører variabel MORF7. Det var bare én forekomst av denne varianten i denne undersøkelsen, og dette gjør at resultatene i og for seg ikke er så spennende. Det som likevel er interessant er at sterke presensformer med én stavelse tilsynelatende har forsvunnet fra lillehammermålet. At Kim er den informanten som bruker *kjæm* er kanskje ikke så rart, siden han er del av «homo domesticus»-gruppa.

## 8.2.4 Håvard

I likhet med Kim er Håvard også en av informantene som bruker flest tradisjonelle språktrekk. Den variabelen Håvard stikker seg mest ut innenfor, er MORF6, personlig pronomen 3. person flertall. Der bruker han formen *døm* mest.

### 8.2.4.1 Lokal identitet

Håvard kom til Lillehammer da han var 11 måneder. Foreldrene hans kommer fra Finnmark og Hedmark, og den ene jobber i helsevesenet og den andre med IT. Han er ganske fornøyd med å gå på Vargstad, og han liker at skolehverdagen er variert med både teori og praksis. Han mener Vargstad og yrkesfagsskoler generelt er for elever som ønsker å utdanne seg til noe spesielt, mens allmennfaglige skoler er for de som bare har lyst til å sitte på et kontor. Han har ikke så mye kontakt med dem han gikk på ungdomsskole sammen med lenger.

Håvard trives veldig godt med å bo på Lillehammer, han synes det er greit miljø og liker at det er oversiktlig og lite. Han er fornøyd med de tilbudene som finnes, og det er ikke noe spesielt han savner. Når han skal beskrive en typisk lillehamring, synes han det er litt vanskelig fordi alle er så forskjellige: «*No: on æ fra pappagutter til 'bønner da så... Det æ et ganske stort sprang*».

På fritida liker Håvard å trene, se på serier og være med venner, og det hender at han reiser til steder utenfor Lillehammer. Håvard har også reist mye og har vært i Syden og i USA. I framtida kunne han tenke seg å reise til Hellas. Etter videregående skal Håvard være lærling, forhåpentligvis på Lillehammer, men han sier at framtidig bosted avhenger av hvor han får lærlingeplass og jobb. Han kunne tenke seg å jobbe i samme bedrift som han får lærlingeplass i framtida også.

Håvard er noe mer lokalt orientert enn Kim. Han har ingen spesielle ønsker om å flytte på seg etter videregående og er veldig fornøyd med å bo på Lillehammer. Selv om han for eksempel er glad i å reise, har jeg valgt å plassere han i «homo domesticus»-gruppa.

### 8.2.4.2 Håvards tanker om språk

Håvard sier at folk med dialekt bruker andre ord enn man gjør i «*vanli bokmål*». Siden han kjenner en del folk fra for eksempel Gausdal, plukker han opp noen ord fra deres dialekt som han også bruker. På lignende måte som Kim har Håvard fått påpakning hjemme fordi han bruker slike ord og uttrykk. Han trekker fram ordene *semmert* (=stusselig) og *tett* (=teit, dum) som han har begynt å bruke. Denne vekslingen er det ikke alltid like enkelt å få til:



Det tru jæ har veldi mye å si me fåreldra. Åssen di prater å venna demmers. For hvis dem har bare venner såm snakker dialekt, så er det lett å skifte åver ti dialekt, får da føler du at da er du liksåm dem...me dem hele tia å da snakker du såm dem. Når du kommer hjem da så snakker dem bare lillehamring å da må ru liksåm prøve å få ti det'ra - Håvard

Håvard mener at man blir språklig påvirket av venner og familie, og at man tar ord fra andre dialekter inn i sitt eget språk for å passe inn. Han mener også at man automatisk tilpasser språket sitt etter hvor man er og hvem man er sammen med.

Håvard og Kim er de to informantene som har flest tradisjonelle språktrekk. Håvard har stort sett gjennomført bruk av tjukk *l* og mange forekomster av *døm/røm*. Ellers har han også mye variasjon blant annet innenfor variabel MORF1 – substantiv, hankjønn, bestemt form, flertall, der han har forekomster av tre ulike bøyningsendelser, og MORF6 der han bruker fire av fem former av personlig pronomen, 3. person, flertall.

Hvis man tar i betraktning at Håvard tilhører «homo domesticus», kan man til en viss grad si at det her stemmer at «homo domesticus» og tradisjonelle språktrekk henger sammen. Det som likevel er interessant, er at det ikke bare er de lokale språktrekkene som han bruker, men også de mer standardnære formene.

### 8.3 «Homo dynamicus» eller «homo domesticus»?

I beskrivelsene av informantene over har jeg forsøkt å plassere dem i de to gruppene som sier noe om deres lokale tilhørighet. For å gi en litt bedre oversikt har jeg satt inn en tabell som viser hvilken gruppe alle informantene hører hjemme i. Informantene som ikke er tatt med i den kvalitative analysen over, står oppført i kursiv.

| Homo dynamicus        | Midtimellom     | Homo domesticus |
|-----------------------|-----------------|-----------------|
| Marie (L)             | Stian (L)       | Elias (L)       |
| Tirill (L)            | <i>Lisa (L)</i> | Niklas (V)      |
| William (V)           |                 | Kim (V)         |
| <i>Tarjei (L)</i>     |                 | Håvard (V)      |
| <i>Kristoffer (L)</i> |                 |                 |
| <i>Vilde (L)</i>      |                 |                 |

Tabell 8-1: Plassering av informantene i «homo dynamicus»-, «midtimellom» og «homo domesticus»-gruppa

Det å plassere informantene i ei gruppe var ikke så enkelt. I undersøkelsen sin har Skjekkeland (2009) en rekke utvalgsriterier som han bruker for å plassere ungdommene i disse gruppene. Eksempler på disse utvalgsriteriene er musikksmak, utenlandsreiser, reiser til nabobyer, interesser etc. Jeg fant ut at mange av informantene er nokså like når det gjelder mange av disse kriteriene, og jeg måtte derfor fokusere på andre egenskaper for å skille dem

fra hverandre. Her har holdninger til Lillehammer, framtidsplaner, planer etter videregående og ønsket om å bli eller flytte vært sentrale aspekter. Det har vært små nyanser som har avgjort hvilken gruppe informantene har blitt plassert i.

Tabellen over viser at elevene i «homo dynamicus»-gruppa er elever fra Lillehammer videregående, med unntak av William som går på Vargstad. På samme vis er det stort sett bare vargstadelever i «homo domesticus»-gruppa, og Elias er den eneste i denne gruppa som går på Lillehammer videregående. Dette viser at det er en viss sammenheng mellom valg av studieretning og lokal tilhørighet.

## 9 DRØFTING

*Ehm, jæ tror di med mye dia'lekt får litt mindre dia'lekt å di med lite dia'lekt får litt mere dia'lekt. sånn at det bLir sånn balansert. - Niklas*

Formålet med denne masteroppgava har vært å svare på følgende tre spørsmål – *Hvilke språklige varianter blir brukt av ungdommer på Lillehammer? Er det forskjell på talemålet til ungdommer som går studiespesialiserende vs. yrkesfaglig studieretning på videregående? Og sist, men ikke minst: Har grad av lokal identitet noe å si for måten ungdommene snakker på?* I denne delen av oppgava kommer jeg til å samle de kvantitative og kvalitative dataene fra undersøkelsen og knytte dem opp til teorien som ble presentert i kapittel 3.

Kapittel 6 viser i hvilken grad de ulike språklige variantene forekommer på Lillehammer videregående og på Vargstad videregående, og ut fra disse dataene skal jeg forsøke å danne et bilde av hva som kjennetegner lillehammermål i dag. Siden jeg bare har intervjuet 12 ungdommer, er ikke grunnlaget godt nok til å gi noen statistisk sett representativ beskrivelse av lillehammermål. Resultatene fra denne undersøkelsen kan imidlertid være med på å vise en tendens som kanskje også kan være beskrivende for språket til ungdommer fra Lillehammer mer generelt.

Dersom man legger sammen de kvantitative dataene fra de to skolene, får man en oversikt over hvordan de språklige variantforekomstene fordeler seg totalt blant de tolv ungdommene. I tabellen under har jeg kun valgt å vise den totale prosentandelen av forekomstene ved hver enkelt variant – altså de felles resultatene for Lillehammer videregående og Vargstad. Tabellen viser hvilket språktrekk som er mest brukt, men også variasjonen hos ungdommene. De oransje feltene i den midtre kolonnen markerer de språklige variantene som jeg mener tilhører en konservativ standard, og ut fra andelen forekomster av disse variantene vil jeg senere i dette kapitlet regne ut hvor informantene befinner seg på en slags «standardskala». Det er her viktig å være oppmerksom på at mange av disse variantene også passer inn i en radikal standard eller lillehammermål.

| Variabel                                 | Variant                   | Lillehammer by |
|------------------------------------------|---------------------------|----------------|
| LYD1: Tjukk l                            | tjukk l                   | 69,9 %         |
|                                          | tynn l                    | 27,9 %         |
|                                          | «Østfold-L» <sup>30</sup> | 2,3 %          |
| LYD2: «Østfold-L»                        | tynn l                    | 83,8 %         |
|                                          | «Østfold-L»               | 16,2 %         |
| LYD3: Trykk                              | 1. st.                    | 3,6 %          |
|                                          | 2. st.                    | 96,4 %         |
| LYD4: Jamning                            | a-e                       | 66,7 %         |
|                                          | a-a                       | 33,3 %         |
| LYD5: Monoftong/diftong                  | monoftong                 | 71,8 %         |
|                                          | diftong                   | 28,2 %         |
| MORF1: Subst. hankj. best.form, flt.     | -ene                      | 77,5 %         |
|                                          | -a                        | 18,3 %         |
|                                          | -an                       | 4,2 %          |
| MORF2: Subst. hunkj. best.form, ent.     | -en                       | 15,3 %         |
|                                          | -a                        | 84,7 %         |
| MORF3: Subst. intetkj. best.form, flt.   | -ene                      | 61,9 %         |
|                                          | -a                        | 28,6 %         |
|                                          | -an                       | 9,5 %          |
| MORF4: Sv. a-verb, pret.                 | -et                       | 4,7 %          |
|                                          | -a                        | 95,3 %         |
| MORF5: Pers.pron., 3.pers, ent. (hunkj.) | hun                       | 53,3 %         |
|                                          | hu                        | 40,0 %         |
|                                          | ho                        | 6,7 %          |
| MORF6: Pers.pron., 3.pers. flt.          | di                        | 77,1 %         |
|                                          | dem                       | 9,0 %          |
|                                          | rem                       | 0,7 %          |
|                                          | døm                       | 11,1 %         |
|                                          | røm                       | 2,1 %          |
| MORF7: Pres. st. verb                    | enst.                     | 0,7 %          |
|                                          | flerst.                   | 99,3 %         |

Tabell 9-1: Oversikt over Lillehammer by.

Tabellen viser at det er en god del variasjon på Lillehammer. Innenfor alle variablene er det flere varianter som blir brukt, i varierende grad. Enkelte varianter har en mer gjennomført bruk enn andre, for eksempel forekommer *a*-endelser i svake *a*-verb i 95,3 % av tilfellene og flerstavede presensformer av sterke verb i 99,3 % av tilfellene. Ved å regne ut gjennomsnittet av de prosentvise forekomstene av de oransje variantene kan man se at de mest konservative standardvariantene blir brukt i 55,9 % av tilfellene på Lillehammer<sup>31</sup>. Språket til disse ungdommene ligger altså cirka midt på «standardskalaen». De mest standardnære trekkene

<sup>30</sup> Her har jeg valgt å markere «Østfold-L» som ett av standardtrekkene. Dette er i og for seg ikke en standardvariant, men siden dette er en ny utviklingstrend man ser i Oslo, vil forekomsten av «Østfold-L» vise om dette også er en tendens på Lillehammer.

<sup>31</sup> Her har jeg regnet gjennomsnittet av de prosentvise forekomstene av de mest standardnære trekkene som er markert med oransje. Altså har jeg addert alle de «oransje» forekomstene og delt på antall variabler.

blir mye brukt, men disse resultatene viser også at *a*-endelser i svake *a*-verb, *a*-endelser i substantiv hunkjønn bestemt form, entall, tjukk *l* og pronomenvarianten *hu* også er mye brukt på Lillehammer. Dette viste også undersøkelsen til Handgaard fra 2001. De lokale variantene, som *an*-endelser og pronomenerne *døm* og *røm*, blir lite brukt av informantene. Som jeg har nevnt tidligere, var det 40 % som oppga presensformer med én stavelse i sterke verb i Handgaards undersøkelse. I undersøkelsen min er det bare én forekomst av denne varianten, og dette kan peke i retning av at dette språktrekket er i ferd med å forsvinne fra lillehammermålet. Denne undersøkelsen viser at de lokale språktrekkene er lite brukt og muligens også på vei bort fra lillehammermålet, og at språket utvikler seg i retning av en radikal eller konservativ standard.

I møtet jeg hadde med Brynjulf Handgaard sommeren 2014, fortalte han at Lillehammer er i en særstilling blant mjøsbyene når det gjelder tilflytting og fraflytting. Mange flytter til Lillehammer for å jobbe, og i dag er blant annet sykehuset og høgskolen de store trekkplastrene. Handgaard fortalte at Lillehammer er et «steg på karriereveien» for mange. Dette har også vært tilfellet tidligere i historien, men da har industrien vært viktigst. Dette betyr med andre ord at Lillehammer *har vært* og fortsatt *er* et senter for språkkontakt. Handgaard mener også at Lillehammer er i en særstilling i forhold til Hamar og Gjøvik når det gjelder det å være et «ustabilt» samfunn, og denne ustabiliteten har ført til at lokale språktrekk enklere har blitt lagt vekk på Lillehammer. I hamar- eller gjøvikmål har de lokale særtrekkene blitt bevart mye lenger (Handgaard, 2001a). Handgaard fant i sin undersøkelse ut at det var få tradisjonelle språktrekk som ble brukt av elevene, og da særlig på Lillehammer videregående der den rapporterte språkbruken viste seg å ligge nær en bokmålsnær, mer konservativ standard.

I tillegg til at mange flytter til Lillehammer fra andre byer og tettsteder i Norge, er det mange som flytter til byen fra områdene rundt. Områdene rundt Lillehammer er områder hvor primær- og sekundærnæringen fortsatt er viktig. Mange ungdommer som vokser opp i for eksempel Gausdal og Brøttum<sup>32</sup>, flytter til Lillehammer for å begynne på videregående eller for å jobbe. Språkkontakten skjer altså mellom lillehamringer og folk fra bygdene i området, men også mellom lillehamringer og folk med dialekter fra helt andre områder av landet. Et av spørsmålene jeg stilte informantene mine under intervjuene, var: «Har dere tenkt over at folk på Lillehammer snakker forskjellig?». Dette var noe de fleste hadde tenkt over, og Stian svarte: «Ja, mærker jo det, for det er jo veldi' mange fårskjellig såm bor hær. Såm kårmer

---

<sup>32</sup> Se kart over lillehammerområdet i VEDLEGG3.

*fra andre steder. Både nært å fjærnt. Men'ne jæ legger liksom ikke märke til det når jæ ær ute. Det jø jæ'kke».* Dette svaret forteller at Stian er klar over at folk snakker forskjellig på Lillehammer, men også at dette ikke er noe han tenker så mye over i hverdagen. Det er med andre ord noe som antageligvis oppleves som normalt for ungdommene.

Også når rurale og urbane dialekter kommer i kontakt med hverandre, ser man at de mest markerte variantene ser ut til å tape for de umarkerte variantene. I forholdet mellom rurale og urbane dialekter som er forbundet med henholdsvis lav og høy prestisje, er det de rurale dialektene som blir oppfattet som markerte og de urbane som umarkerte (jf. f.eks. Solheim, 2010). Både på Lillehammer videregående og Vargstad er det mange elever fra de mer rurale områdene rundt Lillehammer. Det som imidlertid er interessant, er at språkkontakten som har oppstått på de to skolene, ser ut til å få forskjellige resultater. På Lillehammer videregående er det de standardnære variantene som står sterkest, noe Marie også uttrykker i intervjuet: *«Ja, asså en av mine bestevenner sãm er fra Øyer, hun sier jo at di snakker helt annerledes enn det di gjore når di gikk på ungdomsskolen i Øyer. At di syns di har lakt åm skikkeli' å snakker ikke sãn e... ånkli brett sãm hun sier det».* Ut fra denne uttalelsen kan det tyde på at elevene som kommer fra distriktet, tilpasser språket til lillehammerungdommene. På Vargstad er situasjonen noe annerledes. Mange av elevene på Vargstad kommer fra områdene rundt Lillehammer, og i klassene jeg var inne i, var det faktisk bare noen få elever fra Lillehammer sentrum. Byungdommene er altså i mindretall på Vargstad, og det ser ut til at de lokale variantene har en høyere status enn de standardnære. De tradisjonelle språktrekkene står sterkere på Vargstad, også på det viset at enkelte av byungdommene ser ut til å påvirkes språklig av bygdeungdommene. Enkelte av vargstadinformantene påpeker dette selv under intervjuene. For eksempel viser resultatene at enkelte av informantene bruker bøyningssendelser som *-an* og pronomensvariantene *døm* og *røm*, men om dette skyldes en direkte påvirkning fra bygdeungdommene eller om dette er tradisjonelle lillehammertrekk som de er vant med å bruke, er vanskelig å si. Det er uansett større aksept på Vargstad for å bruke tradisjonelle språktrekk. I intervjuene kom det fram at elevene på de to skolene generelt har lite med hverandre å gjøre i hverdagen, og det er få av dem som henger med elever på den andre skolen. Dette kan bidra til at de språklige skillene mellom de to skolene kan utvikles og opprettholdes.

Det er særlig to informanter på Vargstad som bruker flere lokale varianter enn de andre – Kim og Håvard. Jeg kan ikke si noe om dette er språktrekk de alltid har brukt eller språktrekk de har begynt å bruke etter at de begynte på Vargstad. Kim og Håvard forteller imidlertid begge at de har lagt merke til at de har begynt å snakke «breiere» etter at de

begynte på videregående, og Håvard forteller også at han har fått påpakning hjemmefra fordi han «egentlig» ikke snakker sånn:

- Ingunn:* Mm, men ja, du får kommentarer på at du liksom ikke snakker riktig.  
*Håvard:* Ja, for jæ ha jo gått på både ungdomsskole med flere såm snakker ikke breitt. Å når jæ da først byne å snakke breitt, så da... får jæ kommen'tarer.  
*Ingunn:* Men endrer du liksom når du er på skolen her og når du er hjemme?  
*Håvard:* Ja.  
*Ingunn:* Legger du om da?  
*Håvard:* Ja, no:on ganger så gjør jæ det, men det æ no:on or jæ bruker helt uten å tenke åver det.  
*Ingunn:* Mm, som på en måte har blitt sånn naturlig for deg?  
*Håvard:* Ja. Jæ snakker sånn med di såm er her, for døm æ fra... Døm skjønner jo re. Men når jæ snakker hjemme og sier de orda jæ sier da, da slite røm litt.

I dette utdraget fra intervjuet med Kim og Håvard forklarer Håvard hvordan han har opplevd overgangen fra ungdomsskolen til videregående. Når han nå omgås venner som han gikk på ungdomsskolen med, får han kommentarer på at han snakker «breiere» enn han gjorde tidligere. Han snakker forskjellig på skolen og hjemme, og dette er noe han gjør mer eller mindre bevisst. Håvard må altså veksle mellom å snakke «fint» og «breitt» som han uttrykker det.

Språksituasjonen på Lillehammer videregående og Vargstad er altså nokså forskjellig, og dette viser seg også når man undersøker hvor de to skolene ligger på «standardskalaen». På Vargstad er andelen av det jeg har klassifisert som standardtrekk 43 %, mens den på Lillehammer er 65,1 %. Blant informantene på Lillehammer videregående brukes det altså en større andel standardtrekk enn på Vargstad hvor det på sin side brukes flere tradisjonelle varianter.

Mange av informantene med et språk som ligger nokså nært det man kan kalle et norsk standardtalemål, sier likevel «*men jæi har nåk litt mer dia'lekt...*». Disse informantene sier ikke noe om hva de måler språket sitt opp mot, men ut fra hva som blir sagt i intervjuene, forstår jeg at det er «oslomål» eller «bokmål» de snakker om. Tirill (L) og Vilde (L) snakker under intervjuet om at når de er i Oslo, noe de ofte er, føler de seg litt dumme fordi de kommer fra Lillehammer. Jeg oppfatter i flere av intervjuene at Oslo fungerer som et slags «forbilde» for mange av disse ungdommene – altså noe større og flottere som de ser opp til og ønsker å være en del av. Når informantene snakker om oslomål, bruker de beskrivelsene «fint», «pent» og «bokmål», mens når de snakker om lillehammermål bruker de ord som «dialekt», «fåberging», «breitt», «mot nynorsk» og «gårdsversjon av oslodialekta». Bokmålsnært standardtalemål er det som åpenbart har høyest status hos informantene.

Det er vanskelig å si hvor lenge lillehammermålet har vært såpass likt oslomål, uavhengig av om man snakker om den konservative eller radikale standarden (jf. f.eks. Mæhlum, 2009). Men hvis man ser på Lillehammer sin historie, kan man anta at denne tendensen har vært til stede en god stund. Marm (1997) påpekte en slik utviklingstendens allerede i 1947. Et funn som peker i retning av at lillehammermålet påvirkes av språket i Oslo, er den høye forekomsten av «Østfold-L» i intervjumaterialet. Dette er en relativt ny utvikling man ser i oslomålet, og blant mine informanter var det fire av tolv som brukte dette språktrekket. Det at fire av tolv informanter har «Østfold-L», der to av dem bruker det helt gjennomført, er en klar indikator på at denne utviklingen også har kommet til Lillehammer.

I kapittel 7 kan man se at enkelte av informantene på begge skolene skiller seg fra resten av informantgruppa. Ett av hovedfokusene i denne undersøkelsen har vært å finne ut i hvilken grad språk og lokal tilhørighet henger sammen. Jeg plasserte informantene i gruppene «homo dynamicus», «homo domesticus» og «midtimellom» med utgangspunkt i informasjonen de oppga i spørreskjemaet og i intervjuene. For å klare å finne ut om det har noen sammenheng med informantenes språkbruk, regnet jeg ut gjennomsnittet av de mest standardnære forekomstene på lignende måte som tidligere i dette kapittelet, hos hver enkelt informant:

| <b>Informant</b>      | <b>Lokal tilhørighet</b> | <b>Standard</b> |
|-----------------------|--------------------------|-----------------|
| <b>Marie (L)</b>      | Homo dynamicus           | <b>93,8 %</b>   |
| <b>Tirill (L)</b>     | Homo dynamicus           | <b>65,1 %</b>   |
| <b>William (V)</b>    | Homo dynamicus           | <b>64,0 %</b>   |
| <b>Vilde (L)</b>      | Homo dynamicus           | <b>63,4 %</b>   |
| <b>Tarjei (L)</b>     | Homo dynamicus           | <b>60,4 %</b>   |
| <b>Stian (L)</b>      | Midtimellom              | <b>59,6 %</b>   |
| <b>Lisa (L)</b>       | Midtimellom              | <b>58,1 %</b>   |
| <b>Kristoffer (L)</b> | Homo dynamicus           | <b>52,4 %</b>   |
| <b>Niklas (V)</b>     | Homo domesticus          | <b>50,9 %</b>   |
| <b>Elias (L)</b>      | Homo domesticus          | <b>39,3 %</b>   |
| <b>Håvard (V)</b>     | Homo domesticus          | <b>30,8 %</b>   |
| <b>Kim (V)</b>        | Homo domesticus          | <b>26,6 %</b>   |

Tabell 9-2: Oversikt over lokal tilhørighet og gjennomsnittlig forekomst av standardnære varianter.

Språktrekkene jeg har valgt å regne som standardtrekk, er de samme som er markert med oransje i tabellen på side 100. Jeg har valgt å regne «Østfold-L» som et standardnært trekk. Siden ett av poengene med denne undersøkelsen er å se om lillehammermål står overfor en regionalisering, og siden «Østfold-L» sprer seg i regionsenteret Oslo, mener jeg det vil være



riktig å regne dette som et standardnært trekk selv om det egentlig ikke kan anses som det. Det som også er viktig å være oppmerksom på her, er at denne tabellen kun viser forekomstene av de språklige variantene som kan anses som mest standardnære. Dette betyr riktignok ikke at enkelte av disse språktrekkene ikke også kan brukes i den mer radikale standarden. For eksempel er pronomenet *di* standardvariant både innenfor den konservative standarden og den radikale standarden.

Vi ser her at Marie (L), Tirill (L) og William (V) som jeg mener tilhører «homo dynamicus»-gruppa, har størst andel standardnære trekk. Marie har mest med 93,8 %, Tirill følger opp med 65,1 % og William har 64 %. Den som imidlertid skiller seg ut her, er Kristoffer (L) som også er plassert i «homo dynamicus»-gruppa, men som bare bruker 52,4 % standardtrekk. Disse informantene har minst tilknytning til Lillehammer. De er verken spesielt stolte av å være fra Lillehammer eller har store ønsker om å bo på Lillehammer i framtida. De er orienterte «ut mot omverdenen» og har lyst til å oppleve noe nytt og annerledes. I «midtimellom»-gruppa ligger andelen standardnære trekk like opp mot 60 % både hos Stian (L) og Lisa (L). I «homo domesticus»-gruppa ser man at Elias (L) har 39,3 %, Håvard har 30,8 % og Kim har 26,6 % standardformer. Her er det Niklas (V) som skiller seg ut med hele 50,9 % standardnære språktrekk.

På grunn av urbaniseringen og moderniseringen av samfunnet der det tradisjonelle stadig legges bort, mener flere at stedet har mistet sin betydning for menneskets identitet (se omtale av dette hos f.eks. Johnstone, 2004, Mæhlum, 2002). Likevel viser denne undersøkelsen at det, med de kriteriene jeg har lagt til grunn med plasseringen av ungdommene i grupper, er en viss sammenheng mellom lokal tilhørighet og språkbruk. Som vi så over stemmer dette nokså bra med mine informanter med unntak av Kristoffer (L) og Niklas (V). Valg av studieretning ser også ut til å være nokså avgjørende, kun med et par unntak. For eksempel er Elias (L) den av informantene på Lillehammer videregående som er mest knyttet til Lillehammer. Han er veldig glad i byen og har også tilknytning til resten av Gudbrandsdalen, der familien hans er fra. Han tenker at han skal studere ved ett av universitetene, men han vil helst bo på Lillehammer. William (V) skiller seg fra de andre informantene på sin skole. Her ikke så fornøyd på Vargstad, og han uttrykker at han har mest kontakt med folk som går på Lillehammer videregående på fritida. Dette reflekteres også i måten hans å snakke på. Siden William føler seg mer hjemme på Lillehammer videregående, er det mye som tyder på at han prøver å passe inn der også språklig sett.

Akkomodasjonsteorien går ut på at man tilpasser seg samtalepartneren for å jevne ut ulikheter og bli sosialt akseptert, altså konvergerer. Den språklige tilnærmingen igangsettes

når språkbrukeren ønsker å bli del av et fellesskap, for eksempel for å få nye venner. Man kan oppnå en gevinst ved å tilpasse seg språklig, og dette betyr at man kanskje må modifisere eller skjule deler av personligheten sin (Giles & Powesland, 1997). Man må tilpasse seg de språklige normene som gjelder i en gruppe, og man må få det til «riktig». Ellers kan tilpasningen ha motsatt effekt og heller føre til en økt avstand til gruppa. Dersom man på den andre siden ønsker å *skape* avstand til en gruppe, kan man velge å holde på sine språklige særtrekk, altså divergere. Relatert til mitt materiale kan det virke som at William forsøker å skape avstand til sine klassekamerater på Vargstad ved å divergere og snakke mer standardnært enn de andre. Denne mer standardnære talen kan også være med på å hjelpe han med å passe inn på Lillehammer videregående.

Jeg stilte informantene spørsmål om hvilket forhold de har til den andre skolen. Som jeg har vært inne på i det foregående, er de fleste skeptiske og har en rekke fordommer mot den andre skolen. På Lillehammer videregående er den gjennomgående tendensen at ungdommene ser på vargstadelevne som skoleleie, umotiverte og lite ambisiøse, mens på Vargstad er holdningene at lillehammererelevne er sossete og snobbete. Det tyder altså på at gruppetilhørighet har mye å si for disse informantene, og det er mye som tyder på at det er denne sosiale variabelen som gjør det store utslaget når det gjelder språklig forskjell. På skolen har ungdommene blitt del av en gruppe som skal te seg på bestemte måter, og dette influerer også i varierende grad på språkbruken til ungdommene. Disse holdningene er med på å skape distanse mellom skolene, og bidrar dermed også muligens til å opprettholde de språklige forskjellene mellom de to.

## **9.1 Avslutning og oppsummering**

Så – tilbake til de tre problemstillingene – hvilke språklige varianter blir brukt av ungdommer på Lillehammer? Denne undersøkelsen har vist at lillehammermålet ligger nokså tett opp mot en overregional eller nasjonal standard. Det er imidlertid ikke slik at det er de konservative trekkene som er mest brukt, men språktrekk som tilhører en radikal standard. Når det gjelder de lokale språktrekkene, blir disse lite brukt, men intervjumaterialet viser at disse språktrekkene blir brukt av enkelte av informantene på Vargstad i varierende grad.

Dette fører oss over i problemstilling 2 – er det forskjell på talemålet til ungdommer som går studiespesialiserende vs. yrkesfaglig studieretning på videregående? Svaret er ja. På Lillehammer videregående bruker elevene flere standardnære former, og de lokale språktrekkene forekommer i liten eller ingen grad. På Vargstad blir de lokale språktrekkene

brukt til en viss grad, og enkelte av informantene på Vargstad bruker flere tradisjonelle språktrekk enn de andre. Det faktum at de lokale språktrekkene i større grad ser ut til å overleve på Vargstad, *kan* også henge sammen med at det på Vargstad er flere elever fra områdene rundt Lillehammer, mens det på Lillehammer er flest elever som kommer fra Lillehammer sentrum.

Den tredje og siste problemstillingen var: Har grad av lokal identitet noe å si for måten ungdommene snakker på? Undersøkelsen viser at informantene i «homo dynamicus»-gruppa ligger nærmere standardtalemålet, mens de som tilhører «homo domesticus»-gruppa, ligger lengst mot det lokale. Informantene i «midtimellom»-gruppa plasserer seg omtrent midt på «standardskalaen». Det som imidlertid er interessant, er at gruppetilhørigheten og skolevalget til informantene ser ut til å spille en stor rolle for informantenes språkbruk. Som jeg har vært inne på, henger alle de sosiale variablene sammen og utelukker på ingen måte hverandre, men den viktigste faktoren for den språklige variasjonen har vist seg å være hvilken skole de går på og hvem de identifiserer seg med.



# LITTERATURLISTE

- 1881.NO. 2014. *Kart over lillehammerområdet*. www.1881.no: 1881.
- AKSELBERG, G. 2002. Evaluering av eigen dialekt og aktuelle faktorar i den dialektale sosialiseringprosessen. Talemålsvariasjon og språkhaldningar hjå ungdom på Voss ved tusenårsskiftet. I: AKSELBERG, G. (red.) *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 6. Språkleg identitet og haldning*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- BAKÅS, M. K. 1998. *Urbanisering, modernitet og dialekt: en interaksjonell sosiolingvistisk studie av talemålsutviklinga i Tynset sentrum*, [Trondheim], M.K. Bakås.
- BERNTSEN, M. & LARSEN, A. B. 1925. *Stavanger bymål*, Oslo, i kommisjon hos Aschehoug.
- BJØRKLUND, A. 2009. *Skolen vår* [Internett]. <http://www.opplandvgs.no/Vargstadvgs/Skolen-var/>: Oppland fylkeskommune. [Hentet: 6. februar 2014].
- BJØRNHAUG, I. 2000. *Dølabý, verdensby*, Lillehammer, Thorsrud, Lokalhistorisk forl.
- FINN.NO. 2014. *Kart som viser skolene på Lillehammer*. www.finn.no: finn.no.
- FYKSEN, T. K. & SKOGSTAD, H. 1997. *Någgå tå huru: Fåbergmålet slik det ha vore*, Lillehammer, Fåberg historielag.
- GILES, H. & POWESLAND, P. 1997. Accomodation theory. I: COUPLAND, N. & JAWORSKI, A. (red.) *Sociolinguistics A Reader and a Coursebook*. London: Macmilliam press.
- GRØNMO, S. 2004. *Samfunnsvitenskapelige metoder*, Bergen, Fagbokforl.
- GULESIDER.NO. 2014. *Kart over Lillehammer kommune*.
- HALVORSEN, B. E. 2013. "Østfold-L'en" sprer seg i Oslo. *Osloby* [Internett]. Tilgjengelig fra: [http://www.osloby.no/nyheter/Ostfold-Len-sprer-seg-i-Oslo-7088788.html#U2-Lifl\\_t1Y](http://www.osloby.no/nyheter/Ostfold-Len-sprer-seg-i-Oslo-7088788.html#U2-Lifl_t1Y) [Hentet 11. mai 2014].
- HANDGAARD, B. 2001a. Lillehammer-dialekten - et språk på sotteseng? I: SMESTAD, A., BLEKEN, K., HOSAR, K., RØNNING, H. I., PEDERSEN, J. V. L. & MATHISEN, O. M. (red.) *Fåberg og Lillehammer*. Lillehammer: Lokalhistorisk Forlag.
- HANDGAARD, B. 2001b. - Lillehammers ungdom snakker Frogner-dialekt. I: SÆTRE, L. (red.). *Gudbrandsdølen Dagingen*.
- HANSEN, E. 2010. *Dialekter i Norge*, Bergen, Fagbokforlaget.
- HASUND, I. K. 2006. *Ungdomsspråk*, Bergen, Fagbokforlaget.
- HAUGEN, R. 2002. Sjølvrapporterte språkhaldningar frå ungdomar i Sogndal. I: AKSELBERG, G. (red.) *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 6. Språkleg identitet og haldning*. Bergen: Nordisk insitutt, Universitetet i Bergen.
- HERNES, R. 2005. Kvar i verda finst språket? Ei drøfting av sosiolingvistikken sitt studieobjekt - i spenningsfeltet mellom individ og kollektiv. *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 7*. Nordisk: Nordisk institutt.
- HERNES, R. 2006. *Talemål i endring? Ein longitudinell studie av talemålsutvikling og språkleg røyndsomsoppfatning hjå ungdomar i Os*. Dr.art., Universitetet i Bergen.
- HÅRSTAD, S. 2010. *Unge språkbrukere i gammel by: en sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Trondheim*, Trondheim, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- HÅRSTAD, S. & OPSAHL, T. 2013. *Språk i byen: utviklingslinjer i urbane språkmiljøer i Norge*, Bergen, Fagbokforlaget.
- JAHR, E. H. 1990. *Den Store dialektboka*, Oslo, Novus.
- JOHANNESSEN, J. B. 2008. Oslospråket i tall. I: JOHANNESSEN, J. B. & HAGEN, K. (red.) *Språk i Oslo. Ny forskning omkring talespråk*. Oslo: Novus forl.

- JOHANNESSEN, J. B. 2013. Osloomålet holder på å dævve. *I: HALVORSEN, B. E. (red.) Osloby*. <http://www.osloby.no/nyheter/Osloomålet-holder-pa-a-davve-7081294.html#UzMdXfl5N1Y>: Osloby nyheter.
- JOHANNESSEN, J. B. 2014. Østfold L-en tar over på Østlandet. *I: ONDRCKOVA, C. Ø. (red.) Drammens Tidende*. <http://www.dt.no/nyheter/ostfold-l-en-tar-over-pa-ostlandet-1.8533643>: dt.no.
- JOHNSON, K. 2011. *Quantitative Methods In Linguistics*, Chicester, John Wiley & Sons.
- JOHNSTONE, B. 2004. Place, globalization, and linguistic variation. *I: FOUGHT, C. (red.) Sociolinguistic Variation. Critical reflections*. New York: Oxford University Press.
- KVALE, S. & BRINKMANN, S. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo, Gyldendal akademisk.
- LABOV, W. 2006. *The social stratification of English in New York City*, Cambridge, Cambridge University Press.
- LARSEN, A. B. 1907. *Kristiania bymål: vulgærsproget med henblik på den utvungne dagligtale*, Kristiania, Cammermeyer.
- LARSEN, A. B. & STOLTZ, G. 1912. *Bergens bymål*, Kristiania, i kommisjon hos Aschehoug.
- LILLEHAMMER KOMMUNE 1927. *Lillehammer 1827-1927: [festskrift]*, Lillehammer.
- LILLEHAMMER KOMMUNE. 2013. *Om kommunen* [Internett]. <http://www.lillehammer.kommune.no/om-kommunen.174094.no.html>. [Hentet: 2. januar 2011].
- LJONES, T. 2009. *Skolen vår* [Internett]. <http://www.opplandvgs.no/Lillehammer-vgs/Skolen-var1/>: Oppland fylkeskommune. [Hentet: 6. februar 2014].
- MARM, I. 1997. Litt om målet i Fåberg og Lillehammer. *I: HISTORIELAG, F. (red.) Någgå tå huru. Fåbergmålet slik det ha vore*. Lillehammer: Thorsrud a.s., Lokalhistorisk Forlag.
- MOEN, I. & SIMONSEN, H. G. 2012. Likvider i østnorsk: fire urokråker? *I: RØYNELAND, U. & ENGER, H.-O. (red.) Fra HoltijaR til holting. Språkhistoriske og språksosiologiske artikler til Arne Torp på 80-årsdagen*. Oslo: Novus forl.
- MON, S. T. 2014. Her er Norges beste kulturkommuner. *NRK* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/kultur/her-er-norges-beste-kulturkommuner-1.12015704> [Hentet 07. november 2014].
- MÆHLUM, B. 2002. Hvor går vi - og hvorfor? Et forsøk på å trekke noen store linjer i utviklingen av norsk talemål. *I: AKSELBERG, G. (red.) Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 6. Språkleg identitet og haldning*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- MÆHLUM, B. 2009. Standardtalemål? Naturligvis! En argumentasjon for eksistensen av et norsk standardtalemål. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift. Tema: Standardtalemål?. Årgang 27, hefte 1, 7-26*.
- MÆHLUM, B. & RØYNELAND, U. 2012. *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*, [Oslo], Cappelen Damm akademisk.
- NESSE, A. 2008. *Bydialekt, riksmål og identitet: sett fra Bodø*, Oslo, Novus forl.
- NORSK LINGVISTISK TIDSSKRIFT 27 1/2009. Tema: Standardtalemål?*, Oslo, Novus forl.
- OPSAHL, T. & RØYNELAND, U. 2009. Osloungdom - født på solsiden eller i skyggen av standardtalemålet? *Norsk Lingvistisk Tidsskrift. Tema: Standardtalemål? Årgang 27, hefte 1, årgang 27, 95-120*.
- RØSSTAD, R. 2008. Språkoppfatningar og sosiolingvistikken. *I: AKSELBERG, G. (red.) Målbryting. Skrifter frå Norsk sosiolingvistisk nettverk (SONE). Talemålsvariasjon, identitet og talespråkleg medvit*. Bergen: Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen.

- RØYNELAND, U. 2001. Aldersavgrensing og ungdom som språkagantar. *I:* AKSELBERG, G. (red.) *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 5*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- RØYNELAND, U. 2005. *Dialektnivellering, ungdom og identitet - ein komparativ studie av språkleg variasjon og endring i to tilgrensande dialektområde, Røros og Tynset*. dr.-art.-avhandling, Universitetet i Oslo.
- SANDØY, H. 1996. *Talemål*, Oslo, Novus.
- SCHINSTAD, I. A. 2014. Ikke mer dialekt? *GD* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.gd.no/kultur/article7409180.ece> [Hentet 11.06.2014].
- SELSTAD, T. 2006. Identitet og regionalitet. Kulturelle perspektiver på Innlandet. *I:* ENGEN, T. O., KULBRANDSTAD, L. A. & SYVERSEN, E.-M. (red.) *Monokultur og multikultur. Nasjonsbyggende diskurser 1905-2005*. Vallset: Oplandske Bokforlag.
- SIMONSEN, H. G. 2013. *Sosiolingvistik* [Internett]. <http://snl.no/sosiolingvistik>: Store norske leksikon. [Hentet: 6. april 2014].
- SKJEKKELAND, M. 2001. 'Personlegdomen' som bakgrunnsvariabel i sosiolingvistikken. *I:* AKSELBERG, G. (red.) *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 5*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- SKJEKKELAND, M. 2005. *Dialektar i Noreg: tradisjon og fornying*, Kristiansand, Høyskoleforl.
- SKJEKKELAND, M. 2009. *Språk og samfunn i endring: ein studie av tilhøvet mellom lokal identitet og talemålsutvikling*, Oslo, Novus forl.
- SOLHEIM, R. 2010. *Sosial smeltedigel - språklege legeringar: om talemålsutviklinga i industrisamfunnet Høyanger*, Trondheim, Tapir akademisk forl.
- STEINM.BLOGSPOT.NO. 2014. *Kart over Oppland fylke*. <http://steinm.blogspot.no/p/kart.html>.
- SUNDGREN, E. 2004. *Språklig variation och förändring. Exemplet Eskilstuna.*, Lund, Studentlitteratur.
- SVENDSEN, B. A. 2012. Et språklig bakholdsangrep? "Østfold-l-ens" inntog i Oslo. *I:* RØYNELAND, U. & ENGER, H.-O. (red.) *Fra holtijaR til holting. Språkhistoriske og språksosiologiske artikler til Arne Torp på 70-årsdagen*. Oslo: Novus forl.
- ULSET, K. A. V. 2002. Urbanisering som forklaringsfaktor i talemålsutviklingen. *I:* AKSELBERG, G. (red.) *Målbryting. Skrifter frå prosjektet Talemålsendring i Noreg - nr. 6. Språkleg identitet og haldning*. Bergen: Nordisk institutt, Universitetet i Bergen.
- VENÅS, K. 1991. *Mål og miljø*, Oslo, Novus forlag.
- WESTERN, K. 1976. A-endinger og kjønn. *I:* RYEN, E. (red.) *Språk og kjønn*. Oslo: Novus forl.
- ØSTLENDINGEN. 2005. Innlandet som region. *Østlendingen* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ostlendingen.no/arkiv/innlandet-som-region-1.4502158> [Hentet 2. juni 2014].

# OVERSIKT OVER TABELLER OG FIGURER

## Tabeller:

|                                                                                                                      |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Tabell 4-1: Oversikt over informantene. ....                                                                         | 33 |
| Tabell 6-1: LYD1: Tjukk l. Oversikt på gruppenivå.....                                                               | 45 |
| Tabell 6-2: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på gruppenivå.....                                                           | 47 |
| Tabell 6-3: LYD3: Trykk – aksentuering av fremmedord. Oversikt på gruppenivå.....                                    | 48 |
| Tabell 6-4: LYD4: Jamning. Oversikt på gruppenivå. ....                                                              | 49 |
| Tabell 6-5: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på gruppenivå. ....                                            | 50 |
| Tabell 6-6: MORF1: Substantiv – hankjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå.....                          | 51 |
| Tabell 6-7: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på gruppenivå .....                           | 52 |
| Tabell 6-8: MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå. ...                        | 53 |
| Tabell 6-9: MORF4: Svake <i>a</i> -verb – et-/a-endelser. Oversikt på gruppenivå. ....                               | 54 |
| Tabell 6-10: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – <i>Hun/hu/ho</i> . Oversikt på gruppenivå. .... | 55 |
| Tabell 6-11: MORF6: Personlig pronomen, 3. pers. flertall – <i>De/dem/rem/døm/røm</i> . Oversikt på gruppenivå. .... | 56 |
| Tabell 6-12: MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser. Oversikt på gruppenivå.                          | 57 |
| Tabell 6-13: Oversikt over alle variablene på gruppenivå. ....                                                       | 58 |
| Tabell 7-1: Oversikt over hvilke informanter som går på de to skolene og hvem som ble intervjuet sammen. ....        | 61 |
| Tabell 7-2: LYD1: Tjukk l. Oversikt på individnivå .....                                                             | 62 |
| Tabell 7-3: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på individnivå. ....                                                         | 65 |
| Tabell 7-4: LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord. Oversikt på individnivå. ....                                   | 66 |
| Tabell 7-5: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på individnivå. ....                                           | 68 |
| Tabell 7-6: MORF1: Substantiv – hankjønn, best. form, flertall. Oversikt på individnivå. ....                        | 70 |
| Tabell 7-7: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på individnivå .....                          | 72 |
| Tabell 7-8: MORF3: Substantiv – nøytrum, best. form, flertall. Oversikt på individnivå.....                          | 73 |
| Tabell 7-9: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkj.), <i>hun/hu/ho</i> . Oversikt på individnivå.....     | 75 |
| Tabell 7-10: MORF6: Personlig pronomen, 3. pers, flertall. Oversikt på individnivå. ....                             | 77 |
| Tabell 7-11: MORF7: Sterke verb, presens. Én eller flere stavelser. Oversikt på individnivå.                         | 78 |
| Tabell 7-12: Oversikt over prosentvise forekomster på individnivå, Lillehammer videregående.....                     | 79 |



|                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Tabell 7-13: Oversikt over prosentvise forekomster på individnivå, Vargstad. ....                          | 80  |
| Tabell 8-1: Plassering av informantene i «homo dynamicus»-, «midtimellom» og «homo dynamicus»-gruppa ..... | 97  |
| Tabell 9-1: Oversikt over Lillehammer by.....                                                              | 100 |
| Tabell 9-2: Oversikt over lokal tilhørighet og gjennomsnittlig forekomst av standardnære varianter.....    | 104 |

### Figurer:

|                                                                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Figur 3-1: Regionalisering (Mæhlum & Røynealand, 2012: 134).....                                                   | 19 |
| Figur 6-1: LYD1: Tjukk l. Oversikt på gruppenivå. ....                                                             | 46 |
| Figur 6-2: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på gruppenivå. ....                                                         | 47 |
| Figur 6-3: LYD3: Trykk – aksentuering av fremmedord. Oversikt på gruppenivå. ....                                  | 48 |
| Figur 6-4: LYD4: Jamning. Oversikt på gruppenivå. ....                                                             | 49 |
| Figur 6-5: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på gruppenivå. ....                                           | 50 |
| Figur 6-6: MORF1: Substantiv – hankjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå. ....                        | 51 |
| Figur 6-7: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på gruppenivå.....                           | 52 |
| Figur 6-8: MORF3: Substantiv – intetkjønn, best. form, flertall. Oversikt på gruppenivå.....                       | 53 |
| Figur 6-9: MORF4: Svake a-verb – et-/a-endelser. Oversikt på gruppenivå.....                                       | 54 |
| Figur 6-10: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkjønn) – <i>Hun/hu/ho</i> . Oversikt på gruppenivå..... | 55 |
| Figur 6-11: MORF6: Personlig pronomen 3. pers. flertall – <i>De/dem/rem/døm/røm</i> . Oversikt på gruppenivå.....  | 56 |
| Figur 7-1: LYD1: Tjukk l. Oversikt på individnivå. ....                                                            | 63 |
| Figur 7-2: LYD2: «Østfold-L». Oversikt på gruppenivå. ....                                                         | 65 |
| Figur 7-3: LYD3: Trykk, aksentuering av fremmedord. Oversikt på individnivå.....                                   | 67 |
| Figur 7-4: LYD5: Bruk av monoftong/diftong. Oversikt på individnivå.....                                           | 68 |
| Figur 7-5: MORF1: Substantiv – hankjønn, best.form, flertall. Oversikt på individnivå.....                         | 70 |
| Figur 7-6: MORF2: Substantiv – hunkjønn, best. form, entall. Oversikt på individnivå. ....                         | 72 |
| Figur 7-7: MORF3: Substantiv – nøytrum, best. form, flertall. Oversikt på individnivå. ....                        | 74 |
| Figur 7-8: MORF5: Personlig pronomen, 3. pers. entall (hunkj.), <i>hun/hu/ho</i> . Oversikt på individnivå.....    | 76 |
| Figur 7-9: MORF6: Personlig pronomen, 3. pers, flertall. Oversikt på individnivå.....                              | 77 |

# VEDLEGG

## VEDLEGG 1 – Spørreskjema

Navn: \_\_\_\_\_

Alder: \_\_\_\_\_

**Hvor bor du?** (Sett kryss)

- Lillehammer sentrum
- Jørstadmoen/Fåberg
- Vingnes
- Vingrom
- Øyer
- Gausdal
- \_\_\_\_\_

**Hvor lenge har du bodd her?** \_\_\_\_\_

**Har du bodd på andre plasser?** (Sett kryss)

- Nei
- Ja            Hvor har du bodd og hvor lenge? \_\_\_\_\_

**Hvem bor du sammen med?**

- Familie
- Venner
- Alene

**Hvor kommer foreldrene dine fra?** \_\_\_\_\_

**Hva jobber foreldrene dine med?** \_\_\_\_\_

**Hvor gikk du på**

- barneskole? \_\_\_\_\_
- ungdomsskole? \_\_\_\_\_



**Kunne du tenke deg å stille opp på et uformelt gruppeintervju hvis du blir plukket ut som en aktuell kandidat for undersøkelsen min?**

- Ja
- Nei
- Kanskje

## **VEDLEGG 2 – Intervjuguide**

Denne intervjuguiden er ikke ment som et fast oppsett på intervjuene, men mer som en huskeliste for meg underveis. Etersom det først og fremst er språket jeg er ute etter i intervjuene, er målet at elevene skal prate mest mulig uten at jeg blander meg inn. Likevel er det noen tema jeg vil at elevene skal innom for at jeg også skal kunne få et inntrykk av elevenes lokale identitet:

### **Personlige opplysninger**

Jeg vil først be elevene om å presentere seg selv for at jeg skal kjenne dem igjen og koble dem opp mot navn når jeg transkriberer.

- 1.) Navn, alder, klasse
- 2.) Hvor kommer foreldrene dine fra?
- 3.) Har du bodd andre steder?

### **Skole**

- 1.) Hvordan er det å gå på Vargstad/Lillehammer?
- 2.) Hva slags fag har dere?
- 3.) Hva slags linje går dere på?
  - a. Til Vargstad-elevne: Hva gjør dere når dere er i verksted?
- 4.) Er det forskjell på linjene på skolen?
- 5.) Hva kjennetegner skolen deres, og skiller den seg noe fra andre skoler på Lillehammer?

### **Forhold til Lillehammer**

- 1.) Hvordan trives dere med å bo på Lillehammer?
- 2.) Hvilke tilbud har Lillehammer for ungdom?
- 3.) Har Lillehammer det dere trenger? Hva kunne vært bedre?
- 4.) Hvordan vil dere beskrive en typisk lillehamring?
- 5.) Er dere stolte av å være lillehamringer?

### **Fritid**

- 1.) Hva liker dere å gjøre på fritida?
- 2.) Er dere med på noen organiserte aktiviteter?

- 3.) Henger dere mye med folk fra andre skoler?
- 4.) Er dere opptatt av å følge med på trender og få med dere siste nytt?
- 5.) Hva slags musikk liker dere å høre på?
- 6.) Følger dere med på mange serier?
- 7.) Har dere vært mye i utlandet? Hvor?
- 8.) Hvor kunne dere tenke dere å reise hen?

### **Framtidsplaner**

- 1.) Hvilke planer har dere etter at dere er ferdige på videregående?
- 2.) Hvor vil dere bo om 15-20 år?
- 3.) Kunne dere tenke dere å bo på Lillehammer?
- 4.) Hvorfor frister det å flytte/bli boende på Lillehammer?
- 5.) Hva er det dere blir når dere er ferdige på skolen/med studier?

### **Språkdelen**

- 1.) Hva legger dere i begrepet dialekt?
- 2.) Vil dere si at dere har dialekt?
- 3.) Hva er typisk for måten dere snakker på?
- 4.) Hvordan snakker foreldrene deres?
- 5.) Vil dere si at dere endrer måten dere snakker på når dere er på skolen/hjemme?
- 6.) Hvordan snakker andre i klassa deres?
- 7.) Snakker folk på Lillehammer forskjellig?
- 8.) Betyr dialekten deres mye for dere?
- 9.) Hvordan snakker de i Oslo/Gjøvik/Gausdal?
- 10.) Hvilken dialekt er den fineste/styggeste?
- 11.) Hva syns dere om at folk snakker dialekt i media?

## VEDLEGG 3 – Kart

Kart over lillehammerområdet<sup>33</sup>:



<sup>33</sup> Hentet fra 1881.NO. 2014. *Kart over lillehammerområdet*. www.1881.no: 1881.

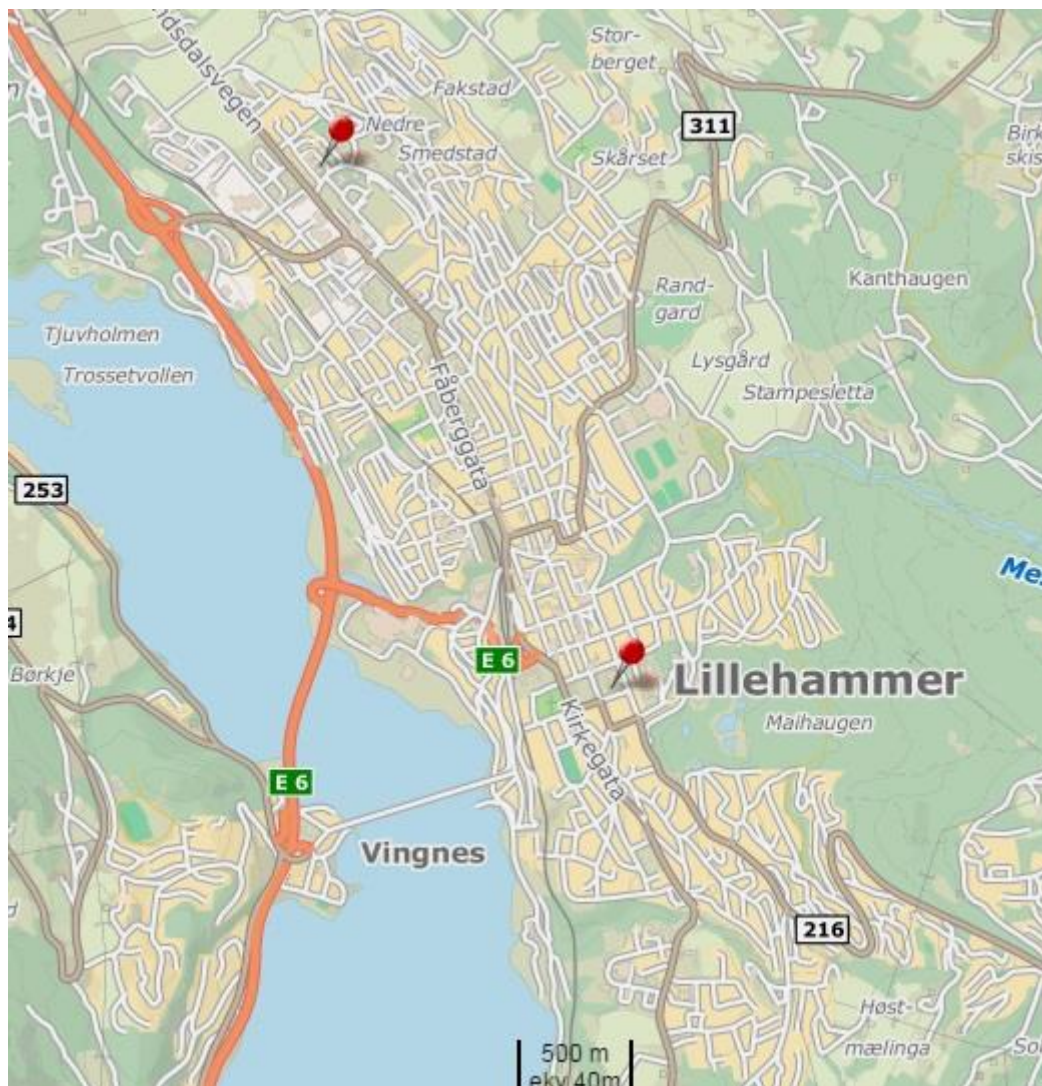
Kart over Oppland fylke<sup>34</sup>



<sup>34</sup> Hentet fra: STEINM.BLOGSPOT.NO. 2014. *Kart over Oppland fylke*. <http://steinm.blogspot.no/p/kart.html>.



## Skolenes plassering<sup>35</sup>



<sup>35</sup> Hentet fra: FINN.NO. 2014. Kart som viser skolene på Lillehammer. [www.finn.no](http://www.finn.no): finn.no.

# SAMMENDRAG

I denne oppgava undersøker jeg språket på Lillehammer. Undersøkelsen baserer seg på intervjuer med 12 ungdommer på to videregående skoler som tilbyr ulike studieretninger: yrkesfag og studiespesialisering (tidligere allmennfag), og målet er å kunne svare på følgende tre spørsmål:

1. Hvilke språklige varianter blir brukt av ungdommer på Lillehammer?
2. Er det forskjell på talemålet til ungdommer som går studiespesialiserende vs. yrkesfaglig studieretning?
3. Har grad av lokal identitet noe å si for måten ungdommene snakker på?

Intervjuene gir både kvantitative og kvalitative data. Jeg har valgt å undersøke 12 språklige variabler hvor det kan forventes å være ulike varianter som er i bruk hos informantene. Disse resultatene blir kvantifisert og vist i form av tabeller og diagrammer og viser at det er variasjon i språket på Lillehammer. Man finner både språklige varianter som tilhører en bokmålsnær standard og lokale, tradisjonelle varianter. Dette kan forklares med byens geografiske plassering, urbanisering og regionalisering. I tillegg har bymål spesielle særtrekk som kan være med på å forklare hvorfor man finner variasjon.

Intervjuene gir også informasjon om personligheten til informantene, og med utgangspunkt i ulike sosiale variabler som gruppetilhørighet, valg av studieretning og framtidsplaner, har jeg kunnet plassere informantene i gruppene «homo dynamicus» og «homo domesticus» etter hvilken grad av lokal tilhørighet ungdommene har. Undersøkelsen har vist at det er en viss sammenheng mellom valg av studieretning på videregående skole og lokal tilhørighet. De fleste elevene på yrkesfag har mest lokal tilhørighet og tilhører derfor «homo domesticus», mens de fleste på studiespesialiserende har liten grad av lokal tilhørighet og tilhører «homo dynamicus». Undersøkelsen viser at det er språklig variasjon både mellom de to skolene, men også mellom informantene som tilhører de forskjellige gruppene. Elevene som tilhører «homo dynamicus» bruker flest standardnære varianter, og «homo domesticus» bruker flest lokale varianter.